

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

TARİH PROGRAMI

TRABZON TÜRK OCAĞI (1925-1931)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEHRA ARSLAN

OCAK 2008

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI

TRABZON TÜRK OCAĞI (1925-1931)

Zehra ARSLAN

Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü’nce
Bilim Uzmanı (Tarih)
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez’dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 07. 01. 2008

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 23. 01. 2008

Tezin Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Melek ÖKSÜZ

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mesut ÇAPA

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mehmet OKUR

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Osman PEHLİVAN

OCAK - 2008

TRABZON

0. SUNUŞ

00. Önsöz

Türk toplumunun “siyasal”, “sosyal”, yapısı, diğer toplumlarda olduğu gibi, tarihinden günümüze kadar, yer yer ani sarsıntı ve sıçramalara sahne olan yeniden yapılanma süreçleri yaşamıştır. 19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarından itibaren Türk toplumu, uzun yıllar boyunca ümmet anlayışı çerçevesinde unutmuş olduğu kendi milli bilincine varış sürecini, bu bilinci canlı tutacak olan bir cemiyetin, Türk Ocaklarının oluşumu izlemiştir.

Bu çalışmada, 1925–1931 arası dönemde Trabzon Türk Ocağını inceleyip, bölge ile ilgili faaliyetlerini ve buna bağlı olarak bölge insanına ve bölgeye olan yararını belirlemeye çalıştık. Ayrıca bütçesini ve feshedilmesi ile birlikte mallarının devri ve devredilen menkul-gayr-i menkullerin ne şekilde kullanıldığını belgelerle ortaya koyduk.

Bir yüksek lisans tez çalışması olarak hazırlanan bu araştırmanın amacı; Türk toplumunun imparatorluktan milli devlete geçiş aşamasında, Türkçülük- Milliyetçilik düşüncesinin merkezi durumunda olan Türk Ocakları’nın Trabzon Şubesi’nin bölgedeki yeri ve fonksiyonunu bir nebze de olsa ortaya koymaktır..

Çalışmada, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgelerinden, Türk Yurdu’nun 1925–1931 yılları arasında çıkmış olan sayılarından, Yeni Yol Gazetesi’nin 1925–1926 tarihli nüshalarından ve dönemin diğer yerel gazetelerinden, hatıratlardan ve konuyla ilgili olan eserlerden yararlandık.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bana yardımcı olan Türk Ocakları Genel Başkan Yardımcısı Yücel HACALOĞLU’na, Trabzon Türk Ocağı Başkanı Prof. Dr. Mithat Kerim ARSLAN’a çok değerli hocam Doç. Dr. Hikmet ÖKSÜZ’e, danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Melek ÖKSÜZ’e, arkadaşım Nurdan BAŞ’a ve eşime teşekkürü bir borç bilirim.

01. İçindekiler

	Sayfa Nr.
0. SUNUŞ	III
00. Önsöz	III
01. İçindekiler	IV
02. Özet	VII
03. Summary	VIII
04. Tablolar Listesi	IX
05. Kısaltmalar Listesi	X
GİRİŞ	1-9

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TRABZON TÜRK OCAĞI'NIN KURULUŞU, TEMSİLCİLERİ VE YAYINLARI	10-27
10. Trabzon Türk Ocağı'nın Kuruluşu ve Teşkilatlanması	10
100. Türk Ocağı'na Üyelik	16
101. Trabzon Türk Ocağı Öncülüğünde Şubeler Açılması ve Sürmene Türk Ocağı'nın Kuruluşu	17
11. Türk Ocakları Umumi Kongrelerinde Trabzon Ocağı'nın Temsilcileri ve Trabzon Türk Ocağı'nın 1926 Yılında Yapılan Kongresi	21
110. Türk Ocakları Umumi Kongrelerinde Trabzon Ocağı'nın Temsilcileri	21
111. Trabzon Türk Ocağı'nın 5 Mart 1926 Tarihli Kongresi	22
1110. 5 Mart 1926 Tarihli Kongrede Okunan Rapor	24
12. Trabzon Türk Ocağı'nın Yayınları	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. TRABZON TÜRK OCAĞI'NIN SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ ...	28-68
20. Konferanslar, İlmi Faaliyetler , Kütüphanecilik ve Kurslar	28
200. Konferanslar	29
201. İlmi Faaliyetler	31

202. Kütüphanecilik	32
203. Kurslar	33
23. Spor ve Sanat	36–42
230. Spor Faaliyetleri.....	36
231. Sanat Faaliyetleri.....	38
24. Köycülük (İnkılap ve Sağlık İşleri)	42–50
240. İnkılap İşleri ve Trabzon Türk Ocağı'nın İrşad Heyetleri	42
241. Sağlık İşleri	47
25. Milliyetçilik ve Milli Bilincin Uyandırılması	50
26. Çeşitli Faaliyetler	57–61
260. Trabzon Türk Ocağı'nda Misafir Edilen Konuklar	57
261. Trabzon Türk Ocağı'nda Verilen Ziyafetler	58
262. Trabzon Türk Ocağı'nın Maddi ve Manevi Yardımları	60
263. Piyango Çekilişleri	60
27. Trabzon Türk Ocağı'nın Milli- Manevi Meselelere ve Türk Kadınına Bakışı	61–66
270. Milli Bayram ve Günlerde Trabzon Türk Ocağı	61
271. Milli Birlik ve Bütünlüğü Bozan Olaylara Karşı Alınan Tavrı	63
272. Türk Kadını	64
28. Trabzon Türk Ocağı'ndan Beklentiler ve Eleştiriler	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK OKAKLARININ FESHİ, TRABZON TÜRK OCAĞI'NIN TASFİYE

EDİLMESİ, MENKUL, GAYR-İ MENKULLERİ VE BORÇLARI	69–107
30. Türk Ocakları'nın Feshi ve Trabzon Türk Ocağı'nın Tasfiye Edilmesi	69–87
300. Türk Ocaklarının Kapatılması	69
301. Türk Ocaklarının Tasfiyesi ve CHF'na Devredilmesi İle İlgili Talimatname	72
302. Trabzon Türk Ocağı'nın Tasfiyesi	78
31. Trabzon Türk Ocağı'nın Menkul- Gayr-i Menkulleri ve Borçları	87–107
310. Gelir ve Giderler	88
311. Trabzon Türk Ocağı'nın Menkul ve Gayr-i Menkulleri	90–100

3110. Trabzon Türk Ocağı Hizmet Binası	92
3111. Trabzon Türk Ocağı'nın Menkulleri	95
312. Borçlar, Alacaklar ve Borçların Ödenmesi	100
4. SONUÇ	108
YARALANILAN KAYNAKLAR	112–115
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

02. Özet

Bu çalışmada 1925–1931 yılları arasında Trabzon Türk Ocağı’nın kuruluşu ve faaliyetleri araştırılmıştır. Türk Ocaklarının feshedilmesi ile birlikte bu kurumun Cumhuriyet Halk Fırkasına devri, devir işlemlerinin nasıl gerçekleştirildiği ve Trabzon Türk Ocağı’nın şubeleri ile birlikte C.H.F’ na devir-teslimi ile birlikte ortaya çıkartılan borç, alacak, menkul ve gayr-i menkulleri değerlendirmeye aldığımız diğer konulardır.

İlk kuruluşu 1914–1916 arası Rus işgali dönemine rastlayan Trabzon Türk Ocağı’nın, ikinci ve asıl oluşumu, 1924 yılında açılmakla beraber, faaliyetlerinin başlangıcı olarak kabul edebileceğimiz 1 Haziran 1925 tarihinde gerçekleşmiştir. Özellikle 1925–1927 yılları arasında Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun başkanlığı döneminde, Trabzon Türk Ocağı etkin sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmuştur. Bu faaliyetler arasında sanat, spor, milli bilinci uyandırma, konferanslar, kurslar, köycülük kapsamında yapılan inkılâp ve sağlıkla ilgili olanlar önemli yer tutar.

Türk Ocakları’nın 10 Nisan 1931 tarihinde feshedilmesi ile birlikte Trabzon Türk Ocağı da kapatılmış ve alacak, borç, menkul, gayr-i menkulleri C.H.F’na devredilmiştir. Fesih sonrası komisyonunun ortaya koyduğu rapor ve belgeler, Trabzon Türk Ocağının büyük miktarlarda borcu ve alacağının olmadığını ortaya koymuştur. Ocağın tek gayr-i menkulü, emvâl-i metrûkeden 1925 yılında Trabzon Türk Ocağı’na devredilmiş olan bir binadır. Bu bina, Trabzon Türk Ocağı tarafından mülk haline getirilmediği için devri esnasında problemler yaşanmıştır. Ayrıca Trabzon Türk Ocağına ait menkullerin tasfiyesi ve daha sonra ne şekilde kullanıldıklarına dair bilgiler belgelerle açıklanmıştır.

03. Summary

This study covers the foundation and the activities of the Turkish Ocak between 1925 and 1931. It also sheds light on the issues like the abolition and the cession of the Ocak to the Republican People's Party (RPP), how these cession activities were performed, assets and liabilities, movables and immovables emerging just after the cession of the Trabzon Branch of the Turkish Ocak to RPP.

Although it was first established between the years 1914 and 1916 during the Russian occupation, the Trabzon Branch of Turkish Ocak was reestablished in 1924 and started its activities on June 1, 1925. Particularly between the years 1925 and 1927, under the ruling of Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, a number of social and cultural activities were performed by the and training activities for the nation's villagers and some others to create a national awareness.

After the abolition of the Turkish Ocak on April 10, 1931, the Trabzon Branch of Turkish Ocak was closed down and all its assets and liabilities and movables and immovables were ceded to the Republican People's Party. The report and documents prepared by the abolition commission showed that the amount of assets and liabilities was not big. The only real estate the Ocak had was its service building ceded by emvâl-i metrûke (properties abundant by the Greeks) to the Trabzon Branch of Turkish Ocak. Since this building was not legally owned by the Ocak, no problem was experienced during the cession activities. Providing documents, this study also deals with the liquidation of the movable assets owned by the Turkish Ocak and how they were used after the cession.

04. Tablolar Listesi

Tablo Nr.	Tablonun Adı	Sayfa Nr.
1	C.H.F'na Devredilen Trabzon Türk Ocağı Eşya Listesi	80–83
2	C.H.F'na Devredilen Sürmene Türk Ocağı Eşya Listesi	83–84
3	Sürmene Türk Ocağı'nın Mazbatalı Eşya Listesi	95–96
4	Of Türk Ocağı'nın Kuruşlu Mazbatalı Eşya Listesi	97
5	Trabzon Türk Ocağı'nın Mazbatalı Eşya Listesi	98–99

05. Kısaltmalar Listesi

AAM.	: Atatürk Araştırma Merkezi
a.g.e.	: adı geçen eser.
a.g.m.	: adı geçen makale
B.C.A.	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Blm	: Bölüm
Bkz.	: Bakınız.
C.	: Cilt.
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
C.Ü.	: Cumhuriyet Üniversitesi.
IRCICA	: İslam, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi
KTÜB	: Karadeniz Teknik Üniversitesi Basımevi
md.	: Madde.
Nr.	: Numara
OSAV	: Osmanlı Araştırmaları Vakfı
s.	: Sayfa
SCF.	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
T.D.A.V.	: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu
TTKB	: Türk Tarih Kurumu Basımevi
TTKY	: Türk Tarih Kurumu Yayınları
UMYA	: Ulusal Mikrofilm Yayınları Arşivi
vb.	: ve benzeri, ve benzerleri
Yay.	: Yayınları
YKY	: Yapı Kredi yayınları

GİRİŞ

Bir ülkenin birlik ve beraberlik içerisinde gelişebilmesi, o ülkenin sahip olduğu millet bilinci ile birebir ilişkilidir. Fakat toplumların bu bilince varmaları kolay olmamıştır. Tarihi devirlerden günümüze kadar insanlar, aile ve aşiret konumundan, milli teşkilatlanma yani millet olabilme konumuna ulaşmışlardır. Bununla beraber toplumların, millet olma-milliyet-uluslaşma bilincine ulaşmak için, dünyada yaşanan bir takım gelişmeleri beklemleri gerekmiştir. Avrupa’da meydana gelen bir takım gelişmelerin¹ etkisi olmakla birlikte milliyetçilik kavramı, şeklini Fransız İhtilâli ile almıştır².

Çok uluslu imparatorluklardan birisi olan Osmanlı Devleti’nde, Türkler dışındaki unsurlar arasında Fransız İhtilâli’nin tesirleri kısa sürede görüldü. Türkler arasında milli bilincin oluşumu ise çok geç tarihlerde ortaya çıktı. Türkçülüğün ortaya çıkmasına zemin hazırlayan olay ve gelişmeleri, İmparatorluğun geçirdiği aşamalarda aramak gerekir.

Osmanlı Devleti, özellikle Yunan isyanı ve bunun ardından İmparatorluktaki diğer gayr-i müslim halkların da ayrılıkçı hareketleri ile yapısal sarsıntı geçirmeye başlayınca, bir takım tedbirler alma gereğini duydu. Tanzimat ve Islahat fermanları ilan edilerek tebaanın eşitliği vurgulanmak istendi. Ardından da Genç Osmanlıların düşünsel temellerini yansıttıkları “Osmanlıcılık” düşüncesine bel bağlandı. Bu düşüncenin neticesi olarak meşrutiyet ilan edildi. Bu girişimler beklenen sonuçları vermekte çok uzak kalınca, “İslâmcılık” düşüncesi ile en azından Müslüman halkın devlete bağlı kalması hedeflendi. Pan-İslâmizm, bir dönem devletin siyasi anlamda hem iç hem de dış politikada rehberi oldu. Fakat bu ideoloji de devleti kurtarmaya yetmedi çünkü Müslüman halkın bir arada

¹ Avrupa’da bir taraftan feodalitenin bozulması ardından burjuva sınıfının güçlenmesi ve güçlü merkezi imparatorlukların kurulması ile milliyetçilik akımına temel olacak gelişmeler ortaya çıkarken diğer taraftan da pek çok alanda Avrupa’yı yeniden yapılandıran Coğrafi Keşifler, Rönesans ve reform hareketleri edebiyat, mimari, roman vb.. gibi çeşitli sanat alanlarında ulusal bir canlanmaya neden olmuşlardır.

² İhtilâlin yarattığı düşünsel akımların içerisinde millet olma bilinci ve halka dayalı sorumluluk ilkeleri , toplumlara yeni bir yön ve bakış açısı kazandırmıştır. Kendi kültür ve milli bilinçlerinin farkına varan toplumlar, bu uğurda mücadeleye girişmişler bu mücadele sonucunda çok uluslu imparatorluklar geri dönüşü olmayan büyük yaralar almışlardır.

tutulması hedeflenirken, özellikle Araplar arasında “Selefi Akımı” ile düşünsel temelleri atılan milliyetçi düşünceler artarak gelişmekteydi.³ Bu durumda Müslüman halkı bir arada tutabilmek pek mümkün gözüküyordu.

İttihat ve Terakki mensupları arasında, faaliyete başladıkları bölgelerin içerisinde bulunduğu durumunun da etkisi ile “Türk Milliyetçiliği” anlayışı gelişmeye başlamıştı. Özellikle Rusya’dan gelen aydınların etkisi bu anlayışı pekiştirdi. 1908’e kadar olan dönemde ilmi mahiyette ilerleyen Türkçülük anlayışı, bu tarihten sonra kurumsallaşmaya başlayarak yeni bir döneme girilmiştir.

Meşrutiyet devrine gelindiğinde Türkçülük cereyanı, gelişimi açısından iki safhaya ayrılmıştır. Birinci devrede (1908’in ikinci yarısı–1912 sonları), Türkçüler siyasal partilere ve iktidar uğrunda çatışanlara karşı genel olarak tarafsızdılar. 23 Ocak 1913 Bâb-ı Âli baskını sonucu İttihat ve Terakki’nin yeniden iş başına geçmesi ile başlayan ikinci devre, İttihat ve Terakki’nin açıktan Türkçülük ülküsünü benimsediği dönemdir.⁴

Türkçü milliyetçi fikirler 1908 yılından itibaren Meşrutiyet’in siyasal hayatında yerleşmeye başlamıştı. Bu amaca dayanan ilk dernekler, Osmanlılık ortamı içerisinde, zayıf ve ikincil planda kalmakla beraber, dernekleşme enflasyonu içinde meydana çıkmışlardır. Bu safhada Türkçülük hareketini özellikle; “Türk Derneği” ve aynı adı taşıyan dergi, “Türk Yurdu Mecmuası” ve “Türk Ocakları” gibi dernek ve dergiler temsil etmişlerdir. Türk Derneği ile başlayan bu kurumsallaşma faaliyetleri, özellikle Türk Ocağı’nın kurulması ile topluma da indirgenerek, daha geniş bir destek alanı bulmuştur.

Kurumsallaşma faaliyetleri içerisinde en önemlisi ve gönüllü kuruluşlardan birisi olarak ortaya çıkan Türk Ocağı, resmi olarak 25 Mart 1912’de, fakat aslen 3 Temmuz 1911’de, İstanbul Divanyolu’nda kurulmuştur. Türkiye’nin yakın tarihi açısından çok önemli olan bu kuruluş, ilk kez Osmanlı kozmopolit yapısı içerisinde, tepkisel olarak oluşturulan milliyetçilik akımının biçimlendirilmesini sağlamıştır. Türk Ocağı, aşağıdan yukarı, çağın gerçeklerinden doğan bir atılımla, zamanın yükseköğretim çevresinin isteği ile kurulmuştur. Politika ile uğraşmamaya büyük önem gösterilmiş ve Ocağın ideolojisini benimseyen İttihat ve Terakki ile kaynaşma sağlanmıştır.

³ Çağatay Okutan, “Arap Milliyetçiliği”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Haziran 2001, s.162.

⁴ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, II/IV, Ankara 1991, s.398.

Osmanlı Devleti'nin en buhranlı dönemi ve Meşrutiyet siyasi ortamı içerisinde, Türk milletinin varlığını ve birliğini sürdürmesi endişesi ile ortaya çıkan Türk Ocağı, kurulduğu dönemde diğer unsurların kurmuş oldukları milliyetçi derneklere karşı bir ağırlık oluşturmuş ve faal olduğu her dönemde görevini başarıyla yerine getirmiştir. Osmanlı Devleti'nin kurtuluşu için ortaya atılan Osmanlıcılık, İslâmcılık, Türkçülük fikir akımlarından; Türkçülüğü savunan aydınların toplandığı Türk Ocağı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin düşünce tohumlarının atıldığı, yeşerdiği, boy verip geliştiği bereketli bir muhit olmuştur.⁵

Türk Ocakları kuruluşunu tamamladıktan sonra, ilk büyük faaliyet dönemini, Balkan Savaşları ve I.Dünya Savaşı arasındaki devrede gerçekleştirilmiştir. Bu hassas dönemde Ocak, devrin “ihtiyaç ve heyecanlarını” temsil etmiştir. Bu nedenle de ilim, fikir adamları ve gençleri bünyesinde toplamıştır.

Türk Ocağı'nın özelliklerinden birisi, 1913–1918 arası İttihat ve Terakki'nin tek parti döneminde hemen tüm derneklerin kapatılmış olmasına rağmen, Müdafaa-i Milliye ve Donanma Cemiyetleriyle birlikte çalışmalarını sürdürmüş olmasıdır. Fakat kısa zamandaki hızlı gelişmeye rağmen dönemin siyasi şartlarının ortaya çıkarttığı bir takım olumsuzlukların da tesiriyle Türk Ocakları'nın büyümesinden endişe duyan bir kısım çevreler, Türk Ocaklarını hedef alarak, karşı bir takım eleştiriler yöneltmişlerdir. Türk milliyetçiliğine karşı olanlar, Türk Ocağı'nın, İmparatorluğun çeşitli unsurları arasında ayrılık yarattığını öne sürmüşlerdir. Öte yandan 1912 Balkan Savaşı'nın yenilgiyle sonuçlanmış olması, Türk Ocakları'nın kendi içerisinde bir takım huzursuzluklara sebep olmuştur. Böylece kuruluşunun hemen akabinde sıkıntılı ve tartışmalı günler yaşanmış, bu devrede Hamdullah Suphi başkanlık, Yusuf Akçura ise ikinci başkanlık görevine getirilmiştir.

Türk Ocağı başkanlığına Hamdullah Suphi getirildikten (1912) sonra, çalışmalar büyük bir hız kazanmıştır. Konferanslar, değişik konularda toplantılar ve yayınlarla desteklenen bu çalışmalar Ocağın üye sayısını günden güne arttırdığı gibi, İstanbul dışında da şubeler açılmaya başlanmıştır. Ocak, kadrosu ve çalışmaları genişledikten sonra

⁵ İbrahim Karaer, “Türk Ocakları ve Türk Milliyetçiliği”, **Türk Yurdu Özel Sayısı, XIX/131–141**, Mart-Mayıs 1999, s.176.

Beyazıt'ta, geniş bahçesi 3–4 bin kişilik konferans salonu haline getirilen, büyük bir evde faaliyetlerine devam etmiştir.⁶

1913 yılında başlatılan toplantı, konferans ve konser gibi faaliyetler devam etmiş; dil, Tarih, edebiyat, sanat ve kültür hayatına ışık tutan çalışmalar yapılmıştır. Türk kadınının toplumda temsil edilmesi gerektiği konusunda büyük çabalar gösterilerek, ülkenin çağdaşlaşma sürecinde yerini almasına katkıda bulunulmuştur. Türk Ocakları, I.Dünya Savaşı sırasında birtakım aksaklıklara rağmen faaliyetlerini mütareke dönemine kadar sürdürmüşlerdir.

Ocağın teşkilatlanmadaki hızlı gelişimi ve üye sayısındaki artışı anlayabilmek için, 1912'de 776. üye olarak giren Hamdullah Suphi ile 1917'de 2320. üye olarak kaydedilen 3. Kolordu Kumandanı Miralay (Albay) İsmet İnâl (İnönü)'ün kayıt numaraları arasındaki farka bakmak yeterlidir. Bu sayı, 1928'de 30.000'i bulmuştur⁷. Şube sayısı hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber mütareke dönemine kadar, İstanbul ve dışında Türk Ocağı'nın 28 şubesi açılmıştır⁸. Ocak tüzüğüne göre, örgüt kademeleri, aşağıdan yukarı ve seçimle oluşturulmaktadır. İstanbul Merkez Ocağı'nın üye sayısı çok geçmeden 2743'e kadar yükselmiş ve ülke dışında da şubeler açılmıştır⁹.

Türk Ocağı bir yandan İstanbul'daki merkezinde faaliyet gösterirken bir yandan da, başta İzmir'de olmak üzere, belli başlı şehirlerde şubeler açarak çalışmalarını yaygınlaştırmaya girişir. Şube sayısı 1916'da 25'e, 1919'da 35'e yükselir. Bu şubelerden birisi de, kuruluş tarihi kesin olarak tespit edilememekle birlikte, Birinci Dünya Savaşı yıllarında mevcut olduğu bilinen Trabzon Türk Ocağı'dır. Rus İşgali ile birlikte faaliyetlerine ara vermek zorunda kalan Türk Ocağı, Milli Mücadelenin başlarında tekrar kurulmuş ve bölgede Milli Mücadele heyecanının canlı tutulmasında olduğu kadar, halka yönelik sağlık hizmetlerinde de dikkate değer çalışmalar yapmıştır.¹⁰

18 Mayıs 1913 ve 1918 tarihlerinde Türk Ocağı'nın iki kongresi toplanmıştır. İkinci kongrede altı komisyon kurulmuştur: Türkçülük ve Matbuat, Türk Gücü, Köy Teşkilatı,

⁶ Kenan Akyüz, "Türk Ocakları", **Türk Yurdu Neşriyatı**, Ankara 1993, s.109.

⁷ Akyüz, **a.g.m.**, s.109.

⁸ Hamdullah Suphi, *Dağ Yolu II*, Hazırlayan; Fethi Tevetoğlu, Ankara 2000, s.22.

⁹ Suphi, *a.g.e.*, s. 24-25.

¹⁰ Mesut Çapa; Rahmi Çiçek, *Yirminci Yüzyıl Başlarında Trabzon'da Yaşam*, Trabzon 2004, s.99.

Bakım, Neşriyat ve Sanayi Encümenleri.¹¹ Ayrıca, Ocak çatısı altında çeşitli dernekler oluşturulmuştur. “İhtiyat Zabıtları Teavün Cemiyeti” bunlardan birisidir. Birçok cemiyetin kongreleri de Ocak salonunda yapılmıştır.

1918 Kongresinde Türk Ocakları Reisi Hamdullah Suphi’nin başlıklar halinde belirttiği faaliyetler, Türk Ocakları’nın misyonunu en basit şekliyle ortaya koymak için yeterlidir: İçinde rahat çalışılabilecek bir köşe, halk ile münasebete girerek milliyet fikrini çeşitli yollardan onlara aşılama, Türk çocuklarına yardım etmek, bir kütüphane oluşturarak Ocak’ta okuma odası düzenlemek ve Türkleri birbirleri ile kaynaştırmak.¹²

Türk Ocakları, çok zor şartlarda olmasına ve çalışmaların kesintiye uğramasına rağmen Mütareke Döneminde de üzerine düşen görevleri başarıyla ifa etmiştir. Buna delil olarak Ziya Gökalp, “Türkçülüğün Esasları” adlı eserinde, bütün Türkçülerin, hiçbir istisnası olmamak üzere, Anadolu Savaşı’na katıldıklarını ve onun en ateşli savunucuları olduklarını, belirtmektedir.¹³ Türk Ocağı çevresindeki milliyetçi ve vatansever düşünce atmosferi içerisinde yetişen ve bu düşüncelerden etkilenen asker-sivil Türk aydınları, Anadolu’daki bu hareketin içerisinde tereddütsüz yer almışlardır.

Türk Ocakları, Mondros Mütarekesi sonrası, hem işgalci kuvvetlere hem de milli politika izleyemeyen Osmanlı hükümetine karşı tavır alarak, faaliyetlerini daha çok siyasi alana kaydırdılar. İzmir’in işgali üzerine İstanbul’da yapılan Fatih ve Sultan Ahmet mitinglerinin organizesinde önemli rol oynayarak, bu mitinglerde Ocağın mensuplarından olan Halide Edip, Hamdullah Suphi, Mehmet Emin ve Hüseyin Ragıp (Bayur) gibi konuşmacılar halkı mücadeleye davet ettiler.¹⁴ Ayrıca İzmir’in Yunanlılara verileceği haberleri üzerine de Türk Ocağı bu işgale karşı çeşitli cemiyetlerle birlikte direniş göstermiştir.

Kuva-yı Milliye hareketini sonuna kadar destekleyen Türk Ocakları, özellikle İstanbul’da etkili faaliyetler yürütmüşlerdir. Hatta İngilizler, milli direncin ana kaynağı olarak gördükleri Türk Ocakları ile ilgilenmekte gecikmemişlerdir. Nitekim İstanbul’da ilk işgal edilen yerlerden birisi de Şubat 1920’de Beyazıt’taki İstanbul Türk Ocağı binası

¹¹ Tarık Zafer Tunaya, Türkiye’de Siyasal Partiler, C. I, İstanbul 1998, s.461.

¹² Yusuf Sarıay, Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi Ve Türk Ocakları (1912–1931), İstanbul 2004, s.163.

¹³ Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, İstanbul 2005, s.237.

¹⁴ Rıfki Yazıcı, “Tarihin Aydınlığında Türk Ocağı ve Türk Ocaklılar”, **Türk Yurdu**, 17/115, Mart 1997, s.7–8.

olmuştur.¹⁵ Hamdullah Suphi, bu işgalden bir hafta sonra Binbirdirekte, Milli Talim ve Terbiye Cemiyetinin merkezine yerleştiklerini ve yeni konferanslarını halka ilan ettiklerini söyler. Fakat bir gün sonra Osmanlı hükümetini Polis Umum Müdürünün kendilerine binayı terk etmek için muhtıra verdiğini ve ertesi sabah da (9 Mart 1920) Ocağın bu yeni binasının İngilizler tarafından işgal edildiğini belirtiyor.¹⁶ İşgal sonrası Hamdullah Suphi, Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf göndererek nasıl hareket edecekleri konusunda tavsiye istemiş, tavsiyeler doğrultusunda da bir taraftan, Türk Ocakları'nın işgali yabancı elçilikler nazarında protesto edilirken, diğer taraftan Ocak mensupları İstanbul'un tamamen işgali sonrası Milli Mücadeleye katılmak için gizli yollardan Anadolu'ya geçmeye başlamışlardır.¹⁷ Ocak mensuplarının gizli yollardan Anadolu'ya geçmeye başlamaları ve Milli Mücadele'de aktif olarak yer almaları sonucu, Türk Ocağı Genel Merkezi de ister istemez Ankara'ya taşınmış oluyordu.

Milli Mücadele'nin askeri safhası kazanılınca, yönetimin etkin desteği ile tekrar Türk Ocaklarının şubeleri açılmaya başlamıştı.¹⁸ Fiilen 29 Aralık 1922'de fakat çeşitli imkânsızlıklar nedeniyle resmen 23 Nisan 1923 de açılan Ankara'daki Genel Merkez, Anafartalar Caddesi ile Denizciler Caddesi arasındaki eski bir okul binasında çalışmaya koyuldu. Bu açılışı en büyük şube olarak İstanbul Türk Ocağının açılışı takip etti (1 Haziran 1923). 1 Ekim 1924 de, İstanbul'un işgali üzerine 15 Ağustos 1918'de kapatılmış olan Türk Yurdu Dergisi tekrar yayına girdi.¹⁹

Türk Ocaklarının ekonomi, iktisat, eğitim sosyal, kültürel ve daha pek çok alanlarda II. Meşrutiyet devrinde yaptığı faaliyetler Cumhuriyet devrinde artarak devam etmiştir. Ocağın çalışmaları sonrası pek çok gence meslek kazandırılmış, yabancı dillerde ve çeşitli konularda eğitimler verilmiş ve konferanslar verilerek toplumun aydınlatılmasına çalışılmıştır. Cumhuriyet döneminde daha aktif bir pozisyon alan Türk Ocağı, yurt düzeyinde hızlı bir örgütlenmeye koyulmuştur. İlk genel kongresini 1924 yılında yapan

¹⁵ Suphi, Dağ Yolu II, s.14.

¹⁶ Suphi, Dağ Yolu II, s.15.

¹⁷ Hamdullah Suphi, Ahmet Kemal takma adıyla 8 Nisan 1920'de Anadolu'ya geçti. Antalya milletvekili olarak TBMM'ne katıldı ve hükümette Milli Eğitim Bakanı olarak görev yaptı.. Yusuf Akçura ve Mehmet Emin de İnebolu üzerinden Ankara'ya geçtiler. Yine Halide Edip, Ahmet Ferit, Ahmet Hikmet, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyin Ragıp gibi diğer Ocaklı aydınlar da gizli yollardan Anadolu'ya geçmişlerdir. Bkz. Sarıay, a.g.e., s. 257-258.

¹⁸ İlk şubelerden birisi olarak İzmir Türk Ocağı Ekim 1922'de, aynı ay ve yılda Bursa Türk Ocağı, İsmet Paşa tarafından Hamdullah Suphi ve bazı milletvekillerinin katılımı ile açılmışlardır. Sarıay, a.g.e., s.272.

¹⁹ Akyüz, a.g.m., s.111.

Türk Ocakları, ikinci kurultayını 1925'de, üçüncü kurultayını 1926'da, dördüncü kurultayını 1927, beşinci kurultayını da 1928'de gerçekleştirir.

23 Nisan 1924'te Ankara'da toplanan Türk Ocakları Umumi Kongresi'nde, Ocağın şube sayısı 71'e ulaşmış, ilerleyen yıllarda bu sayı artarak devam etmiştir. Türk Ocaklarına gösterilen ilginin bu denli fazla olması ve kısa sürede çok sayıda şubelerinin açılmasının en büyük sebebi, Mustafa Kemal Paşa'nın, Ocaklara sahip çıkan tutum ve davranışları ile yeni açılan şubelere maddi ve manevi destekte bulunmasıdır.²⁰ 25 Nisan 1925 yılında toplanan ikinci kurultayda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde açılan Ocak sayısı 135'e, 1928'den sonra ise 260'a kadar yükselmiştir.²¹ Bu şubeler arasında en faal olanlar ise İstanbul, İzmir, Adana ve Ankara'dakilerdir.

1925 yılına kadar açılan Ocaklar, ağırlıklı olarak Adana-Trabzon çizgisinin batısında yer alan il ve ilçe merkezlerindedir. 1924 yılında Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun öncülüğünde ikinci ve asıl kuruluşunu gerçekleştiren Trabzon Türk Ocağı, bu dönemde kurulan Ocaklar arasındadır. 1925 Yılı sonrası Şeyh Sait İsyanı'nın yarattığı olumsuz tesirlerle milli birlik ve inkılâpların halka benimsetilmesi amacıyla hükümetin de desteği ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki şubelerin sayılarında artışlar olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, 26 Nisan 1925'de Türk Ocaklarının ikinci kurultayında yaptığı konuşmada, Türk Ocakları gibi sosyal kuruluşlara duyulan ihtiyacı belirterek, bu boşluğun Türk Ocakları tarafından doldurulduğunu ve Türk inkılâbının Ocaklara dayandığını, belirtmiş, daha sonraki yıllarda, 26 Nisan 1926 ve 28 Nisan 1927'de de Türk Ocakları kurultaylarında, Ocakların faaliyetlerinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.²²

Yönetimin teşvik ve yardımları sonucu, 1926 yılında şube sayısı 217'ye, üye sayısı da 30.000'e ulaşırken yeni şubelerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kurulmasına özel bir önem verildiği görülüyordu. 1927 yılı kurultayında şube sayısı 257'ye ulaşırken yeni açılan Ocakların yaklaşık %40'ı Doğu bölgelerinde açılmıştır. 1927 yılından sonra Ocak sayısındaki artış kısmen yavaşlamaya başlamış, sayıları en son 266'ya, üye sayısı da 32.000 civarına yükselmiştir.²³

²⁰ Yücel Hacaloğlu, Türk Ocakları ve Atatürk, Ankara 1994, s.4.

²¹ Akyüz, **a.g.m.**, s.109.

²² Hacaloğlu, a.g.e., s.11.

²³ Sarımay, a.g.e., s..276.

Türk Ocakları Cumhuriyet döneminde de siyaset dışı kalmaya özen göstermiştir. Fakat Ocak'ta yasak olan “zümre ve fırka” siyasetidir. “Halk hâkimiyetini ve Cumhuriyeti ideal bilen Ocağın” bunların karşısında olacak bir oluşuma düşman olacağı aşikârdır. Aslında Ocağın milli bir siyaseti vardır, Türklük karşısında olanlarla mücadele etmek.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni rejimin savunuculuğunu yapan Türk Ocağı, yönetimle yeni ideolojinin yayılması için işbirliği yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın Ocağa verdiği destek bunun en büyük göstergesidir.²⁴ Hatta devlet yönetiminin Türk Ocaklarına giderek artan ilgisi sonucu, CHF ile bütünleşme sürecine gidilmiştir.²⁵ Fakat tüm gelişmelere rağmen CHF'nın Türk Ocaklarını denetimine alma arzusu söz konusudur. Böylece 1927 sonrası CHF'nın bir kültür şubesi haline getirilen Türk Ocakları, bir devlet kuruluşu gibi muamele gördüğü için devletin yardımları giderek artmıştır.

Milliyetçi, halkçı, inkılâpçı bir müessese olarak tanınan Türk Ocakları'nın, “Milliyetçilik” anlayışı, ırk unsuru temel alınmamakla birlikte “bütün Türklük” şeklindedir. Bunu “Turancılık” olarak değerlendirmekten ziyade, Türkiye dışındaki Türklere de ilgi duyulduğu şeklinde alabiliriz. Nitekim 1927'de toplanan Türk Ocakları 4. Kurultayında kabul edilen Ocak yasasının 2.maddesinde, “...*Türk Ocaklarının fiilen işgal sahası, Türkiye Cumhuriyeti hudutları dahilinde münhasırdır*” denilmekteydi.²⁶ Kuruluşundan günümüze kadar Ocağın fikir yapısı, nizamnamelerinde ve faaliyetlerinde açık olarak görülmektedir. Türk Ocakları, kültür milliyetçiliğini benimsemiş ve Türkler arasında kültür birliğinin gerçekleştirilmesi için çalışmıştır.

Cumhuriyet döneminde yurdun dört bir yanına yayılan Türk Ocağı şubeleri, bölgelerinde merkezin direktifleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Yaptığı çalışmalarla bölgenin gelişimine ve inkılâpların halka benimsetilmesinde etkin rol oynayan Trabzon Türk Ocağı, şehirdeki faaliyetlerinin yanı sıra köycülük anlayışı kapsamında en ücra köylere kadar giderek halka bilgi ve hizmet götürmüştür. Yine bu amaç çerçevesinde, hizmetlerin sürekli olması için teşkilatlanmaya gidilmiş Of, Sürmene, Akçaabat ve Vakıfkebir Ocakları açılmıştır.

²⁴ Mustafa Kemal Paşa'nın Türk Ocaklarına bakış açısı ve yardımları hakkında bilgi için bkz. Hacaloğlu, Atatürk Ve Türk Ocakları, s.4-18.

²⁵ 1927 Kurultayı'nda Türk Ocakları Yasası'nın 3.maddesi, “Cumhuriyet, milliyet, muasır medeniyet ve halkçılık mefkûrelerini takip eden Türk Ocağı, bu mefkûrelere tahakkuk ettirmekte olan CHF ile devlet siyasetinde beraberdir...” şeklinde değiştirilmiştir. Sarıay, a.g.e., s.298.

²⁶ Karaer, a.g.m., s.177.

10 Nisan 1931 tarihinde alınan bir kararla kapatılan Türk Ocağının tüm menkul ve gayr-i menkulleri Cumhuriyet Halk Fırkasına devredilir. Devir teslim işlemleri için bir komisyon oluşturulur. Her vilayette, devir işlemlerini gerçekleştirmesi amacıyla birer heyet oluşturur. Böylesine büyük ve yurt genelinde örgütlenmiş bir kuruluşun devir- tesliminde bir takım problemlerin olması kaçınılmazdır. Bu nedenle işlemler bazen uzun ve sıkıntılı olmuştur. Alacakların, borçların, alacaklıların, menkul ve gayr-i menkullerin ayrı ayrı tespiti gerekmiştir. Bazı alacaklıların itirazları, aylar hatta yıllarca ilgili bürokrasiyi meşgul etmiştir. Bazen, itirazlar mahkemelere kadar sıçramıştır. Trabzon Ocağı'nın tasfiyesinde buna benzer örnekler mevcuttur ve ilgili bölümlerde bu hususta bilgi verilmiştir.

I. BÖLÜM

1. TRABZON TÜRK OCAĞI'NIN KURULUŞU, TEMSİLCİLERİ VE YAYINLARI

10. Trabzon Türk Ocağı'nın Kuruluşu ve Teşkilatlanması

Trabzon Türk Ocağı, Rusların Trabzon'u işgalinden önce; Kemerkaya mahallesinde bir evde açılmıştır. İlk kuruluş tarihi tespit edilemeyen, Trabzon'da 1914–1916 yıllarında açıldığı bilinen Türk Ocağı'nın faaliyetleri hakkında yeterli bilgi mevcut değildir.¹ Bu dönemde eski bir subay olan Muhsin Bey Trabzon Türk Ocağı Başkanı, Mustafa Reşit (Tarakçıoğlu)² da Yönetim Kurulu üyesiydi. Cemiyette, milliyetçilik duygu ve düşüncesini

¹ Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Trabzon'un Yakın Tarihi, Trabzon 1986, s.11.

² Eğitimci, gazeteci, siyaset ve devlet adamı olan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, 1308 (1892) yılında Trabzon'da doğdu. Babası Ahmet Bey, annesi ise Gülizar Hanım'dır. Beş yaşında iken, Tabakhane'deki Sübhan Mektebine başladı. Burada bir yıl okuduktan sonra Şirin Hatun Mektebi'ne, bir yıl sonra da İmaret Mektebine devam etti. Dört yıllık bu okul süresini 2.sınıfta başladığı için üç yılda tamamlayan Tarakçıoğlu, 1902'de bu okulu bitirerek diploma almıştır. Aynı yıl, 275 numara ile Trabzon Mekteb-i İdadisi'ne kaydını yaptırmış, yedi yıllık öğrenimden sonra da 1911 yılında pekiyi derecesi ile mezun olmuştur.

1911 Yılında İstanbul Dâr-ül Muallimîn'e (Yüksek Öğretmen Okulu) girdi, fakat bir yıl sonra Balkan Savaşı çıkınca gönüllü asker olarak cepheye gitti. 1913'de yarım kalan öğrenimi için tekrar İstanbul'a döndü. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı çıkınca yine öğrenimini yarım bırakarak ihtiyat zabiti (yedek subay) olarak Erzincan'a gitti. 1916 yılında Dâr-ül Muallimîn'in Tabibiye (Biyoloji) bölümünden 19 numara ve pekiyi derece ile mezun oldu.

Denizli ve Trabzon Sultani'lerinde öğretmenlik yapan Tarakçıoğlu, Kurtuluş Savaşı sonrası Kemerkaya Mahallesi'ndeki Rum Koleji'nde (şimdiki Anadolu Lisesi) hizmete açılan Trabzon Muallim Mektebi'nin müdürü oldu. 1919'da Trabzon Muallimler Cemiyeti'ni kurdu ve 1926 yılına kadar bu kurumun reisliğini yaptı. 1921 tarihinde Ankara'da toplanan Muallimler Kongresine Trabzon'dan Murahhas olarak gönderildi.

1922 Yılında Trabzon'da oluşturulan Gençler Alayı kumandanı muavinliğini yaptı. Yine aynı yıl Trabzon'daki Kimsesizlere Yardım Cemiyetinde azalık yaptı. 1923 Yılında Trabzon'da Müdafaa-i Hukuku Milliye Heyeti'nde faal olarak bulundu. 1924 Tarihinde Trabzon Türk Ocağı'nı açtı ve 1926 tarihine kadar başkanlığını yaptı. 1925, 1926 tarihleri arasında Ankara'da toplanan Türk Ocakları Kurultayında Trabzon'dan murahhas olarak iştirak etti. 1926, 1927 yıllarında Ankara'da toplanan Muallimler Kongresine Trabzon ve İzmir'den murahhas olarak katıldı. 1932'de Trabzon Halk Partisi tarafından, Halk Hatibi seçildi ve bu görev icabı konferanslar verdi, yazılar yazdı.

15 Eylül 1924 tarihinde Trabzon'u ziyaret eden Mustafa Kemal, gördüğü başarılarından dolayı memnuniyetini dile getirerek, Mustafa Reşit Tarakçıoğlu ve talim heyetine teşekkür etmiştir. Tarakçıoğlu daha sonra Ordu, İstanbul ve Trabzon Liselerinde kimya öğretmenliği yaptı. 1928–1933 yılları arasında Maarif Amirliği görevinde bulundu. 1933–34 yılında Diyarbakır, 1934–35 yılında Erzurum Milli Eğitim Müdürü oldu. 1937–39 yıllarında da Maarif üçüncü umum Müfettişliği görevini başarıyla sürdürdü. Bu

yaymak için konferanslar veriliyor, yine aynı maksatla Meşveret gazetesinde yazılar yayınlayarak, Türk Ocağı'nda müsamereler tertip ediyordu.³

Rus İşgali ile birlikte, işgal sırasında yaşanan göç ve işgalin olumsuz etkileri nedeniyle faaliyetlerine ara vermek zorunda kalan Trabzon Türk Ocağı, Milli Mücadelenin başlarında tekrar açılmıştır.⁴ Trabzon Türk Ocağı'nın ilk kuruluş tarihiyle ilgili olarak, 9 Mart 1926 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde verilen bilgi, Trabzon Türk Ocağı Rus istilasından sonra kurulmuş olduğu şeklindedir.

“Türk Ocağı bir yılda neler yaptı” başlıklı yazıda, Ocağın Trabzon'da harpten evvel ve istiladan (Rus) sonra teşkil edilen Ocaklar içerisinde olduğu belirtilmektedir. Türk Ocakları'nın neden kurulma ihtiyacının doğduğunun da açıklandığı yazıda, ilk kuruluş döneminde Trabzon Türk Ocağı'nın fazla bir mevcudiyet gösterememesinin nedeni olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun o devirdeki birçok milleti memnun etmesine rağmen, Türk milletini arka plana atan tutumu gösterilmektedir. Bu tutum nedeniyle Türklerin idare ve siyasette etkin faaliyetlerde bulunamadıkları, hatta kayıp olan Türk benliğini kurtarmak için de fazla bir mevcudiyet gösteremedikleri belirtilmiştir. Belirtilen bu sebeplerden dolayıdır ki, Trabzon Türk Ocağı'nın ikinci kuruluşuna kadar olan döneme ait bilgiler, Ocağın yönetim kademesindekilerin isimleri ile sınırlı kalmaktadır.⁵

dönemde yıkılıp yeniden yapılan Trabzon Lisesi'ne büyük katkıları oldu. 1938 yılında bir ara Gümüşhane Vali yardımcısı olarak görev yaptı. 1941'de İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü'ne tayin oldu. 1942 yılı İzmir Birinci İnönü Mahallesi Halk dağıtma birliği reisi olarak çalıştı.

1946-57 arasında Trabzon Milletvekili olarak (8.9.10.11. dönemlerde) hizmet verdi. En büyük kalıcı hizmeti de şüphesiz Karadeniz Teknik Üniversitesi'ni Trabzon'a kazandırmak oldu. Yaptığı hizmetlerden dolayı Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde bir konferans salonuna adı verilmiştir. Trabzon Öğretmenler Cemiyeti, Trabzon Türk Ocağı, Müdâfaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti gibi kuruluşlarda faal görevler alan Tarakçıoğlu, Trabzon Türk Ocağı ve Trabzon Muallimler birliği'nin başkanlıklarını da yaptı. Ankara'da 24 Ekim 1969 yılında vefat eden Tarakçıoğlu, son yıllarını Trabzon'un Bahçecik Mahallesi'ndeki evinde hatıralarını derleyerek geçirmiştir. Kabri, Sülüklü Mezarlığı'ndadır.

M. Reşit Tarakçıoğlu'nun gazete ve dergilerde yayınlanmış makaleleri ve eserleri vardır. Eserleri şunlardır: Yaşamak ve Yaşatmak Yolları (Trabzon 1335), Eşya ve Tabiat Hakkında Öğretmenlere 72 Ders (Trabzon 1937), Milli Terbiye ve Hedefleri (İzmir 1942), Ahlak ve millî Ahlak (Ankara 1951), Ruslarla Olan Komşuluklarımız (Ankara 1965), Trabzon'un Yakın Tarihi (Trabzon 1986). Bunların dışında “Muallim Mektebinin Kuruluşu ve Köy Enstitülerinin İçyüzü” adlı eserleri, basılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiş ise de bastırılmayıp, tüm nüshaları kaybedilmiştir.

³ Tarakçıoğlu, a.g.e, s.11.

⁴ Çapa, a.g.e., s. 99.

⁵ Yeni Yol Gazetesi, 9 Mart 1926, Numara: 362-462.

29 Kasım 1919'da Dâr'ül-elhân'da⁶ toplanan Trabzon Türk Ocağı üyeleri, Ocak tüzüğü gereği yönetim organlarını seçmişlerdir. Başkanlığa Muhsin Bey'in yerine Subaşızade Münir Pertev Bey getirilmiştir. Bu seçim sonuçlarına göre Trabzon Türk Ocağı yönetim kademesi ilk kuruluş döneminde şöyle oluşturulmuştur:

Yönetim Kurulu Üyeliklerine Seçilenler:

Münir Pertev Bey- Başkan	: Subaşızade
Faik Ahmet (Barutçu)	: İstikbal Gazetesi Sahibi
Murat Uraz	: Mekteb-i Sultani Edebiyat ve Felsefe Muallimi
Zeynelabidin	: Vilayet Mektubu Mümeyyizi
Mustafa Reşit Tarakçıoğlu	: Dâr'ül-muallimîn müdürü
Tahsin Bey	: Mülkiye Baytarlarından
Salih Zeki Bey	: Dava Vekili

Danışma Kurulu Üyelerine Seçilenler:

Fazıl Fevzi	: Göz Tabibi
Operatör Sabri	: Memleket Hastanesi Sertabibi
Beyzade Nail Bey	

Denetleme Kurulu Üyeliklerine Seçilenler:

Doktor Abdülvahap Rıza
Nimbıyıkzade Mahmut Muammer
Mustantik Mustafa Vasfi Beyler ⁷

29 Kasım 1919 tarihindeki seçimde Trabzon Türk Ocağı başkanlığına getirilen subaşızade Münir Pertev Bey, 23 Şubat 1920'de yapılan Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin ilk kongresine de bu sıfatla katılmış ve bu cemiyetin de yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir.⁸

⁶ Dâr-ül Bedâyi (konservatuar)'nin musiki ile ilgili olan bir şubesidir. Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Yeniden Düzenlenmiş ve Genişletilmiş, 18. baskı, Ankara 2001, s.167.

⁷ Sabahattin Özel, Milli Mücadelede Trabzon, Ankara 1991, s. 93.

⁸ TBMM Kültür Sanat Ve Yayın Kurulu, Yerel Kongreler Kars-Ardahan-Oltu-Trabzon, Ankara 1993, s.115.

Trabzon Türk Ocağı, Mustafa Reşit Tarakçıoğlu öncülüğünde, 1924 yılında tekrar açılmıştır. Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, mebusluk talepnamesinde Trabzon Ocağı'nın 1924 yılında açıldığını belirtmektedir. Fakat 1924 yılı içerisinde Ocağın açılışı ile ilgili olarak kesin bir tarih vermemektedir.⁹ Ocağın açılışı için hazırlık çalışmalarının hangi tarihlerde başladığı hakkında herhangi bir bilgi olmamakla birlikte o dönemde yayınlanan Türk Yurdu Dergisi'nden tespit edebildiğimize göre Trabzon Türk Ocağı Aralık 1924 tarihinde açılmıştır. Derginin Ocak 1925 yılında yayınlanan sayısında, Türk Ocakları Merkez Heyeti'nin, geçen ay zarfında yapmış olduğu toplantısında Trabzon'da açılan Ocağı tasdik ettiği bildirilmektedir. Buna göre Trabzon Türk Ocağı 1924 yılının Aralık ayında açılmış ve 1925 yılının Ocak ayında, Merkez Heyeti tarafından onaylanmıştır.¹⁰

Trabzon Türk Ocağı, faaliyet ve etkinliklerine ise Haziran 1925 tarihinden itibaren ağırlık vermiştir. Bu tarihten önceki çalışmaların, Ocağın kuruluşunu tamamlama, eksiklerini giderme, yönetimle ilgili kararlar alma, yani oluşum devresi faaliyetleri olduğunu söyleyebiliriz. 1 Haziran 1925 tarihine kadar Trabzon Türk Ocağı'nın varlığı ile ilgili bilgiler şunlardır: Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Türk Ocağı Reisi sıfatıyla Türk Ocaklarının İkinci Umumi Kongresine 26 Nisan 1925 tarihinde Trabzon Türk Ocağı Murahhası olarak katılmıştır.¹¹ 1925 Mayısının ilk yarısında Trabzon Türk Ocağı'na Fostrupolu'dan metruk binanın temlik edildiği haberi Yeni Yol Gazetesi'nde yayınlanmış ve bu binanın muamelesi Mayıs ayı içerisinde yapılmıştır.¹² 16 Mayıs 1925 tarihinde Perşembe günü, Trabzon Türk Ocağı, idare meclisini yeni binasında toplayarak Ocağın idare işlerine ait bazı kararlar almıştır.¹³

Uzun sokakta Hüsamoglu yokuşu başında açılmış olan Trabzon Türk Ocağı'nın 1925–1926 yılları arasında tespit edilebilen yönetim kurulu üyeleri şunlardır:

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu

:Muallim Mektebi Müdürü ve Trabzon Türk
Ocağı Başkanı

⁹ Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun C.H.P. Genel Sekreterliğine Verdiği Mebusluk Talepnamesi için bkz. BCA, CHP, 490,01, 235.932.3; Ek VII, Belge 13.

¹⁰ “Şuun”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Ocak 1925), C. 8/15–1, Sayı: 165–4, Ankara 2001, s.165.

¹¹ Yeni Yol Gazetesi, 17 Nisan 1925, Numara:13–212; Yeni Yol Gazetesi, 28 Nisan 1925, Numara: 119–219; Yeni Yol Gazetesi: 7 Mayıs 1925, Numara:123–273; Yeni Yol Gazetesi, 19 Mayıs 1925, Numara:133–232.

¹² Yeni Yol Gazetesi, 14 Mayıs 1925, Numara 128–228; Yeni Yol Gazetesi, 20 Mayıs 1925, Numara:132–232.

¹³ Yeni Yol Gazetesi, 20 Mayıs 1925, Numara:135–235.

Murtaza Bey

:Trabzon Türk Ocağı Kâtibi ve Erkek Muallim
Mektebi Müdür Muavini

Faik Uluğ Bey

:Trabzon Türk Ocağı Veznedarı

Trabzon Türk Ocağı'nın ilk kuruluşunda da Yönetim Kurulu üyesi olan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun hem Trabzon Muallimler Birliği hem de Trabzon Türk Ocağı Başkanlığı yaptığı dönemde, Ocağın faaliyetleri oldukça yoğun geçmiştir. Her iki görevini de idare ettiği kurumların faaliyetlerinin yaygınlaşması bakımından yararlı bir şekilde kullanan Reşit Bey'in dönemi, 10 Nisan 1931 tarihi öncesi Ocağın en yaygın faaliyetlerinin olduğu devre olmuştur. Türk Ocağı-Muallimler Birliğinin ortak hareketi ile Sürmene, Of, Akçaabat, Vakfikebir ilçelerinde şubeler açılmış ve bu şubelerin yöneticileri bulundukları ilçelerin köylerine heyetler göndererek halkı bilgilendirmeye çalışmışlardır. Ayrıca öğretmenlerle ve zaman zaman da köy imamlarıyla işbirliği yapılarak halkı aydınlatmak için hutbeler hazırlanmış ve bu hutbeler Cuma namazlarında halka okunmuştur.¹⁴

1924 ve 1926 yılları arasında Trabzon Türk Ocağı Başkanı, Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'dur. 5 Mart 1926 tarihli Trabzon Türk Ocağı Kongresi'nde Ocak reisliğine Adliye Müfettişi Hafız Galip Bey seçilmiştir. 1927 yılı sonlarına gelindiğinde ise başkan olarak, Hamamizade İhsan Bey'in¹⁵ adı görülür. 29 Ağustos 1925 tarihinde Türk Ocağı'na

¹⁴, “Trabzon Türk Ocağı'nın Harsi Faaliyetleri”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Eylül 1926), C:11/18-4, Sayı: 21/182, Ankara 2001, s.143-144.

¹⁵ Hamamizade İhsan Bey'in muhtelif kimliklerinde adının farklı şekilde yazıldığı görülüyor.¹⁵ Doğum tarihi ile ilgili de birbirinden farklı tarihler verilmiştir. Hamamizade İhsan'ın Trabzon Türk Ocağı Hüviyet Varakası'nda doğum tarihi 13-2-1887 olarak geçmektedir, nüfus cüzdanı ve askerlik terhis cüzdanında ise doğum tarihinin yalnızca yılı 1300 olarak yazılıdır, T.C.Maarif Vekâleti tarafından verilen kimlik belgesinde 13-2-1300 şeklinde yazılıdır. Bu tarih de 25 Şubat 1885'e denk gelmektedir.

Hamamizade İhsan Bey Trabzon Türk Ocağı Kimlik Kaydına göre, 29 Ağustos 1925 tarihinde Türk Ocağı'na 42 numara ile üye kaydını yaptırmıştır. Yine bu kimlik kaydına göre, Hamamizade bu tarihte aynı zamanda Trabzon Ticaret Mektebi Müdürü idi.¹⁵ Hamamizade 1927'de Trabzon Türk Ocağı Heyeti İdare Azalığı, 5 Aralık 1927'de Trabzon Türk Ocağı Hars Heyeti Azalığı ve aynı yıl Trabzon Türk Ocağı Reisliğine seçilmiştir.

Hamamizade Mehmet İhsan, görev yaptığı resmi ve sivil kuruluşlardaki hizmetleri, muhtelif yayın organlarında yayınlanan çeşitli türlerdeki yazıları ve eğitimciliği ile Trabzon'un kültür hayatında önemli bir yer edinmiştir. Hamamizade'nin “Laf Olsun Diye”, “Katib”, “Bilmeceler”, Ömer Hayam Rubailer”, “Hamsiname”, “Trabzon'da İlk Kitapçı Kitabı Hamdi efendi Ve Yayınları”, “Baba Salim” gibi eserleri bulunmaktadır. Hıfzı Tevfik (Gönensay) ve Hasan Ali (Yücel) ile ortaklaşa yazdıkları “ Türk Edebiyatı Nümuneleri” adlı eser ile “Mütehabat” adlı yarım kalmış ve basılmamış bir eseri daha bulunmaktadır.¹⁵ Mutehabat'ın her sayfasına besmele ile başlar, Fuzili'den alıntı yaptığı bir parçada Arapça, Farsça ve Türkçe'yi harmanlama becerisi ve Aruz veznine olan hâkimiyeti ortaya çıkar. Hamamizade Mehmet İhsan'ın

42 numara ile üye kaydını yaptırmış olan Hamamizade İhsan Bey, aynı zamanda Trabzon Ticaret Mektebinin de müdürüydü. 5 Mart 1926 tarihindeki kongrede Trabzon Türk Ocağı İdare Heyeti Azalığına seçilen İhsan Bey çok kısa bir süre sonra bu görevden istifa etmiştir.¹⁶

1927 yılında Trabzon Türk Ocağı Heyeti İdare Azalığına tekrar getirilmiş olan İhsan Bey, 5 Aralık 1927’de de Trabzon Türk Ocağı Hars Heyeti Azalığına ve aynı yıl Trabzon Türk Ocağı Reisliğine seçilmiştir. Hamamizade İhsan Bey’in 1928 yılında İstanbul’a yerleşmesi¹⁷ sonrası, Trabzon Türk Ocağının başkanlığına Ziraat mütehasısı Kazım Bey getirilmiştir. Kazım Bey’in ne kadar süre içerisinde Trabzon Türk Ocağı başkanlığını yaptığını tespit edemedik fakat 1930–31 yıllarında Trabzon Türk Ocağı Başkanı olarak, bir doktor görülmektedir. 26.1.1930 tarihinde, Trabzon’un Sıhhi ve İctimai Coğrafyası konulu bir kitap bastırmayı düşünen Trabzon Türk Ocağı adına başkan, Hamamizade İhsan Bey’den bir mektupla yardım talebinde bulunuyordu. Mektubun altında “Reis Doktor” imzası vardır. Bu imzadan adı tespit edilememekle birlikte, bu kişinin Doktor Edip Resuloğlu¹⁸ olması muhtemeldir. Çünkü Edip Bey, C.H.P. Genel Sekreterliğine verdiği Mebusluk Talepnamesinde Trabzon Türk Ocağı’nın kâtip ve reisliğinde fahriyen çalıştığını ifade etmiştir.¹⁹

Trabzon Türk Ocağı’nın kuruluş dönemlerinde yönetim kademesinde görev almamakla birlikte, Ocağa yararlı faaliyetleri olan bir diğer isim Doktor Mehmet İbrahim Okman (1883-14 Aralık 1962)’dir.²⁰

biyografisi ve kitapları hakkında Cemalettin Server Revnakoğlu’nun tuttuğu sanılan 12 sayfalık yazma notlar¹⁵ ile yeni ve eski harflerden ayrı ayrı divanı mevcuttur. Hamamizade İhsan Bey 1943 yılında CHP’den Milletvekili adayı olmak için müracaat etmiştir.

¹⁶ Yeni Yol Gazetesi, 15 Mart 1926, Numara: 366–466.

¹⁷ Metin Akkuş, “Divan Şiirinin İletişimde Yüklendiği Görev Açısından Hamamizade İhsan’ın Tarih Manzumeleri”, **Trabzon Ve Çevresi Uluslar arası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu**, Cilt: II, 3–5 Mayıs 2001, s.264.

¹⁸ 1300 (1884) tarihinde Erzurum’da doğdu. Dâhiliye doktorudur. Doğu Bayezit karantina hekimliği, Pasinler Belediye doktorluğu, Erzurum Belediye ve Polis doktorluğu vb. pek çok görevde bulundu. Trabzon Türk Ocağı kâtip ve reisliğinde fahriyen çalıştı. Trabzon’da 10 yıldan fazla Kızılay Cemiyeti İdare Heyeti’nde ve Reisliğinde çalıştı. İzmir, Çorum gibi çeşitli vilayetlerde ve İskilip, Osmançık, Alaca gibi kazalarda çeşitli hizmetlerde bulundu.

¹⁹ Edip Resuloğlu’nun, Mebusluk Talepnamesi için bkz., BCA, CHP, 490.01, 235.932.3;Ek VII, Belge 14.

²⁰ 1919 Yılı başlarında devlet doktoru olan İbrahim Bey, aynı zamanda İlk ve Ortaokullarla, Öğretmen Okulu öğrencilerinin de doktoruydu. Köylere cinayet keşiflerine gider, hastalara yardıma koşardı. Bu hizmetlerden ücret talep etmeyen İbrahim Bey, daha sonraları Öğretmenler Birliği Derneğinde ve Türk Ocağı’nda haftanın bir günü bedava hasta muayene ederdi. Öğretmenler ve Türk Ocaklılar ile birlikte köyleri gezer, halkın sağlığı için ücretsiz çalışırdı. Daha sonraları muayenehane açtığı biliniyor. 14 Aralık 1962’de

Türk Yurdu Dergisi'nin 1928 tarihli ve 38 sayılı nüshasında verilen Ocak İdare Heyetlerine göre; Trabzon Ocağı'nın idare heyeti şöyledir:

Ziraat Mütahassısı Kazım Bey	: Reis
Diş Doktoru Celaleddin Avni Bey	: Katip
Mahmud Tahsin Bey	: Murahhas
İlk Mektepler Müfettişi Hüsnü Bey	: Muhasip
Doktor Edip Bey	: Veznedar
Mektep Müdürü Cemal Gültekin Bey	: Aza
Lise Edebiyat Muallimi Recai Bey	: Aza ²¹

100. Trabzon Türk Ocağı'na Üyelik

1925 ve 1928 tarihli Türk Ocakları Yasası'na göre Ocağa kabul edilmek ve aza olmak için gerekli koşullar belirlenmiştir. Türk Ocağı'na kabul edilmenin yani Ocaklı olmanın şartları yedinci ve sekizinci maddelerde belirtilmiştir:

“ Neslen Türk veya hars dolayısıyla tamamen Türk duygusu ve Türk dileği besleyen ve mazileriyle Türklüğe bağlı olduklarını ispat etmiş bulunan her kadın ve erkek Türk Ocağı'na aza olabilir.”(Madde 7)

Ocağa kabul edilecek Türklerin şu vasıflara haiz olmaları şarttır: Onsekiz yaşını doldurmak, kötü şöhretle tanınmamış olmak, Ocağın milli ve insani umdelerine muhalif fikir ve kanaatte olmamak, haysiyet kıran bir suç ile mahkûm veya medeni ve siyasi haklardan mahrum bulunmamak, muayyen bir meslek veya maişete sahip olmak, okur yazar olmak ²² ve yazılacağı Ocağın bulunduğu kaza hududu içinde yerleşmiş olmak. ²³

vefat eden İbrahim Okman Bey'in adı, Mustafa Reşit Bey'in serzenişi sonrası, Trabzon'da Kavakmeydanı'ndaki bir caddeye verilmiştir.²⁰

²¹ “Ocak İdare Heyetleri”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Mayıs 1928), C.21-7, Sayı: 199-38,, Ankara 2001, s.292.

²² Bu kayıttın bazı mıntıkalarda merkez kararı ile kaldırılabilceği belirtilmiştir.

²³Yeni Yol Gazetesi, 31 Mayıs 1925, Numara: 139-239; “ 1928 Kurultayında Tadilen Kabul Edilen Türk Ocakları Yasası”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, Nisan 1928, C: 21/7, Sayı: 198/37, Ankara 2001, s.239.

Madde 11–18 arasında da Ocağa aza olmak için tamamlanması gereken prosedürler ve ayrıntılar belirtilmiştir.²⁴

Trabzon Türk Ocağı'na üye veya aza olmak için genel merkezin ve Türk Ocağı yasasının belirlediği şartları sağlamak gerekiyordu. Kuruluşu ile birlikte teşkilatlanmaya giden ve ilk iş olarak üye sayısını arttırmaya çalışan Trabzon Türk Ocağı'nın üye sayısı hakkında herhangi bir bilgi edinememekle birlikte, Ocağa üye olmak için, Türk Ocakları Yasasında belirtilenler dışında, neler yapılması gerektiği hakkındaki bilgiler 7 Temmuz 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde mevcuttur. Buna göre Trabzon Türk Ocağına üye olabilmek için, teklif varakası ile birlikte azadan beş kişinin takdimi gerekmektedir. Farklı şekillerde müracaat etmiş olanların kayıtları yapılmıyordu. Üye olmak isteyenler Pazartesi ve Perşembe günleri öğleden sonra saat 5–7 arası Ocak kâtipliğine müracaat ederek teklif varakalarını alabiliyorlardı.²⁵

101. Trabzon Türk Ocağı Öncülüğünde Şubeler Açılması ve Sürmene Türk Ocağı'nın Kuruluşu

Türk Ocakları Yasası'nda, gerek 1925 yılındaki ikinci kurultayda ve gerekse 1928 yılındaki beşinci kurultayda alınan kararlara göre, yeni bir Ocak açmak için neler yapılması gerektiği on dokuzuncu maddede belirtilmiştir.²⁶ Trabzon Türk Ocağı da Türk

²⁴ Türk Ocağına girmek isteyen 8. madde de belirtilen şartlara haiz olacak, Ocağa girmek istediğini hüviyetini, ev ve iş adresini yazıyla bildirecek, bu müracaat tetkik edilecek ve tetkike görevli olan memur en geç iki ay içerisinde cevap verecek, ilk tetkik neticesi talibin aleyhinde çıkmazsa nispeten kıdemli iki Ocaklı tarafından namzet olarak teklif ve takdim olunabilirdi. İdare heyeti azaları namzet teklif edemezlerdi, teklif kağıdı bir ay süreyle Ocakta askıda bulunur eğer bir itiraz gelmezse, talibin üyeliği idare heyetinde müzakere edilerek kabul veya reddine karar verilir. Eğer kabul edilirse bu karar bir hafta süre içerisinde talibe bildirilir. Fakat bu sefer de azalığa kabul için umumi reye müracaat edilir. Gizli olarak yapılan bu oylamada, her namzet hakkında mukayyet azanın beşte birinin rey vermiş olması lazımdır. Oylamaya katılanlar 21 kişiden az olamaz. Mukayyet azanın beşte biri 45'i geçse de 45 azanın oy vermiş olması yeterlidir. Namzet, aza olabilmek için sandıktan çıkan oyların en az üçte ikisi lehinde olmalıdır. Aksi halde azalığa kabul edilmez. Ayrıca Türk olmadıkları halde Türklüğe herhangi bir surette hizmet etmiş bulunanlara, Merkez Heyeti'nin teklifi üzerine kurultay kararıyla fahri aza unvanı verilebilir (Madde 12). Her fahri aza Ocaklılara ait ilim ve sanat heyetlerine katılabilir (Madde 13). Her namzet, azalığı kabul olunduğu zaman, bir defaya mahsus olmak üzere en az dört lira kayıt ücreti ve yılda en az dört lira vermekle yükümlüdür. Talebe ve mali durumu düşük olanlar için bu miktar yarıya kadar düşürülüp, senelik taahhütler dört taksite bağlanabilir (Madde 14). Bkz. " 1928 Kurultayında Tadilen Kabul Edilen Türk Ocakları Yasası", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, Nisan 1928, C: 21/7, Sayı: 198/37, Ankara 2001, s.239–241; Yeni Yol Gazetesi, 31 Mayıs 1925, Numara: 139–239.

²⁵ Yeni Yol Gazetesi, 7 Temmuz 1925, Numara:168–268.

²⁶ Bir yerde Ocak açmak isteyen yedi kişi, müteşebbis bir heyet halinde bir yerde toplanarak, orada Ocağın faydalı bir surette yaşayabilmesi için lazım olan bütün sebep ve şartların mevcut olduğunu bildirirse, Merkez Heyeti bu teklifi dikkate alır, oraya müfettiş gönderebilir veya en yakın Ocağı görevlendirir. Orada Ocak açmanın gereği, veya bu hususta talepte bulunan kişiler hakkında yapılacak tetkikler sonucu, oluşacak

Ocakları Yasasına uygun olarak Of, Sürmene, Maçka, Akçaabat ve Vakfıkebir ilçelerinde de Türk Ocağı şubeleri açılmasına öncülük etmiştir. Bunda amaç, Cumhuriyetin ilkeleri ve Türklük mefkûresi konularında halkı aydınlatmaktır.

Trabzon Türk Ocağı dışında, Trabzon ve çevresinde Cumhuriyet döneminde ilk açılan Türk Ocağı, Sürmene Ocağı olmuştur. O dönemde çevresindeki kazalara göre oldukça modern bir anlayışa sahip olan Sürmene’de Türk Ocağı açılmasının nedeni, Sürmene ileri gelenleri tarafından buna ihtiyaç duyulmasıdır. Bu maksatla Trabzon Türk Ocağı reisine mektup yazılmış ve kendisinden destek istenmiş, Trabzon’daki Ocağın başkan ve ileri gelenleri Sürmene’ye davet edilmişlerdir. Reşit Bey, 20 Ağustos 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi’nde yayınlanan bir mülakatında, Sürmeneliler tarafından kendisine defalarca mektup gönderildiğini ve Sürmene’ye davet edildiğini belirtmiştir. Davete icabet etmesindeki maksadının; gençleri görmek, Ocak hakkında anlaşılmak ve Sürmene’deki Türk Ocağı’nın kuruluşunu yapmak olduğunu söyleyen Reşit Bey, ayrıca demokrasi, inkılâplar, milliyet gibi meselelerde malumat vermek amacıyla olduğunu belirtmiştir.²⁷

Sürmene Türk Ocağı’nın kuruluşu ile ilgili olarak 16 Ağustos 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi’nde, “*Sürmene’de Bir Güne Bir Gece*” başlıklı haber, “*Gençliğin fikri hareketleri, müsamesesi ve Türk Ocağı Teşkilatı avdeti*” şeklinde devam ediyor ve Cuma günü Türk Ocağı tarafından köylere irşad ve tenvir heyetleri gönderildiği bildiriliyordu.

Sürmene’de Türk Ocağı açılması ve Ocaklar hakkında bilgi edinilmesi ve görüş alınması için Reşit Bey Sürmene’ye davet edilmiştir. Reşit Bey, bu davet üzerine azadan Faik ve Fatih Beylerle birlikte 14 Mayıs Cuma günü, Hacı Reis Zade Zekeriya Bey’in motoruyla Sürmene’ye gitmiştir. Heyet’in Sürmene ile ilgili izlenimleri ve bu ziyaretle ilgili olarak gazetede ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Rize’den sonra Karadeniz’in sahil kasabalarından en güzeli olarak gösterilen Sürmene’de motordan çıktıktan sonra heyet, Sürmeneli gençler tarafından karşılandı. Sürmene’de gençlerin belediye bahçesinde

kanaate göre Merkez Heyeti, bir defaya mahsus olmak üzere, 10–15 arası kişiyi aza adayı olarak seçmek üzere müteşebbis heyete yetki verir. Adları ve hüviyetleri merkez heyetine bildirilecek olan bu namzetler hakkında aynı şekilde ayrıca tetkikler yapıldıktan sonra azalıkları Merkez Heyeti’nce kabul ve tasdik olunur. “1928 Kurultayında Tadilen Kabul Edilen Türk Ocakları Yasası”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Nisan 1928), C: 21/7, Sayı: 198/37, Ankara 2001, s. 241.

²⁷ Yeni Yol Gazetesi, 20 Ağustos 1925, Numara: 205–305.

düzenlemiş oldukları bir müsamereye de davet edilen heyet, saat yedide başlayacak olan müsamere öncesi iki saatlik boşluğu yemek yiyerek ve sohbet ederek değerlendirmiştir. Oldukça yoğun ilginin olduğu müsamerenin ardından Trabzon Türk Ocağı Reisi Reşit Bey'in de bir konuşma yapması istenmiştir. Heyet hatıra fotoğrafı çektirdikten sonra Halk Fırkası'na gidilmiştir.²⁸

Reşit Bey Sürmene'de tesis edilmekte olan Türk Ocağı'nın esasları ile ilgili olarak halkla ve Sürmene ileri gelenleri ile görüşmeler yaptı. Ocak yasasına göre yedi kişilik bir heyet oluşturdu. Merkeze de Sürmene Ocağı'nın teşebbüs heyetinin oluşturulduğunu ve kuruluş için emir verilmesini yazdı. 20 Ağustos tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde yayınlanan Trabzon Türk Ocağı reisinin mülakatından anlaşıldığı üzere, Sürmenelilerin Türk Ocağı kurmak konusunda büyük bir heves duyduklarını gören ve bunun için Sürmene ileri gelenlerinin, bir an önce teşkilatın tesisi için gözlerine baktıklarını söyleyen Reşit Bey, bu Ocağın kuruluşu için çaba harcamayı adeta kendisine milli bir görev edinmiştir.²⁹

Sürmene gençlerinin daha kuvvetli ve mütesanit çalışabilmeleri için onların bir araya toplanabilmelerini temin edecek olan Ocağın, kuruluşuna bu şekilde destek veren Trabzon Türk Ocağı Reisi Reşit Bey, geceyi Sürmene tabu memuru Mehmet Efendi'nin konağında geçirdikten sonra ertesi gün Sürmene Türk Ocağı için tahsis edilen binayı ziyaret etti. Binayı pek müsait bulmayan Reşit Bey, daha iyi bir bina bulunmasını gençlerden rica etti. Daha sonra Sürmene mal müdürü Salim Efendi, heyet için bir ziyafet verdi. Heyet Sürmene Türk Ocağı heyeti, memurlar ve talebeler tarafından uğurlanarak Trabzon'a geri döndü.³⁰

20 Ağustos 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde yayınlanan Trabzon Türk Ocağı Reisi Reşit Bey'in mülakatında, kendisine son olarak Of'ta bir Türk Ocağı oluşturulup oluşturulmayacağı sorulur. Reşit Bey'in bu soruya cevabı, bir yerde Türk Ocağı teşkilatının oluşturulma nedenlerini ortaya koyması bakımından anlamlıdır: *“Türk Ocakları teşkilatı yapılmaz, icat olunmaz, arzudan ve milli aşktan doğan bir ihtiyaçla meydana gelir. Of ne zaman böyle bir ihtiyacı idrak ederse elbette orada da bir Ocak teşkilatı*

²⁸ Yeni Yol Gazetesi, 16 Ağustos 1925, Numara: 201–301.

²⁹ Yeni Yol Gazetesi, 20 Ağustos 1925, Numara: 205–305.

³⁰ Yeni Yol Gazetesi, 16 Ağustos 1925, Numara: 201–301.

oluşturulur.” Reşit Bey bu sözlere ilave olarak, Of’un ileri gelenlerinin de çok yakında böyle bir ihtiyaç duyacaklarını ve burada da bir Türk Ocağı teşkilatı oluşturulacağını belirtmiştir.³¹

Of ve Akçaabat Ocakları’nın ne zaman oluşturuldukları ile ilgili kesin bir tarih verememekle birlikte, bu Ocakların yönetim kademeleri ile ilgili olarak elimizde, 1928 yılına ait Türk Yurdu’nun “Aylık Ocak Haberleri” bölümünde yer alan Ocak derneklerinin yönetim kademelerinin verildiği bilgiler mevcuttur. Buna göre Akçaabat ve Sürmene Türk Ocaklarının 1928 yılındaki yönetim kademeleri şu şekildedir:³²

Akçaabat Türk Ocağı Yönetim Kademesi (1928):

Avukat Fahri Bey	: Akçaabat Türk Ocağı Reisi
Tüccar Baki Tonguç	: Kâtip
Tüccar Fasih Bey	: Murahhas
Tüccar Vehbi Bey	: Muhasip
Baytar Müdürü Adil Bey	: Veznedar
Sıtma Mücadele Reisi Ekrem Tok	: Aza
Nahid Cemal Bey	: Aza ³³

Sürmene Türk Ocağı Yönetim Kademesi (1928):

Dursun Çakıroğlu	: Sürmene Türk Ocağı Reisi
Kulaçoğlu Muallim Hasan	: Kâtip
Hacı Beyoğlu Ali	: Murahhas
Kıroğlu Ali	: Muhasip
Emir Ahmedoğlu Dursun	: Veznedar
Öksüzoğlu Kazım	: Aza
Kıbrıslıoğlu Feyzi Bey	: Aza ³⁴

³¹ Yeni Yol Gazetesi, 20 Ağustos 1925, Numara: 205–305.

³² “Aylık Ocak Haberleri”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Şubat 1928), C. 13/21-7, Sayı: 35/196,, Ankara 2001, s.124-126.

³³ “Ocak Dernekleri”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Şubat 1928), c.13/7–21, Sayı: 35/196, Ankara 2001, s.124.

³⁴ Türk Yurdu, 13–21(7)/ 35, 196, s.126.

Türk Ocağı Genel Merkezi, kendi bünyesinde oluşturduğu müfettişlik kurulları ile zaman zaman yurt çapında yayılmış olan Ocaklara teftişler düzenlemekteydi. 1928–1930 arası teftiş edilen Ocaklar içerisinde Of, Akçaabat ve Sürmene Ocakları da bulunuyordu.³⁵

Ulvi amaçlarla kurulan Akçaabat, Of ve Sürmene Ocaklarının, verimli çalışabilmeleri için gerekli olan bütçeleri oldukça düşüktü. Nitekim Of Ocağı en düşük bütçeli Ocaklar içerisinde gösterilmektedir. Ayrıca bu Ocakların gayri menkulleri de yoktur. Nitekim Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyeti Reisliğince, 11.1.1932 tarihinde C.H.F. Kâtibi Umumiliği'nin 28.12.1931 tarih ve 3994.3995.3997.3998 numaralı tebligatına cevap olarak, Trabzon Türk Ocağı'nın borç ve alacakları ile ilgili verilen bilgilerde; Sürmene, Of, Akçaabat Ocaklarının devredilmiş mevcut paraları, gayri menkulleri, alacakları olmadığı gibi aynı Ocakların mevcut borçlarının da bulunmadığı, belirtilmiştir. Devamında da bu Ocakların “ismi olup cismi yok kabilinden oldukları ve herhangi bir dairenin bir odasına sığınmış bir vaziyette çalışmalarını yaptıkları belirtilmiştir.³⁶

11. Umumi Kongrelerde Trabzon Türk Ocağı'nın Temsilcileri ve 1926 Yılında Yapılan Trabzon Türk Ocağı Kongresi

110. Türk Ocakları Umumi Kongrelerinde Trabzon Ocağı'nın Temsilcileri

Trabzon Türk Ocağı, Türk Ocakları Merkez Heyetinin düzenlemiş olduğu umumi kongrelere temsilciler göndermiştir. 1925 yılındaki umumi kongreye genel merkezden gelen talep ve tavsiye üzerine, Trabzon Türk Ocağı'ndan da müstakil bir murahhas istenmiş ve yapılan görüşmeler sonucunda Trabzon Türk Ocağı Reisi ve Muallim Mektebi Müdürü Mustafa Reşit Bey'in kongreye katılmasına karar verilmiştir.³⁷ Türk Ocağı'nın 1925 yılındaki kongresinin 27 Nisan'da yapılmış olduğu ve Türk Ocağı Kongre Reisliğine Ağaoğlu Ahmet Bey getirilmiştir³⁸

³⁵ “Teftişler”, **Türk Yurdu**, Yeni seri, (Mart- Nisan 1930), C. 16/24–4, Sayı: 27–28/ 221–222, Ankara 2001, s.98.

³⁶ B.C.A., C.H.P Evrakı, 11.1.1932, 490.01/ 67.254.2, s.21.

³⁷ Yeni Yol Gazetesi, 17 Nisan 1925, Numara: 13–212.

³⁸ Yeni Yol Gazetesi, 28 Nisan 1925, Numara: 119–219.

27 Nisan'daki Umumi Türk Ocağı Kongresinin ardından, Türk Ocağı Kongre Reisi Ahmet Ağaoğlu ve Türk Ocağı Merkez Heyeti Reisi Hamdullah Suphi Bey tarafından, Trabzon Türk Ocağı riyasetine teşekkür telgrafları göndermiştir.

Ahmet Ağaoğlu'nun gönderdiği telgrafta; Ankara'da mesaisini tamamlamış olan Türk Ocağı Kurultayı'na, Trabzon Türk Ocağı riyasetinin göndermiş olduğu tebrik telgrafından dolayı teşekkür edilmiştir. Merkez Heyeti Reisi Hamdullah Suphi Bey'in telgrafında da; Trabzon Türk Ocağı riyasetine, Ankara heyetine göndermiş oldukları tebriklerden dolayı teşekkür edilerek, *“Cümlenize ve murahhaslarınıza kardeş selamlarımızı beyan ederiz”*, denilmektedir.³⁹

1925 Tarihli umumi kongreye Trabzon Türk Ocağı adına murahhas olarak katılan Mustafa Reşit Bey'in, dönüşündeki karşılamının küçük bir merasim halinde zuhur ettiğini Yeni Yol Gazetesinin bu konuya ilişkin haberinden anlıyoruz. Reşit Paşa vapuru ile Trabzon'a döndüğü bildirilen Mustafa Reşit Bey, muallimler, Ocak azaları ve ahali tarafından karşılanmıştır.⁴⁰

1927 Yılında toplanan Türk Ocakları'nın umumi kongresine Trabzon Türk Ocağı'nın murahhası olarak Nebizade Hamdi Bey, Sürmene Ocağı'nın murahhası olarak da Ali Bey katılmışlardır.⁴¹

1928 Yılındaki beşinci kurultaya da Trabzon Türk Ocağı murahhası olarak Şevket Bey, Sürmene Türk Ocağı'nı temsilen Rıfkı Kulaç Bey, Akçaabat Ocağı'nı temsilen Necati Bey ve Of Ocağı'nı temsilen de Arif Bey katılmışlardır.⁴²

111. Trabzon Türk Ocağı'nın 5 Mart 1926 Tarihli Kongresi

Trabzon Türk Ocağı, 5 Mart 1926 tarihinde Ocak binasında kongresini toplamış ve bu kongrede Trabzon Türk Ocağı derneğinin sözleşmesi yapılmıştır. Cuma günü saat 13'de Türk Ocağı'nda toplanan 54 asli azadan 42'sinin katıldığı kongrede, Trabzon Valisi Said

³⁹ Yeni Yol Gazetesi: 7 Mayıs 1925, Numara:123–273.

⁴⁰ Yeni Yol Gazetesi, 19 Mayıs 1925, Numara:133–232.

⁴¹ Hüseyin Tuncer; Yücel Hacaloğlu; Ragıp Memişoğlu, Türk Ocakları Tarihi 1912–1931 (Açıklamalı Kronolojili), Cilt: 1, Ankara 1998, 213–214.

⁴² Tuncer, Türk Ocakları Tarihi, s.243–244.

Bey tarafından Ocak Yasası mucibince senelik kongrenin, gizli oylama ile geçici bir reisi ve iki kâtibi seçilmiştir. Seçim sonucunda dernek reisliğine Adliye Müfettişi Hafız Galip Bey, kâtipliğe de Yeni Yol Gazetesi Yazarlarından Cevdet Bey ve Tatbikat Muallimlerinden Mustafa Turhan Bey seçilmişlerdir.

Reis ve kâtipler mevkilerine geçtikten sonra, Ocak Reisi Galip Bey, Reşit Bey tarafından bu oluşum münasebetiyle Gazi Paşa Hazretlerine ve Merkezi Umumiye bir telgraf gönderilmesini istemiş ve hemen telgraflar oluşturularak gönderilmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen telgraf:

“Büyük Kurtarıcı Gazi Reisi Cumhur Hazretleri

Türk emellerinin faal sahasında tahakkukuna çalışan Ocaklılar, Büyük Kurtarıcı ve Askerlerine nihayetsiz hürmetlerini arz ederler.

Dernek Reisi, Hafız Galip”

Türk Ocakları Merkezine gönderilen telgraf:

“Ankara’da Türk Ocakları Merkez Heyeti Riyaseti Âliyesine

Türk emellerinin faal sahasında tahakkukuna çalışan Ocaklılar, Merkez Heyetine nihayetsiz hürmetlerini arz ederler efendim.

Dernek Reisi, Hafız Galip”⁴³

Sonra Reis Galip Bey tarafından, Ocağın senelik raporunun arz olunacağını bildirilmesi üzerine, Ocak katibi Murtaza Bey tarafından bu rapor okunmuş ve taktirlerle karşılanmıştır. Vali Bey Efendi'nin, Ocağa dahil olacak azalara dair yasanın öngörüsü hakkında beyanından sonra muhtelif kişiler tarafından da bu husustaki beyanlar hakkında mütalaa yapılmıştır. Neticede yasanın bu husustaki kararlarının bir kısmı hakkında merkezden bilgi alınmasına karar verilmiştir.

Bundan sonra Dernek Reisi Galip Bey tarafından, idare raporuna dair müzakerenin yeterli olduğu söylenmiş, yasaya göre bir idare ve gözetleme heyeti seçiminin gerçekleştirilmesini ve sabık idare heyetinin kimlerden oluştuğunun bilinmesi gerektiğini

⁴³ Yeni Yol Gazetesi, 6 Mart 1926, Numara: 359–459.

arz etmiştir. Reis Reşit Bey tarafından sabık idare heyeti takdim edildikten sonra gizli oy ile seçim başlamıştır.

Yapılan bu seçim sonrası Muallim Mektebi Müdürü ve sabık Türk Ocağı Reisi Reşit Bey, Hamamizade İhsan, Muallim Mektebi Müdür Yardımcısı Murtaza Bey, Muallim Mektebi Riyaziye (matematik) Muallimi Faik Uluğ, Ali Cebîl, Ticaret Mahfil Reisi Celal Bey, Doktor Mehmet İbrahim Bey oy çokluğuyla idare heyeti azalıklarına seçilmişlerdir. Fakat Hamamizade İhsan Bey ve Ali Cebîl Bey getirilmiş oldukları idare heyeti azalığından çok kısa bir süre sonra istifa etmişler ve yerlerine, banka memurlarından Selahaddin Bey ve Seyid Yazıcızade Şevket Bey alınmışlardır.⁴⁴

Sonra gizli oyla yapılan Murakabe Heyetine (gözlem heyetine) Adliye Müfettişi Hafız Galip Bey, Divanı Muhasebe Gözlemcisi Nusret Bey ile sabık Zonguldak Valisi Hacı İbrahim Paşa seçilmişlerdir.

Seçim sonunda Türk Ocağının bir yıl zarfındaki masraf ve gelirleri Umumi Heyete sunuldu. Reis Hafız Galip Bey tarafından, iki idare heyetine de muvaffakiyet temennisinde bulunulduktan sonra toplantıya son verilmiştir.⁴⁵

1110. 5 Mart 1926 Kongresinde Okunan Rapor

Trabzon Türk Ocağı'nın 5 Mart 1926 tarihinde yapılan kongresinde, Ocak Kâtibi Murtaza Bey tarafından, Ocağın ilk senelik raporu okunmuştur. Bu raporun metninin bir bölümü 9 Mart 1926 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde, "*Türk Ocağı Bir Yılda Neler Yaptı*" başlığı altında yayınlanmıştır. Yayınlanan bu bölümde içerik olarak, Osmanlı Devleti'nin Türklere karşı izlemiş olduğu politikalar eleştirilerek, Türk Ocakları'nın doğuş sebeplerini anlatan bilgiler yer almaktadır.

Rapor, Trabzon Türk Ocağı Derneği'ni açmak şerefine nail olan İdare Heyeti'nin kendisini ne kadar bahtiyar kabul ettiği sözleriyle başlıyor. Ocağın, Trabzon'da harpten evvel ve istiladan sonra oluşturulan Ocakların içerisinde olduğu bilgisi verildikten sonra,

⁴⁴ Yeni Yol Gazetesi, 15 Mart 1926, Numara: 266–466.

⁴⁵ Yeni Yol Gazetesi, 6 Mart 1926, Numara:359–459.

sakat Osmanlı İmparatorluğu devrinde faaliyete geçen Trabzonlunun pek bir varlık gösteremediğinden söz edilmiştir. Bunun nedeni olarak, Osmanlı'nın Türkler dışında birçok milleti memnun etme politikası gösterilmiştir. Ocağın, bu dönem idare ve siyaseti içerisinde faal olamadığı ve kaybolan Türk'ün milli benliğini kurtarmaya çalıştığı dile getirilmiştir.

Türk Ocakları'nın doğuş nedeni raporda, ayrıntılarla belirtilmekle birlikte, kısa ve öz olan şu cümlede dile getirilmiştir: “ *Türk Ocakları sahipsiz kalan Türk'ü kurtarmak için doğdu*”. Ayrıntıda ise, altı buçuk asır ömür süren Osmanlı İmparatorluğu'nda tüm ağırlığın Türk'ün omuzlarına çöktüğü, yönetim tarafından Türk milletinin hiç düşünülmediği, devletin dayandığı temel unsur olan Türk'ün günden güne çöktüğü, eziyet çektiği halde Sultanlar ve onların hükümetlerinin Türk'leri bir bekçi gibi kullandıkları ve Türklere gösterilmesi gereken dostluğu başka milletlere gösterildiği şeklinde Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasetine eleştirisel değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bu değerlendirmelerin ardından, “*Bu İmparatorluk yıkıldığı gün altı yüz sene idare ettiği Türk elinde bize ne bırakmıştır?*”, sorusuna verilen cevaplar, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı ile Türklerin ortaya çıkan durumunu özetler niteliktedir. Buna göre İmparatorluğun yıkılışı ile fakir bir millet ve baştanbaşa harap olmuş bir memleket ortaya çıkmış, bu devletin zalim istibdadı en çok Türkler üzerinde uygulanmış ve en çok Türkleri üzmüştür. Diğer milletleri, millet etmek ve onları gücendirmemek yollarını arayan ve buna mecbur olan İmparatorluğun, Türk milletine karşı ise hiç insaf göstermediği belirtilmiştir.

Öz milletinin bu zavallılığını, bu öksüzlüğünü duyan Türk gençlerinin, Ocak etrafında toplanıp anlaşılarak, dertleştikleri ve milletin derdine çare aramak ihtiyacına düştükleri dile getirildikten sonra, vatandaş denilen dindaşlarımızın, yine düşmanlarımız olarak bize karşı savaşanlarla aynı cephede görüldükleri örneklerle belirtilmiştir. Balkan Harbi'nde Bulgarlar Türkleri keserlerken, Arnavutlar bozguna uğrayıp geri çekilen Türkleri vurup silahlarını aldıkları ve Arnavutların yaptıklarını, haklı gören Arnavut gençlerinin, milli kulüplerinde milliyetçilik aşkıyla nasıl yanıp tutuştukları, Suriye'de milli kulüpleri olan Arapların ise düşmanlarla bizim aleyhimize anlaşıp tertibat aldıkları hatırlatılmıştır. Mekteplerimizde okuyan Bulgar, Rum ve Ermeni gençlerinin gözlerini

Türklere karşı kan bürümüş en dehşetli düşmanlar halinde, köylerde dolaşarak kendi vatandaşlarına Türk düşmanlığını aşıladıkları buna karşı Osmanlı Devleti'nin Almanya'ya yanaştığı ve "Osmanlılık" telkinleri yaparak Türk milletini aldattığı, diğer milletlerin ise milliyet yolunda daha da ileri gitmelerini engelleyemediği değerlendirilirdi.

Türk gençleri savaşlarda ve bu ortamda gördükleri acı tecrübeler sonunda, tek kurtuluşun kendi milli benliğini bulmak olduğuna kanaat getirmişlerdir. Artık Türkiye sınırları içerisinde tek bir kalp çarpacak ve tek bir milletin istikbali düşünülecekti.⁴⁶ Türk Ocakları'nın hedefinin de, Türk milletinin istikbali yönünde çalışmak olduğu belirtilmiştir.

12. Yayınları

Trabzon Türk Ocağı adına yayınlanan herhangi bir dergi, gazete veya kitap şeklinde bir yayının mevcudiyeti hakkında bilgi yoktur. Trabzon Türk Ocağı'nın kendi bünyesinde hazırladığı herhangi bir mecmua bulunmazken Giresun Türk Ocağı Şubesi, Ana Türk Yurdu adlı dergiyi yayınlamaktaydı.⁴⁷ Türk Yurdu Dergisi ise genel olarak Türk Ocağı'nın yayın organıydı.

Trabzon Türk Ocağı'nın yayın organı olmamasının nedeni olarak, 23 Nisan 1924'te toplanan "Birinci Kurultay"da yapılan bir yasa değişikliği ile taşra teşkilatının dergi yayımlamamasına karar vermiş olması görülebilir. Çünkü Trabzon Türk Ocağı bu tarihten sonra kurulmuştur. Ayrıca bu değişiklik ile taşra teşkilatlarının yayın faaliyetlerinin önüne geçilemeyince, 23 Nisan 1926 tarihinde toplanan Türk Ocakları Üçüncü Kurultayı'nda "*Hiçbir Ocak Türk Ocaklarının naşir-i efkârı (fikirler yayıncısı) olarak gazete ve mecmua çıkaramaz. Bu salahiyet Merkez Heyeti'nindir*" hükmü getirilmiştir. Zaten bu tarihten sonra taşra teşkilatının çıkartmış olduğu herhangi bir yayın organına rastlanmaz.⁴⁸

Trabzon Türk Ocağı'nın yayın organının bulunmadığını belirtmiştik. Fakat ilmi faaliyetler ve kütüphanecilik başlıkları altında belirttiğimiz gibi bazı dergilere abone olunmuş, "Trabzon'un Sıhhi İctimai Coğrafyası" adlı kitabın Trabzon'da çıkartılması için

⁴⁶ Yeni Yol Gazetesi, 9 Mart 1926, Numara:362-462

⁴⁷ Ahmet Bozdoğan, Türk Ocağının Taşra Dergileri, Temmuz 2006 Ankara, s.54.

⁴⁸ Bozdoğan, a.g.e, s.24

Çalışmalarda bulunulmuştur. Ayrıca Trabzon Türk Ocağı Başkanlığını yapmış olan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu ve Hamamizade İhsan Bey'in, 1925–1931 tarihleri arasındaki dönemde çıkarılmış olan bazı mecmualarda isimleri mevcuttur.

1926 Nisan ayında ayda bir çıkartılmaya başlanılan, Trabzon Muallimler Birliği adlı mecmua yine bu birlik tarafından neşredilmiştir. Sadece iki sayı olarak çıkan bu mecmua'da dönemin Trabzon Türk Ocağı Reisi sıfatını da hüviyetinde bulunduran Mustafa Reşit ve Mehmet İbrahim Beylerin imzaları da bulunmaktadır.

Hamamizade İhsan Bey'in edebi müdürlüğünü yaptığı “alıkuşu” adlı haftalık resmi gazete 1926 yılının Mayıs ayında yayınlanmaya başlamıştır. Bu gazetenin de en son olarak 17 Haziran 1926 tarihli 6.sayısı biliniyor.⁴⁹ Yine 1927 yılında, Cemal Gültekin'in çıkarttığı 15 günde bir neşrolunan mesleki ve ilmi mecmua “Özdilek”in altında bulunan imzalardan birisi de Hamamizade İhsan Bey'e aittir.⁵⁰

⁴⁹ Ertuğrul Aydın, “Cumhuriyetten Günümüze Trabzon Basını”, **Trabzon Tarihi Sempozyumu (6-8 Kasım 1998)**, Trabzon 1999, s.584.

⁵⁰ Aydın, **a.g.m.**, s.585.

II. BÖLÜM

2. TRABZON TÜRK OCAĞI'NIN SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ

Türk Ocakları, Osmanlı döneminde olduğu gibi, amaçları ve mesai programı doğrultusunda Cumhuriyet döneminde de yurdun dört bir yanına yayılan şubeleriyle birlikte sosyal ve kültürel sahalarda faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bu faaliyetler içerisinde konferanslar, dersler, kurslar, müsamereler, müzik, spor, kütüphane ve köycülük gibi çalışmalar önemli yer tutar.

Trabzon Türk Ocağı da, bulunduğu bölgenin ve bölge halkının ihtiyaçları çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmüştür. İnkılâpların Trabzon'da taşıyıcılığını yapmış, yöre halkını bu hususlarda bilinçlendirmek ve devrimleri benimsetmek amacıyla, aynı binada bulunan Muallimler Birliği ile ortak hareket ederek etkili çalışmalarda bulunmuştur.

20. Konferanslar, İlmî Faaliyetler, Kütüphanecilik ve Kurslar

Trabzon Türk Ocağı'nın bölgeye sağladığı faydaların başında, kuşkusuz eğitim çerçevesinde değerlendirebileceğimiz faaliyetleri gelmektedir. Ocak binasında verilen çeşitli konulardaki, tüm halkın davetli olduğu konferanslar, ilmi mahiyetteki çalışmalar, kurduğu halka açık kütüphanesi ve açtığı kurslar Trabzon Türk Ocağı'nın eğitime katkı sağlama konusundaki duyarlılığının bir parçasıdır. Böylece Türk Ocakları'nın kuruluşundan itibaren aynı zamanda birer eğitim yuvaları oldukları şeklindeki görüş, Türkiye'nin pek çok vilayetlerinde olduğu gibi Trabzon'da da uygulamalarla ispat edilmiştir.

200. Konferanslar

Fiilen yürütülen faaliyetlerden konferansların, Cumhuriyet döneminde başta genel merkez olmak üzere bütün şubelerde yaygınlaştırıldığı görülür. 1923–1924 yıllarında başlayan ve Ocakların kapatılmasına kadar devam eden bu konferanslarda tarih, edebiyat, kültür, iktisat, eğitim, gençlik, sağlık, medeniyet, demokrasi ve inkılâplar gibi konuların halka anlatılması ağırlıktadır.¹

Türk Ocağı'nın Trabzon şubesi, verilen çeşitli konulardaki konferansları ile genel merkezin politikasına paralel bir yol izlemiştir. Ocağın, 1925–1926 yılları arasında çeşitli konu ve alanlara ilişkin verdirdiği konferansların oldukça yoğun olduğu göze çarpmaktadır.

17 Kasım 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde, Trabzon Türk Ocağı'nda konferansların düzenli bir şekilde başladığı, haberi yer almıştır. Devamında, Türk Ocağı konferans salonunda Muallimler Birliği ve Ocak tarafından mütemadiyen konferanslar düzenleneceği, ilk olarak da Perşembe günü akşamı yani Cuma akşamı Adliye Müfettişi Hafız Galip Bey tarafından “İslam'da İlim Cereyanları” adlı konferansın verileceği duyurulmuştur.² Bu habere göre Trabzon Türk Ocağı, 20 Kasım 1925 tarihinden itibaren sürekli ve düzenli olarak konferanslar tertip edecekti. Konferansların hepsine kadın-erkek arzu eden, ilgi duyan herkesin katılabileceği ilgili ilanlarda özellikle belirtilmiştir.

Trabzon Türk Ocağı 20 Kasım 1925 tarihinden önce de, düzenli olmamakla birlikte, konferanslar düzenlemiştir. Dâr-ül-fünûn Tarih-i Siyasi Müderrisi Ali Muzaffer Bey tarafından 3 Eylül 1925'te Ocağın konferans salonunda, “19. Asırda Milliyet Cereyanları” konulu bir konferans verilmiştir. Adliye müfettişlerinden ve Ocak azalarından olan Ali Galip Bey tarafından da “İslam'da İlim Cereyanları” mevzuu altında bir konferans verilmiştir. 26 Ekim 1925 tarihinde Pazartesi günü “tesettürle” ilgili olarak Maarif Müdürü Celil Bey tarafından Trabzon Türk Ocağı'nda bir konferans verilmiştir. Yeni Yol Gazetesi'nde verilen bilgiye göre; Trabzon'daki tüm erkek muallimlerle on kadar hanım muallimin katıldığı bu konferansta, Celil Bey'in önce tesettürün tarihi ile bilgi verdiği daha

¹ Sarıay, a.g.e., s.347.

² Yeni Yol Gazetesi, 17 Kasım 1925, Numara: 278–378.

sonra ise 20.asırda tesettürün gereksiz olduğunu belirterek, bunu kat'î delillerle ortaya koyduğu belirtilmiştir.³ Tabi bu kat'î deliller, Celil Bey'in konuya bakış açısı çerçevesinde savunduğu fikirlerdir.

20 Kasım 1925 tarihi itibarıyla Türk Ocağı'ndaki konferansların bir düzen içerisinde ve sürekli olarak verildiği görülür. Buna göre Cuma günü, öğleden sonra, konferanslar için ayrılan gündür.

Ocak azalarından Lise Müdür Muavini Mustafa Muhtar Bey, "İnkılâbımızın Manası" konulu konferansını 27 Kasım Cuma günü öğleden sonra vermiştir. Trabzon Türk Ocağı ve Muallimler Birliğinin ortak olarak düzenlediği bu konferans, Trabzon Türk Ocağı'nın konferans salonunda yapılmıştır.⁴

Erkek Muallim Mektebi Müdür Muavini, Tarih Öğretmeni ve Trabzon Türk Ocağı Kâtibi Murtaza Bey tarafından Trabzon Türk Ocağı Konferans salonunda, 4 Aralık 1925 tarihinde Cuma günü öğleden sonra, "Milliyet Meseleleri" konulu bir konferans verilmiştir.⁵ Kadın, erkek, halkın ve ileri gelenlerin toplandığı bu konferansa ilgi oldukça yoğun olmuştur.⁶ "Milliyet Cereyanları" hakkında 11 Aralık 1925 Cuma günü ilmi ve tarihi bir konferans verilmiştir. Yine Murtaza Bey tarafından 25 Aralık 1925 tarihinde "Balkan Akvamı Arasında Milliyet Cereyanları" konulu tarihi bir konferans verilmiştir.

Ocak Azasından Doktor Mehmed İbrahim Bey, 18 Aralık 1925'te "Güneş Sağlık Anasıdır" konulu bir konferans vermiştir.

Muallim Mektebi Müdürü ve Ocak Başkanı Reşid Bey tarafından 1 Ocak 1926'da "Milliyet Meselesinin İctimaiyat Nokta-i Nazarından Tetkiki" hakkında ilmi ve içtimai bir konferans verilmiştir.⁷

³ Yeni Yol Gazetesi, 27 Ekim 1925, Numara: 261–361.

⁴ Yeni Yol Gazetesi, 25 Kasım 1925, Numara: 284–384, s.2.

⁵ Yeni Yol Gazetesi, 2 Aralık 1925, Numara:289–389.

⁶ Yeni Yol Gazetesi, 7 Aralık 1925, Numara: 292–392.

⁷ "Trabzon Türk Ocağı'nda Faaliyet Raporu", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Şubat 1926), C: 10/ 17–3, Sayı: 16/177,Ankara 2001,s.213.

Erkek Lisesi Coğrafya Muallimi Mustafa Mümtaz Bey tarafından 22 Ocak 1926 Cuma günü, “İktisadi Hayatta Türkiye” konulu bir konferans verilmiştir. Bu konferansa 120 kişi katılmıştır.⁸

15 Ocak 1926’da, yirmisi kadın 150 kişinin katıldığı “Türk İctimaiyatında Kadının Mevkii ve Vazifeleri” konulu konferans, Ocak mensuplarından Hulusi Bey’in eşi (Kakıcızade) Süreyya Hanım⁹ tarafından verilmiştir. Bu konferansla birlikte Trabzon’da toplum inkılâbının en güçlü adımlarından birisi atılmış oluyordu. Konferans, 16 Ocak 1926 tarihli Yeni Yol gazetesinin nüshasında ve Türk Yurdu’nda yayınlanmıştır.¹⁰

Ayrıca devrimlerle ve daha farklı konularla ilgili olarak da Trabzon ve Akçaabat Ocaklarında konferanslar verilmiştir. Bu konferanslara ilgili bölümlerde değinilecektir.

201. İlmi Faaliyetler

Trabzon Türk Ocağı, ilme ve ilim öğrenmeye verdiği önemi köy camilerinde okuttuğu ve halk üzerinde olumlu tesirler bırakan hutbesinde dile getirmiştir. Bu hutbede ilimle ilgili şu sözler yer almaktadır: “Müslüman olan kimse cahil olmamalıdır. Türkler ilmi severler. Siz de ilmi seviniz. Çocuklarınıza ilim öğretiniz ve düşününüz ki yaşadığımız zaman öyle bir zamandır ki insan mutlaka yazıp okumalıdır...”¹¹

Trabzon Türk Ocağı şubesi, “Meslek Mecmuası” ve “Servet-i Fünun Mecmuası”na abone olmuş ve bu dergilerin Ocaklılar tarafından serbestçe mütalaa salonunda okunmasını sağlamıştır. Merkez heyeti tarafından gönderilen Türkçe ve Fransızca kitaplarla, Ocağa

⁸ Türk Yurdu, Trabzon Türk Ocağı’nda Faaliyet Raporu, 10–17/ 16–177, s.214.

⁹ Hulusi Kakıcızade’nin eşi olan Süreyya Kakıcı Hanım 1901 (1317) yılında Trabzon’da doğdu. İlkokul mezunu olan Süreyya Hanım’ın asıl mesleği terzilik. Trabzon ilkokullarında, Kız Ortaokulunda, Muallim mektebi tatbikat kısmında dikiş ve biçki hocalığı yaptı. Trabzon Türk Ocağı’nda, Kızılay’da, Muallimler Birliği’nde yıllarca çalıştı. 1926 yılında Trabzon’da konferans ve belediye önünde nutuk verdi. Aynı yıl Ankara’da toplanan Muallimler Kurultayında murahhas olarak bulundu. Yine 1926 yılında tayyare meydanında yapılmış olan tayyare tecrübelerine Trabzon heyeti murahhası olarak bulundu. Bu bilgiler Süreyya Kakıcı Hanım’ın 19.1.1943 tarihinde C.H.P.’ne vermiş olduğu Mebusluk Talepnamesinde mevcuttur. Bkz. Süreyya Hanım’ın Mebusluk Talepnamesi, BCA, CHP, 490,01, 235.932.3;Ek VII, Belge 15.

¹⁰ “Ocak Şuunu”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Şubat 1926), C: 10/ 17–3, Sayı: 16/177, Ankara 2001, s.209–211.

¹¹ Hutbenin tam metni için bkz. EK II.

gönderilen “İçtiha Mecmuası” belirtilen salonda Ocaklılar tarafından serbestçe okunarak bilgi edinme olanağı sağlanmıştır.¹²

Trabzon Türk Ocağı 1930 tarihinde, “Trabzon’un Sıhhi İctimai Coğrafyası” konusunda bir kitap hazırlamaya çalışmıştır. Bu kitapla ilgili olarak bir mektupla Hamamizade İhsan Bey’den bilgi talep edilmiştir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından ve vilayetlerde görev yapan sıhhiye müdürlüklerinin organizasyonu ile hazırlanan ve her vilayet için ayrı bir kitap halinde basılan “Türkiye’nin Sıhhi İctimai Coğrafyası” adındaki çalışmanın, Trabzon’da da başlanması için Trabzon Türk Ocağı öncü olmuş ve Hamamizade İhsan Bey’in katkıları istenmiştir.¹³

Türk Ocağı, kuruluşundan itibaren cemiyeti bilinçlendirme gibi bir misyon edinmiş ve bunu gerçekleştirmek için de Ocak binasında veya muhtelif yerlerde konferanslar verdirmiştir. Türk Ocağının ve ona bağlı olarak açılan şubelerinin, en önemli hizmeti ve faaliyetlerinin kuruluşundan itibaren gerçekleştirdiği çeşitli alan ve konulara ilişkin konferanslar olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu konferanslar, özellikle 1925–1926 tarihleri arasında oldukça yoğundur.

202. Kütüphanecilik

Türk Ocaklarının en başarılı olduğu faaliyetler içerisinde kütüphanecilik gelmektedir. Hemen bütün Türk Ocakları şubelerinde bir kütüphane ve okuma salonu oluşturulmuş, Merkez Heyeti şubelere devamlı olarak kitap ve dergi göndermiştir.¹⁴ Nitekim 1930 yılı merkez heyeti raporuna göre, yurt genelinde hemen her Ocağın kütüphanesi bulunduğu ve bu Ocakların kütüphanelerine merkezden kitap yardımı yapıldığı belirtilmiştir.¹⁵

¹² Türk Yurdu, Trabzon Türk Ocağı’nda Faaliyet Raporu, 10–17/ 16–177, s.212.

¹³ Hamamizade İhsan Bey’den talep mektubu için bkz., Ek VII, Belge 11.

¹⁴ “Merkez Heyetinin 1928 Kurultayına Arz Ettiği Umumi Rapor”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Nisan 928), C.13/21, Sayı:37/198, Ankara 1991, s.229–237.

¹⁵ 1930 Kurultayına Arz Edilen Merkez, İlim ve Sanat ve Murakabe Heyetleri Raporları”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Mart-Nisan 1930), C. 16/24–4, Sayı: 27–28/221–222, Ankara 2001, s.97.

1926 yılı Ocakların etkinlikleri içerisinde, Trabzon Türk Ocağı'nın, imkânları ölçüsünde kütüphane kurmaya çalıştığı, belirtiliyor.¹⁶ Yine Trabzon Türk Ocağı şubesi, “Meslek Mecmuası” ve “ Servet-i Fünun Mecmuası”na abone olmuş ve bu dergilerin Ocaklılar tarafından serbestçe mütalaa salonunda okunmasını sağlamıştır. Merkez heyeti tarafından gönderilen Türkçe ve Fransızca kitaplarla, Ocağa gönderilen “İçtihad Mecmuası” belirtilen salonda Ocaklılar tarafından serbestçe okunarak bilgi edinme olanağı sağlanmıştır.¹⁷ Ayrıca Trabzon’u ziyaret eden Türk dostu Fransız General Mojen tarafından da, Fransa’ya döndükten sonra, Trabzon Türk Ocağı kütüphanesine yedi sandık kitap gönderilmiştir.

10 Nisan 1931 tarihinde, Türk Ocakları olağanüstü bir genel kurulla kendisini feshedince, tüm malları Cumhuriyet Halk Fırkasına geçmiş, bu mallardan bir kısmı 19 Şubat 1932 tarihinde açılan Halkevlerine devredilmiştir. Trabzon Türk Ocağı'nın kitapları da bu karara göre Trabzon Halkevi'ne verilmiş olmalıdır.¹⁸

203. Kurslar

Trabzon Türk Ocağı, genel merkezin talimatı ve bölgenin ihtiyaçları kapsamında ticaret ve yeni harflerin öğretilmesi amacıyla kurslar açmıştır. Ayrıca Trabzon Türk Ocağı tarafından, Ocak binasında özel dans dersleri verilmiştir.

Cumhuriyetin ilanına kadar ticari faaliyetler gayr-i müslimlerin elindeydi. Hem yeni Türk devletinde oluşturulan homojen yapı gereği hem de yüzyıllardır bu alanlardan uzak kalan bir toplumun ülkenin geleceği ve menfaatleri açısından ticari faaliyetlerde bulunma gereksinimleri sonucu, Türk toplumu ticaretten uzak kalmıştı. Türk Ocakları, milli iktisat anlayışı çerçevesinde, Türklerin iktisadi hayata çekilmesi ve ülkenin kalkındırılması konusunda bir takım çalışmalar yapmış, şubelerine bu amaç doğrultusunda kurslar açılmasını bildirmiştir. Buna göre, Mersin ve Trabzon Türk Ocakları, ticaretle ilgili kurslar açacaklardı.¹⁹

¹⁶ Tuncer, Türk Ocakları Tarihi, s.185.

¹⁷ Türk Yurdu, X/ 177–16, s.212.

¹⁸ Veysel Usta, “Geçmişten Günümüze Trabzon Kütüphaneleri”, **Müteferrika**, Sayı: 8–9, İstanbul 1996, s.132–133.

¹⁹ Türk Ocakları Mesai Programı, İstanbul 1926,s.17–18.

Trabzon Türk Ocağı, merkezden gelen talimatla, Türklere ticareti öğretme misyonu ile kurslar açmıştı. Trabzon Türk Ocağı'nda, ticaretle ilgili dersler verildiğini Yeni Yol gazetesine verilen bir ilanla öğrenebiliyoruz. “*Türk Ocağı’nda Ticaret Dersleri*”, başlıklı ilan şu şekildedir:

“*Türk Ocağı Reisliği’nden:*

*Tüccarlarımızın ve diğer erbâb-ı ticaretin ihtiyaçlarını nazarı dikkate alarak Ocak’ta Usul-i Muhasebe, Malumat-ı Ticariye ve Hesap-ı Ticari derslerinin açılmasına karar verilmiştir. Bu dersler memleketimizin en mütehassıs muallimleri tarafından idare edilecektir. Talipler Pazar, Salı, Perşembe günü akşamları saat 19-21’de Ocak’ta Halit Gamı Bey’e müracaatla kayıtlarını icra ettirmelidirler.”*²⁰

Cumhuriyet devrinde yapılan en önemli inkılâplardan birisi de, şüphesiz harf devrimidir. Türk Ocakları harf devrimini desteklemek amacıyla 20 Ağustos 1928 tarihinde, asırlardır Arap harflerinin etkisiyle Türkçe’yi öğrenmedeki zorluklardan, dil sayesinde Arap kültürünün etkisinden ve yeni harfler sayesinde Türk lisanının gelişeceğinden söz eden bir tamim yayınlamış²¹, ardından açmış olduğu kurslarla yeni harflerin topluma öğretilmesine yardımcı olmuştur.

16 Ağustos 1928 tarihli Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi’nde yayınlanan “Türk Ocakları ve Türk Harflerinin Tedrisi” başlıklı yazıda; Ocakların memleketteki yenilik hareketlerinin başında bulunduğu ve bu gibi hareketleri teşvik ettiği vurgulanarak, Merkez Heyeti’nin, kararlaştırılan yeni harflerin son şekillerini Ocak matbaasında bastırarak Ocaklara dağıtmaya karar verdiği bildiriliyordu. Türk Ocakları Merkez Heyeti, Mustafa Kemal Paşa’nın harf değişikliği ile ilgili düşüncelerini açıklamasından on gün sonra alfabe baskılarını yapıp tamimle beraber yurt genelindeki Ocaklara göndermiştir.²²

Merkezin direktiflerine bağlı olarak 20 Ağustos- 31 Ağustos 1928 tarihleri arasında içlerinde Trabzon’un da bulunduğu 47 Ocak’ta yeni harflerin öğretilmesi amacıyla kurslar açılmıştır.

²⁰ Yeni Yol Gazetesi, 11 Nisan 1926, Numara: 387/487, Trabzon, s.4.

²¹ Türk Ocakları’nın yeni Türk harfleri ile ilgili tamiminin metni için bkz. “Aylık Ocak Haberleri”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Ağustos 1928) c. 14/22–8, Sayı: 202–42, Ankara 2001, s.98–99.

²² İbrahim Karaer, Türk Ocakları (1912–1931), Ankara 1992, s.74.

1 Eylül 1928'den 20 Eylül 1928'e kadar yurt genelinde 73 Ocakta kurslar açılmıştır. Eylül ayının genelinde ise yeni harfleri öğretmek için 110 Ocağın kurs açtığı tespit edilmiştir.²³ Bunlar arasında Of ve Sürmene Ocakları da mevcuttur. Sürmene Türk Ocağı 9 Eylül 1928 tarihinde, yeni harfleri öğretmek için geceli gündüzlü çalışmalara başlamıştır.²⁴ Of Türk Ocağı, 13 Eylül 1928 tarihinde yeni harfleri vatandaşlara öğretebilmek için iki dersli kurs açmıştır.²⁵ Türk Yurdu'nun aylık Ocak haberleri bölümünde, 1 Eylül 1928 tarihinde yeni Türk harflerini öğretmek için Trabzon Türk Ocağı'nda iki kurs açıldığı haber veriliyordu.²⁶ Ayrıca yeni Türk harflerinin faydaları, Arap harflerinin Türk milletinin geri kalmasına neden olduğu konuları etrafında Akçaabat Ocağı'nda yüzlerce dinleyicinin bulunduğu altı konferans verilmiştir.²⁷

Trabzon Türk Ocağı'nda yeni harfler ve ticaret kurları dışında, dans dersleri verilmiştir. Türk Ocakları, dansı medeni bir ihtiyaç olarak görmüş ve Türk gençliğinin lisan, spor, musiki, dans gibi faaliyetleri bilmesi gerektiğine inanmıştır. Trabzon Türk Ocağı bu düşünceden hareketle, Trabzon'da dansla ilgili olarak bir salon veya etkinlik olmaması üzerine, binasında özel dans dersleri verdirmiştir. Ders alanlar içerisinde gençler de mevcuttur.

Böylece isteyenlere dans dersi verdiren Türk Ocağı bu konuda da Trabzon'da ilk adımı atmıştır. Türk Ocağı'nın dans konusundaki girişimine dönemin yerel basını da destek olmuştur. Spor kulüplerinin de aynı duyarlılığı göstermesi istenmiş ve medeni hayatımızı Avrupa medeni hayatına uydurma gerekliliğimiz üzerinde durulmuştur.²⁸

²³ Karaer, a.g.e., s.75.

²⁴ "Ocakların Harf Seferberliği", **Türk Yurdu**, Yeni Seri (Eylül 1928), C.14/8-22, Sayı: 42/203, Ankara 2001, s.141.

²⁵ Türk Yurdu, 14-22/ 42-203, s.143.

²⁶ "Aylık Ocak Haberleri", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Eylül 1928), c. 14/22-8, Sayı: 42/ 203, Ankara 2001, s.138-139.

²⁷ "Bir Aylık Ocak Haberleri", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Ekim 1928), C. 14/8-22, Sayı: 204/43, Ankara 2001, s.184.

²⁸ Yeni Yol Gazetesi, 28 Kasım 1925, Numara:262-362.

23. Spor ve Sanat

230. Spor Faaliyetleri

Sosyal ve kültürel hayata yeni rejimin getirdiği anlayış çerçevesinde canlılık kazandıran Türk Ocakları, bedenlen de güçlü bir millet yaratma amacıyla spor faaliyetleri ile ilgilenmiş, bu amaçla 44 Ocak'ta spor teşkilatı kurulmuş ve bu faaliyetler hükümet tarafından desteklenmiştir.²⁹

Trabzon Türk Ocağı, üyeleri arasında fikir teatisi sağlamak ve birbirlerine olan güvenlerini arttırmak için çay ziyafetleri ve spor müsabakaları düzenlemiştir. Mustafa Reşit Tarakçı oğlu'nun eserinde Ocak'ta 2 Ekim 1925 yılında verilen çay ziyafeti ile ilgili bilgiler bunun en güzel örneğidir.³⁰

Trabzon Türk Ocağı sporun çeşitli alanları ile ilgilenmiş, sporu ve sporcuyu desteklemiş, Ocak azaları kulüplerde çeşitli görevler almışlar ve spor kongrelerine ev sahipliği yapmıştır. Trabzon Türk Ocağı'nda 20 Kasım 1925'de Cuma günü, yedi kulübün katıldığı bir spor kongresi yapılmıştır. Kongre Reisliğine, Ocak Başkanı ve Altun Işık Kulübü Murahhası Reşid Bey büyük bir çoğunluğun seçimi ile kabul edilmiştir. Mıntıkanın altı aylık mesai raporu okunmuş, muhtelif murahhaslar lehte ve aleyhte beyanlarını buyurduktan sonra, yeni idare heyetinin seçimine geçilmiştir. Seçim sonuçlarına göre yeni heyet şöyle oluşturulmuştur:

Merkez Mıntıka Heyeti

Liseden Rasim Bey	: Reis
Guruptan Tayyar Bey	: Kâtip
Ocaktan Kadri Bey	: Müfettiş
Altun Işık Kulübünden Hüseyin Avni Bey	: Muhasebeci
Sebat Kulübünden Hasan Tahsin Bey	: Veznedar

²⁹ 4.7.1931 ve 6.8.1931 tarihli Dâhiliye Vekaleti tarafından, Cumhuriyet Halk Fırkası'na gönderilen belgelerde, spor teşkilatlarına yardım edilmesi ve valilerin de buna destek olması rica edilmektedir B.C.A, 4.7.1931, 490,01/2.7.25; B.C.A, 6.8.1931, 490,01/ 2.7.25.

³⁰ Bu toplantı ile ilgili bilgiler İnkılâp İşleri başlığı altında verilmiştir.

Futbol Heyeti

Necm-i Âti Kulübünden Süleyman Sırrı Bey:	Reis
Guruptan Burhan Bey	: Kâtip
Ocaktan Nef'i Bey	: Müfettiş
Altun Işık Kulübünden Mustafa Bey	: Muhasebeci
Sebat Kulübünden Selahaddin Bey	: Defterdar

Atletizm Heyeti

Necm-i Âti'den Bahri Bey	: Reis
Ocaktan Ziya Abidin Bey	: Kâtip
Guruptan Ruhi Bey	:Müfettiş
Altun Işık'tan Mehmet Salih Bey	:Muhasebeci
Nemci Ati'den Hüseyin Avni Bey	: Veznedar

Su Sporü Heyeti

Sebat Kulübünden Hamdi Bey	: Reis
Guruptan Nevzat Bey	: Kâtip
Altun Işık'tan Sami Bey	: Müfettiş
Liseden Osman Bey	: Muhasebeci
Sebat Kulübünden Selahaddin Bey	: Veznedar ³¹

Trabzon Türk Ocağı'nın spor faaliyetleri ile ilgili bilgileri dönemin yerel basınından takip ediyoruz. İkbâl Gazetesi'nin 28 Aralık 1925 tarihli haberinde, 25 Aralık 1925 Cuma günü, Trabzon Türk Ocağı futbol takımının, Necm-i Âti ile yapıp 7-0 kazandığı futbol maçının haberi yer alıyordu. Haber şu şekildedir:

“25 Aralık 1925 Cuma:

Akşamki yağmurun tesiriyle sisli bir hava, Lig maçlarının ikinci haftası geçen Cuma günü yine yağmurlu bir güne tesadüf etti.

Ocak(Trabzon Türk Ocağı) – Necm-i Âti ikinci takımları namı altında birinci takımlarının na saat bir Alafranga da Ömer Bey'in idaresinde başladı. Cıvık sahada koşan oyuncuların düşüp kalkması çırpınması görülüyor. Ocak muhacimlerinin (hücumlarının)

³¹ Yeni Yol Gazetesi, 21 Kasım 1925, Numara: 281–381.

hücumu ile sıkışan Necm-i Âti kalesi önündeki bir fırsattan Adnan Bey istifade ederek ilk sayıyı yapıyor. Süleyman, Talat Beylerin yardımı ile sayıların adedi yediye iblağ edilerek sıfıra karşı 7 sayı ile Ocak takımı galip geldi.”³² Bu haberden de anlaşılacağı gibi Trabzon Türk Ocağı’nın güçlü bir spor takımı mevcuttu.

Trabzon Türk Ocağı, sosyal faaliyetlere katılmaya çalışmıştır. Özellikle Giresun Türk Ocağı ile aralarındaki iletişim ve yakınlaşma bu alanda da görülmektedir. Giresun Türk Ocağı, Trabzon Türk Ocağının sporcuları şerefine bir çay ziyafeti vermiştir. Bu amaçla bir davetiye yayınlamıştır. Davetiye şu şekildedir:

“Giresun Türk Ocağı tarafından, Trabzon sporcu kardeşleri şerefine bayramın üçüncü günü akşamı saat (21) de verilecek çaya mahsus bilettir.”³³

Trabzon Türk Ocağı’nın şubelerindeki Ocaklardan Of ve Sürmene’de bir spor teşkilatı yokken, Akçaabat’ta bir spor teşkilatı bulunuyordu. Bu kulüp Türk Ocağı binasında bulunuyordu, Türk Ocakları’nın feshinden sonra da kulüp Cumhuriyet Halk Fırkası’na devredilen bu binada bulunmaya devam etmiştir.³⁴ Sürmene Türk Ocağı’nın feshi ile Cumhuriyet Halk Fırkası’na devredilen eşya listesindeki mazbatada, Ocakta futbolcu formları mevcuttu. Buradan Sürmene Türk Ocağı’nın bir futbol takımı olup olmadığı hakkında kesin bir yargıda bulunamamakla birlikte, Ocak mensuplarının en azından kendi aralarında spor faaliyetleri yaptıklarını çıkartabiliriz.

231. Sanat Faaliyetleri

Türk Ocakları kuruluşundan itibaren sanat ile iç içe olmuş ve çeşitli müsamereler düzenleyerek, Türkiye’de bu hususta da öncü olmuştur. Örneğin tiyatro sahnesine bir kadın oyuncuyu çıkartmak, çeşitli sanatsal etkinlikler düzenlemek gibi. Trabzon Türk Ocağı Şubesi de, bu tür sanatsal etkinliklerde bulunmaktan geri kalmamış, müsamereler düzenlenmiş, saz heyetleri oluşturmuştur.

³² İkbal Gazetesi, 28 Aralık 1925, Sayı: 972.

³³ Ek VII, Belge 3.

³⁴ B.C.A., 11.8.1931, 490.01/67.254.2.

Trabzon Türk Ocağı, dönemin önde gelen yönetici ve yabancı konukların da katıldığı müsamereler tertip ederek, Trabzon'un sosyal hayatına canlılık getirmiştir. Kuruluşundan kısa bir süre sonra başladığı müsamerelerin ilkinde ait haber Yeni Yol Gazetesi'nin 9 Haziran 1925 tarihli nüshasında yer almaktadır. "Türk Ocağı Müsameresi" başlıklı haberde, "*Şehrimiz Türk Ocağı tarafından Yıldız Sinemasında Dâr-ül-bedayi' sanatkârları tarafından, Bir Donanma Gecesi Faciası, temsil edilecektir.*" , denilmektedir. Haberin devamında, müsamerenin en mükemmel şekilde yapılabilmesi için hazırlıkların başladığını, müsamerenin çok lüks ve biraz da resmi olduğu belirtiliyordu. Müsamerenin davetli listesine bakıldığında lüks ve resmi olması kaçınılmazdı. Davetliler arasında bütün konsololar, ticari müesseseler, bankalar, tüccarlar, yabancı ve üst düzey memurlar, madamlar, matmazeller, hanımefendiler ve beyler bulunuyordu. Ayrıca Fransız General Mojen'in de davet edileceği belirtilmiştir. Müsamerede özel ve birinci sınıf yerler için belirlenen fiyatın, müsamerenin ihtişamına göre az olduğu, bilet satışına başlandığı, localara yüksek fiyat takdir edildiği müsamere ile ilgili olarak haberde verilen diğer ayrıntılardır. Son olarak, Türklüğü temsil eden ve Türklüğü yükselten Türk Ocağı'nın düzenlediği bu muhteşem müsamereye herkesin iştirak etmesi isteniyordu.³⁵

14 Haziran 1925 tarihinde düzenlenecek olan müsamereye ilişkin duyuru ve haberler müsamere gününe kadar devam etmiştir. 10 Haziran 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde 14 Haziran 1925 Pazar gecesi, Reşat Nuri Bey tarafından yazılmış olan "Bir Donanma Gecesi" adlı piyese halkın iştiraki isteniyor ve bu piyesin Trabzon'un en kudretli milli müessesesi ve en canlı fikir yuvası olan Türk Ocağı'nın menfaatine verileceği, halkında bundan memnun kalacağı belirtiliyordu.³⁶ 11 Haziran tarihli Yeni Yol Gazetesinde yine bu konuya ilişkin olarak, Dâr-ül-bedayi' sanatçıları tarafından verilecek olan piyesin biletlerinin Temel Necmi Bey'in mağazasında satılmakta olduğu belirtilmiştir. Bilet fiyatları ise şu şekildedir: Mevki-i mahsus (özel mevki) 200, birinci mevki 150 ve diğer mevkiler 100 kuruştur.³⁷ 12 Haziran 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde daha önceki günlerde verilenlere ek olarak Türk Ocağı tarafından verilecek olan müsamereye yüksek sanatkârlardan oluşan bir de orkestranın iştirak edileceği bilgisi verilmiştir. Orkestranın sahiplerinden ve aynı zamanda Dâr-ül-bedayi' sanatçılarından birisi olan Mevhibe Hanım'ın piyanosu, banka memurlarından Sezai İbrahim ve telgrafhane memurlarından Abdurrahman Beylerin de kemanları ile müsamereye

³⁵ Yeni Yol Gazetesi, 9 Haziran 1925, Numara: 147-247.

³⁶ Yeni Yol Gazetesi, 10 Haziran 1925, Numara:148-248.

³⁷ Yeni Yol Gazetesi, 11 Haziran 1925, Numara: 149-249.

iştirak edecekleri belirtilmiştir.³⁸ 14 Haziran 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde müsamere ile alakalı yukarıdaki bilgilerin tekrarı mahiyetinde son bilgiler verilmiştir.³⁹

4 Ekim 1925 tarihinde Yeni Yol Gazetesi'nde Trabzon Türk Ocağı'nda bir tiyatro teşkil edilmesine dair bir yoruma yer verilmiştir. Trabzon gençliğinin destek olması durumunda Ocak binasında bir tiyatro ve heyeti teşkil edilebileceğinin belirtildiği yorumda, Ocak reisinden dikkatini bu noktaya yoğunlaştırması istenmektedir.⁴⁰ Trabzon Türk Ocağı'nda tiyatro teşkil edilip edilmediği konusunda, bu tarihten sonra yayınlanan gazetelerde veya Türk Yurdu'nun ilgili bölümlerinde herhangi bir bilgi mevcut değildir. Fakat Trabzon Türk Ocağı'nın sanata ve sanatçıya her zaman değer verdiği biliniyor, nitekim Mustafa Reşit Bey, 15 Ağustos 1925 tarihinde Yeni Yol Gazetesi yazarına verdiği bir mülakatta tiyatronun medeni milletler için ne denli önemli olduğundan söz etmiştir.⁴¹

16 Ekim 1925 tarihinde de 29 Ekim Cumhuriyet Bayramına fakir çocukların iştirak edebilmesi için, onların ihtiyaçlarını karşılama amaçlı Ocak binasında bir müsamere tertip edilmiştir. 280 liralık hâsılâtın toplandığı müsamere, toplumun birçok kesiminde büyük memnuniyet yaratmıştır.⁴²

Türk Yurdu'nun 1925–1926 yıllarını kapsayan sayısında, 1926 yılının Ocak ayında, Yıldız Sineması sahibi Hacı Harunzade Harun Beyle, önceden yapılmış olan mukabele mucibince her ay Ocak yararına verilecek olan müsamerelerden, Ocak ayına ait olan verdirilmiş ve bundan 120 lira 30 kuruş hâsılât elde edildiği bildiriliyordu.⁴³ Buradan da anlaşılacağı gibi Trabzon Türk Ocağı, her ay müsamereler tertip ederek bunlardan gelir elde etmekteydi.

Trabzon Türk Ocağı tarafından saz müsamerelerinin verildiğini yine basından anlıyoruz. Yeni Yol Gazetesi'nin Nisan 1926 tarihli sayısında Türk Ocağı'nda saz müsamerelerinin verildiğine ilişkin ilan şu şekildedir:

³⁸ Yeni Yol Gazetesi, 12 Haziran 1925, Numara: 150–250.

³⁹ Yeni Yol Gazetesi, 14 Haziran 1925, Numara: 151–251.

⁴⁰ Yeni Yol Gazetesi, 4 Ekim 1925, Numara: 242–342.

⁴¹ Yeni Yol Gazetesi, 16 Ağustos 1925, Numara: 201–301.

⁴² Yeni Yol Gazetesi, 17 Ekim 1925, Numara: 253–353.

⁴³ Türk Yurdu, X/177–16, s.214.

*“Perşembe günü akşamı yani Cuma gecesi Türk Ocağı’nda saz müsameresi verilecektir. Arzu eden Ocaklı kardeşler ve sair hanımefendi ve beyler teşrif edebilirler.”*⁴⁴

Trabzon Türk Ocağı’nda oluşturulan saz heyetinde, Trabzon’un ilk kadın konferansçısı olarak bilinen, Kakıcızade Süreyya Hulusi Hanım da bulunuyordu.

Trabzon Türk Ocağı’nın, sanatsal faaliyetlerde Giresun Türk Ocağı ile münasebetlerde bulunduğu göze çarpıyor. 14 Nisan 1926 tarihli Yeni Yol Gazetesi’nin verdiği haberde, Trabzon Türk Ocağı Saz Heyeti’nin, davet üzerine konser vermek üzere Hilal vapuru ile Giresun’a gittikleri belirtiliyordu.⁴⁵

Giresun’da yayınlanan “İzler mecmuası”nda konu ile ilgili verilen bilgiler, görüşler, eleştiriler ve ayrıntılar şu şekildedir:

“Bayramın birinci günü Trabzon Türk Ocağı saz Heyeti bir müsamere vermek üzere Giresun’umuza gelirler. Müsamerelerini sinema binasında güzide bir heyet huzurunda verdiler. Heyette Süreyya Hanım’ın bulunuşu ayrıca bir renk veriyordu. İstiklal Marşı ile müsamereye başlandı. İkinci olarak “Gözlerin” isimli parçayı çaldılar. “Gözlerin” Doktor Memduh Necdet Bey’in güzel, hem güzel bir şiirleridir. Besteleyen heyetin şefi Viyolonist Ferit Bey’dir. Makamı Hüzzamdır. Diyebiliriz ki hemen en güzel çalınan parça bu idi. Trabzonlu kardeşlerimiz bize yi bir gece geçirttiler. Fakat daha fazla çalışmak ile şimdiki kusurlarını kapatabilirler. Viyolonsel ile saza iştirak eden Ferit Bey, kemanla iştirak etselerdi bazı acemilikleri kayıp olabilirdi. Büyük istidadını yakından gördüğümüz Süreyya Hulusi Hanımı, piyanosunda daha muvaffak görmek isteriz. İlk defa Anadolu’muzda böyle bir heyete iştirak eden Süreyya Hulusi Hanımı çok samimi tebrik ederiz.

*Trabzonlu kardeşlerimizin yakın bir atide bu civarın en mükemmel bir heyet-i musikisi olacaklarını umut ve kendilerini tebrik eylerken musiki cihetinden yoksul Giresun’umuzda da böyle güzide bir heyet görmeyi candan dileriz...”*⁴⁶

⁴⁴ Yeni Yol Gazetesi, Sayı: 485–385, Trabzon 8 Nisan 1926, s.2.

⁴⁵ Yeni Yol Gazetesi, Trabzon 14 Nisan 1926, Sayı: 390–490, s.1.

⁴⁶ İzler Mecmuası, Giresun 6 Mayıs 1926, Sayı:12, s.16.

Musiki Heyeti üyesi Süreyya Hulusi Hanım, konserin sonunda medeniyetçilik ve inkılâplar hakkında bir konuşma yapmıştır.⁴⁷ Bu konuşma da yine İzler Mecmuasında yayınlanmıştır.⁴⁸

Sürmene Türk Ocağı'nın da sanatsal faaliyetlerde bulunduğu özellikle tiyatro oyunları düzenlemiş olabileceğini Türk Ocaklarının feshi ile birlikte, Ocak menkullerinin C.H.F'na devrinde tiyatro ile ilgili malzemelerinden anlıyoruz. Bu malzemeler arasında; 4 adet tiyatro dekoru, 2 adet tiyatro sahnesine ait beyaz perde, 4 adet ceviz direk sahnenin altında ve muhtelif ceviz tahtaları vardır.⁴⁹ Bu malzemelerin oluşu Sürmene Türk Ocağı'nda tiyatro oynandığı ile ilgili bir kanı uyandırmakla birlikte, başka bir kanıt elimizde mevcut değildir.

24. Köycülük (İnkılâp ve Sağlık İşleri)

Türk Ocaklarında halkçılık anlayışı çerçevesinde köycülük fikri önemli bir yer tutar. Nitekim Mesai Programında da köycülük hareketinin Ocaklıların kutsal vazifesi olduğu vurgulanmaktadır.⁵⁰ Bu anlayış çerçevesinde Cumhuriyet Devrinde de Türk Ocakları, köylüyü aydınlatmak ve köylüye sağlık hizmetleri götürmek amacıyla faaliyetler yapmıştır. Köycülüğün ilk amacı yeni rejimi ve inkılâpları öğretmek diğeri de köylüye sağlık hizmetleri götürmektir.

240. İnkılâp İşleri ve Trabzon Türk Ocağı'nın İrşad Heyetleri

Türk Ocakları bir taraftan yürüttüğü ilmi, kültürel, sanatsal faaliyetlerin yanında, yeni rejim ile birlikte yapılan inkılâpların halka benimsetilmesi için bir nevi rehber vazifesini üstlenmiştir. Yurdun dört bir yanında açılan Türk Ocağının şubeleri, yaptıkları çalışmalarla bu ulvi amaçlara katkıda bulunmuşlardır. Bu şubelerden birisi de Trabzon Türk Ocağı olmuştur.

⁴⁷ Tuncer , Türk Ocakları Tarihi, s. 99.

⁴⁸ İzler Mecmuası, Giresun 18 Mayıs 1926, s.12.

⁴⁹ B.C.A, “ Sürmene Türk Ocağı'nın C.H.F'na Devredilen Eşya Listesi”, C.H.P Evrakı, 490.01/ 67.254.2.

⁵⁰ Sarımay, a.g.e., s.351.

Trabzon Türk Ocağı'nın inkılâplara ve cumhuriyete ne denli sahip çıktığına en güzel örnek, 1925 Yılında Cumhuriyetin ilanının ikinci yıldönümünde yapılan kutlamalardır. Belediye, hükümet binasıyla birlikte Türk Ocağı'nın da önü, defne dallarıyla, bayraklarla süslenmiş ve taklar kurulmuştur. Aydın gençlerin yuvası halinde olan Türk Ocağı'nda Cumhuriyet bayramı büyük bir sevinç dalgası halinde kutlanıyordu. Türk Ocağı ve Öğretmenler Birliği Başkanı Mustafa Reşit Tarakçıoğlu bu günde, Türk Ocağı balkonundan, uzun sokağı baştanbaşa doldurmuş olan halka, Cumhuriyet Bayramı'nın Türkler için en mukaddes bayram olduğunu ifade ettiği, Cumhuriyet'in ikinci yıl dönümü nutkunu vermiştir.⁵¹

İnkılâpların halka benimsetilmesi çok kolay olmamıştır. Yeniliklere pek de açık olmayan bir toplumun halkını yüzyıllardır alıştığı veya alıştırıldığı, alışkanlıklarından ve görüntüsünden vazgeçirmek, köhneleşmiş anlayışların yerine yeni değerleri aşlamak için yukarıda da belirttiğimiz gibi Türk Ocakları, rehberlik yapmışlardır. Trabzon Türk Ocağı da, merkezin inkılâpların benimsetilmesi yönündeki genel anlayışını, Trabzon ve yörelerinde uygulama çalışmaları yapmıştır. 1925–26 yılları arasında bu yönde sürdürülen faaliyetler çerçevesinde civar köylere ve yörelere heyetler gönderilerek halk inkılâp cereyanlarına alıştırmaya çalışılmış ve bu yönde fikirler aşılansak birtakım faaliyet ve girişimlerde bulunulmuştur.

28 Ağustos 1925 tarihinde de iki doktor, Trabzon Türk Ocağı reisi ve azalarından oluşan bir heyet, Zefanos'a giderek buradaki meydanda toplanan halkla temas etmiş ve irşadlarda bulunmuşlardır.⁵²

4 Ekim 1925 Pazar günü, tetkiklerde bulunmak için Murad Han Zade Bahri Bey tarafından davet edilen Trabzon Türk Ocağı tenvir ve tetkik heyeti, Divranos⁵³ karyesine gitmiştir. Burada yapılan tetkik ve irşadlarla ilgili olarak Trabzon Türk Ocağı azalarından Ali Celil Bey, Yeni Yol Gazetesi muhabirlerinden birisine açıklamalarda bulunmuştur. Ali Celil Bey, Divranos karyesine davet üzerine gittiklerini, halkla temas ettiklerini ve gerekli irşadları yaptıklarını, karye halkını refah içerisinde bulduklarını, karye halkının

⁵¹ Tarakçıoğlu, a.g.e., s.77; Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun "Cumhuriyet Nutku" tam metni için bkz., Ek V.

⁵² Yeni Yol Gazetesi, 29 Ağustos 1925, Numara: 212–312.

⁵³ Divranos Trabzon'un merkez köylerinden birisidir. Bugünkü (köy) adı, Gölçayır'dır. Bkz. Ayhan Yüksel, "Trabzon Vilayetinde Yer Adlarını Ve İdari Yapıyı Değiştirme Teşebbüsleri"Adlarını ve İdari Yapıyı Değiştirme Teşebbüsleri, **Trabzon Tarihi Sempozyumu**, 6–8 Kasım 1998 Trabzon, s. 211.

Cumhuriyet'in nimetlerinden istifade ettiklerini, Gazi Paşa'ya olan hürmetlerini samimiyetle kendilerine anlattıklarını, halkın uyanıklığı, çalışkanlığı ve refah içerisindeki yaşantısının heyet üzerinde çok büyük ve güzel bir tesir yarattığını, dile getirmiştir. Halkın bataklık ve yol dışında şikâyetleri olmadığına değinen Celil Bey, bu hususta kendilerinden meclis-i umumi azalarından yardım talebi istendiğini belirtmiştir.⁵⁴

13 Kasım 1925 Cuma günü Türk Ocağı ve Muallimler Birliği irşad heyetleri, Maçka'nın merkeziyle Maçka köylerinden Meksila, İpsela, Hortokop ve Kizara⁵⁵ köylerindeki ahaliyi bilgilendirmek için gitmişlerdir. Heyette Türk Ocağı azalarından Mehmet Salih, Hikmet Feyzi ve Hüseyin Avni Beyler bulunuyordu. Bu heyet ilk defa camiye şapka ile girmiş, inkılâp ve milliyet fikirleri hakkında halka konferanslar vermişlerdir. Heyetin bir kısmı Cevizlik'te toplanan halka, diğer kısmı da Maçka'nın İspela, Meksila, Hordokop, Kizera köylerini gezerek toplantılar yapmışlardır.

Halkı bilgilendirmek amaçlı Maçka'nın köylerine giden bu irşad heyetine, Türk Ocağı ve Muallimler Birliği tarafından bir irşad programı verilmiştir. Bu program şöyledir:

1. Hükümetin medeniyet hususundaki görüşü,
2. Türkler aleyhine, Avrupa'da, Amerika'da yapılmakta olan düşmanca propagandalar.
3. Şapkanın kabulünün din esaslarına aykırı olmadığı,
4. İslam dini en asri bir dindir.

Böylece Maçka kazası halkına Demokrasi ve Cumhuriyet fikirlerini telkin etmek ve halkı inkılâp cereyanlarına alıştırmak için Tatbikat Mektebi Müdürü Hüseyin Avni, Maçka Merkez Başmuallimi İbrahim ve muallim Ali Beylerden oluşturulmuş olan heyet,⁵⁶ bu program halka anlatılmış ve halk bu toplantılardan çok memnun kalmıştır. Maçka halkı sık sık bu tür irşadlarda bulunmaları için heyetten ricada bulunmuşlardır.⁵⁷

⁵⁴ Yeni Yol Gazetesi, 5 Ekim 1925, Numara: 243-343.

⁵⁵ Belirtilen tarihlerde, bu üç köyün adlarının değiştirilmesi için Trabzon Türk Ocağı'nın Dâhiliye Vekâleti'ne müracaat ettiği fakat bakanlıktan o tarihe kadar bir cevap gelmediği belirtiliyor. Türk Yurdu X/177-16, s.213.

⁵⁶ "Trabzon Türk Ocağı Faaliyet Raporu", Türk Yurdu, X/177-16, s.213.

⁵⁷ Tarakçıoğlu, a.g.e., s.82.

Karlık köyü ve havalisi halkına yine aynı fikirleri aşlamak maksadıyla Ocak muallimlerinden Mehmed Salih Bey, Ocak tarafından görevlendirilerek bu köye gönderilmiştir. Yine Havs ve Kumara köyleriyle temasa geçmek üzere Bedreddin Bey gönderilmiştir. Trabzon Türk Ocağı Başkanı Reşid Bey, Ocak Veznedarı Faik Uluğ, azalardan Fethi ve Cevdet Beylerden oluşan bir heyet Sürmene'ye giderek, orada halkı toplamışlar ve toplanan kalabalığa Cumhuriyet, Milliyet konusunda fikirler vermişlerdir.⁵⁸ Sürmene'deki ziyaretinin maksadıyla ilgili olarak Reşit Bey, amacının bir "Ocakçı" ve "Maarifçi" olarak halkla temas etmek ve onlara demokrasi, milliyet cereyanları ve inkılâplar hakkında malumat vermek, olduğunu belirtmiştir.

Faik Uluğ Bey'in riyaseti altında Ocak azalarından Mustafa Nurhan ve Fevzi İlhan'dan oluşan bir heyet Zafanos⁵⁹ ve civarındaki köylere giderek halka cumhuriyet ve milliyet fikirleri vermişlerdir.

Trabzon Türk Ocağı tarafından Of, Sürmene ve Tosya'da görevli öğretmenler, Türk dili ve Türk kültürü konularında aydınlatılmışlardır.

Teshî-i evvel (Ekim) 1925'te Ocaklı arkadaşları tanıştırmak amacıyla, altmış kişilik bir çay ziyafeti tertip edilmiştir.⁶⁰ 2 Ekim 1925 günü saat 16'da Türk Ocağı'nda kadınlı, erkekli yapılan bu ilk toplantıda, Ocağın inkılâp hareketlerinin destekleme maksadı ile halka öncülük yapmaya çalıştığı, kadınlı-erkekli bütün Ocaklı üyelerin özel sohbet ve toplantılarda, bu hususlarda halkı uyandırmaları konusu üzerine Mustafa Reşit Tarakçıoğlu bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmada Ocaklı arkadaşların o güne kadar olduğu gibi ondan sonra da milliyet ve inkılâp yolunda en önde yürümeleri lüzumundan bahsetmiştir. Trabzon Lisesi Coğrafya Öğretmeni Murtaza Bey de Cumhuriyet rejiminin türlü yönlerini anlatan bir konferans vermiş, Ocaklıların şapka kullanmalarını kadınların da çarşaf ve peçeyi atarak şapka ve manto giymeleri ve sosyal hayata alıştırmaları kararlaştırılarak toplantı sona ermiştir.⁶¹

⁵⁸ Yeni Yol Gazetesi, 16 Ağustos 1925, Numara: 201-301.

⁵⁹ Trabzon yer adlarında "Zafanos" adı, merkeze bağlı olan köyler olarak iki ayrı şekilde geçmektedir: "Zefanos-i Bala (Mesiregah) ve Zefanos-i Zir (Güzelsu).Bkz. Yüksel, **a.g.m.**, s. 211.

⁶⁰ Türk Yurdu, x/177-16, s.213.

⁶¹ Tarakçıoğlu, a.g.e., s.80.

1925 yılı Cumhuriyet Bayramı'nın bütün bayramların fevkinde layık olduğu ehemmiyetle kutlanması için, Trabzon Türk Ocağı tüm müesseselerden birer aza istemiş ve bir tertip heyeti teşkil ederek, bu heyetin yaptığı program dahilinde hem gece hem gündüz Trabzon'da misli görülmemiş şenlikler yaptırmıştır.

Ocak, çocuklarda Cumhuriyet Bayramının diğer dini bayramlardan daha yüksek ve şerefli bir bayram olduğu fikir ve alakasını temin etmeyi düşünerek, bu amaçla ilk mekteplerde mevcut otuz fakir çocuğa yeni elbise giydirmiştir.

Ocak 1926'da Türk Ocağı azalarından Ömer Hikmet ve Hüseyin Avni Beyler Akçaabat kazasına gönderildiler. Orada halkla temasa geçip inkılâp ve cumhuriyetin yararları ile ilgili bilgiler verdiler.⁶²

Trabzon Türk Ocağı, Tonya'ya da bir irşad heyeti göndermiştir. Türk Ocağı ve Muallimler Birliği Tenvir ve İrşad Heyetinde Mustafa Reşit Bey, Murtaza Bey, Hüseyin Avni Bey, Mehmet Salih Bey ve Mustafa Turhan Bey bulunuyordu. Jandarma Kumandan Vekili Yüzbaşı Süleyman Zeki Bey'i de yanlarına alarak 26.9.1926 da Kalanima Deresini takiben 11 saat süren at üzerinde bir yolculuğun ardından Tonya'nın Orta Mahalle Köyüne vardılar. Geceyi orada geçiren heyet, ertesi gün (Cuma) Melekşah, Kumyanı, İskenderli ve civar köylerden gelen muhtar, aza ve diğer köylülere Mustafa Reşit Bey tarafından bir konuşma yapıldı. Bu konuşmada, inkılâp ve cumhuriyetin faziletleri, milliyet ve iktisat meseleleri, Rumca konuşulmaması, kan kardeşi olan Türklerin kanunun el verdiği ölçüde namuslu bir şekilde çalışarak kavga etmemeleri hakkında öğütler verildi. Daha sonra buradan Vakfıkebir'e geçen heyet, oradaki halka tavsiyelerde bulunmuştur.⁶³

Trabzon Türk Ocağı, Cumhuriyet ilkeleri, demokrasi ve Türklük mefkûresi konularında halkın aydınlatılması için, Türk Ocağı şubelerinin Trabzon ve civarında yaygınlaştırılmasına çalışmış, bu amaçla da Of, Sürmene, Maçka, Akçaabat ve Vakfıkebir ilçelerinde Türk Ocağı şubeleri açılmasına öncülük etmiştir. Ocak yönetici ve üyeleri, merkez ve ilçe öğretmenlerinin iştiraki ile çeşitli köy ve beldelerde halkı aydınlatıcı toplantılar düzenlemiştir. 1925 yılında Ocağa mensup muallimlerden Salih, Hüseyin,

⁶² Türk Yurdu, X/177-16, s.213.

⁶³ Tarakçıoğlu, a.g.e., s.81-82.

Rasim, Bedri, Cevdet Beyler halkı demokrasi ve cumhuriyet konusunda bilinçlendirmek için köylere gönderilmişlerdir. Bu muallimler mektep tatili bitene kadar faaliyetlerine devam etmişlerdir.⁶⁴ Of, Maçka, Akçaabat, Vakfıkebir ve Tonya gibi ilçe ve kasabalarda düzenlenen toplantılarda halk; İnkılâplar, Cumhuriyet ve Türklük konularında aydınlatılmıştır. Bu gezilere Ocak'ta görev alan doktorlar da iştirak ederek gittikleri yerlerdeki hastaları ücretsiz olarak muayene etmişlerdir.

Türk Ocağı'nın köylere ve ilçelere gönderdiği bu irşad heyetleri en çok o yörelerin halkını memnun ediyordu. Çünkü hem ayaklarına kadar gelip onları aydınlatacak ve sorular sorabilecekleri aydınlarla sohbet imkânı buluyorlar, hem de bu heyetlerle gelen doktorlar sayesinde bedava muayene olma imkânını elde ediyorlardı. Nitekim Maçka İlçesinden Eyüpoğlu Rüştü imzasıyla Yeni Yol Gazetesine yazılan bir yazı ile irşad heyetlerinin, o taraf köylerine halk ile yaptıkları görüşmelerden büyük faydalar sağladığı anlatılarak bu tür çalışmaların devam ettirilmesi istenmiştir.⁶⁵

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, “Trabzon’un Yakın Tarihi“ adlı eserinde irşad heyetlerinin öneminden söz eder. Trabzon’un doğu, batı ve güneyinde bulunan illerde inkılâp hareketlerine karşı bazı baş kaldırmalar olduğu ve bu başkaldırıların bazılarının ölümle sonuçlandığını ve irtica hareketleri olduğunu dile getiren M. Reşit Tarakçıoğlu, Trabzon’da bunlara benzer bir olayın meydana gelmemesinin nedenini irşad heyetlerinin halka öncülük yaparak ilericiliği telkin etmiş olmasına bağlar.⁶⁶

241. Sağlık İşleri

Trabzon Türk Ocağı köycülük anlayışının ikinci amacı doğrultusunda, milli mücadele içerisinde de sağlık hizmetleri konusunda halka yardımcı olmaya çalışmıştır. Bu dönemde yapılan çalışmalardan birisi, fakir halkın muayenesini sağlamak amacıyla Mart 1920’de açılan “Fakirler Muayenehanesi”dir. Fakirler Muayenehanesi’nde Mart 1920’den

⁶⁴ “Türk Ocakları Şuunu”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (6 Eylül 1925), C. 9/16-2, Sayı: 173-12, Ankara 2001, s.308.

⁶⁵ Tarakçıoğlu, a.g.e., s.81.

⁶⁶ Tarakçıoğlu, a.g.e., s.83.

Mayıs 1920'ye kadar yaklaşık iki aylık bir dönemde Türk Ocağı tarafından 1670 hasta muayene edilmiştir.⁶⁷

Trabzon Ocağı 1924 yılında tekrar açıldıktan sonra milli mücadele yıllarında olduğu gibi sağlık hizmetlerine devam etmiştir. 1926 yılından itibaren, Ankara'nın yanı sıra, mali durumu iyi olan ve içlerinde Trabzon'un da bulunduğu Adana, Bursa, Ayvalık, Antalya, Aydın, İstanbul, Mersin gibi Ocaklar başta olmak üzere 29 şubede dispanserler açılmış ve buralarda başta köylüler olmak üzere fakir kişilere hizmet verilmiştir.⁶⁸

Trabzon Türk Ocağı'nın sağlık ile ilgili faaliyetleri de, köycülük kapsamında doktoru olmayan köylerdeki vatandaşlara ve fakir halka yardım amacını taşımaktadır. Türk Ocaklarının genelinde olduğu gibi, Trabzon Türk Ocağı'nda da, Ocak bünyesindeki gönüllü doktorların bu faaliyetlerde öncü oldukları görülür.

1 Ağustos 1925 tarihinde Trabzon Türk Ocağı'nın Doktor Mehmet İbrahim Okman ve Türk Ocağı azasından ve heyet-i tahririyesinden Cevdet Beylerden oluşan bir heyeti, Cuma günü hazır bulunarak, Hos Palavrak, Hos Meşelus, Komara, Hos Kastamoni, Hos Konak⁶⁹ köylerini dolaşarak 38 sıtmalılı hastayı muayene etmiş 1269 parça kinin⁷⁰ dağıtarak geç vakit Trabzon'a dönmüşlerdir.⁷¹ Türk Ocağı'nın bu ilgisinden köylüler çok memnun olmuş ve Ocağa, çalışmalarından dolayı canı gönülden dualar etmişlerdir.

Trabzon Türk Ocağı fakir halkın da sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi için, kendi içerisindeki doktorlardan yararlanmayı ihmal etmemiştir. Hatta bu uğurda Ocak binasını küçük bir sağlık evine dönüştürdükleri de söylenebilir. Bu hizmetten yararlanmak isteyen kimseler serbestçe Trabzon Türk Ocağı'na müracaat edebiliyorlardı. Muayeneler ise Pazar ve Çarşamba günleri saat 6–7 arasında Trabzon Türk Ocağı'nda yapılıyordu. 18 Kasım 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde Trabzon Türk Ocağı'nın bu büyük hizmeti “Türk Ocağı'nda Parasız Doktorlar” başlığı ile yayınlanmıştır.⁷²

⁶⁷ Çapa, a.g.e., s.281.

⁶⁸ Sarımay, a.g.e., s.351.

⁶⁹ Hos Balavrak Pelitli, Hos Meşelus Çimenli, Komara Yalıncağ, Hos Kastamoni Yeşilköy ve Hos Konak Konaklar'dır. Bkz. Yüksel, **a.g.m.**, s.211–212.

⁷⁰ Kinin, uzun süre sıtma tedavisinde kullanılan, kınakına kabuğundan elde edilen bir ilaçtır.

⁷¹ Yeni Yol Gazetesi, 189–289, 1 Ağustos 1925.

⁷² Yeni Yol Gazetesi, 18 Kasım 1925, Numara: 279–379.

1925–1926 yılları içerisinde Trabzon Türk Ocağı mensubu olan doktorlardan Mehmet İbrahim, Tarık Bey ve Edip Bey tarafından erkek- kadın, köylü- şehirli ayrımı olmaksızın 240 kişi bedava muayene edilerek bunların 180 tanesinin ilaçları Ocak tarafından parasız verilmişti.

Türk Ocakları’nın genel bir politikası olan “Köycülük” anlayışına uygun olarak, bu hastaların hepsi belirli bir yerde değil, 5/4’ü Trabzon’un köyleri gezilerek oralarda bulunmuş ve oralarda ilaçları verilmişti. Hastaların 5/1’i de şehirdeki fakirlerden oluşmaktadır. Türk Yurdu Dergisi’nin 1925–1926 yıllarında yayınlanan 177-16. sayısında, Ocak Şunu bölümünde, Trabzon Türk Ocağı’nın sağlıkla ilgili faaliyetleri belirtildikten sonra, adı geçen bu üç yardımsever doktordan Mehmed İbrahim ve Edip Beylerin her hafta Pazar ve Çarşamba günleri fakir Türkleri muayene etmeye devam ettikleri ve hastaların ilaçlarının da Ocak tarafından verilmekte olduğu belirtilmiştir.⁷³ Bu muayenelerden birisinde kadın erkek ondört fakir Türk’ün muayene ve tedavileri bedava yapıldıktan sonra, ilaçları da bedava olarak Ocak tarafından verilmişti.⁷⁴

Sağlıkla ilgili faaliyetler arasında, Trabzon Türk Ocağı’nın köy camilerinde okunan hutbesindeki ilgili bölümü de sayabiliriz. Çünkü bu hutbe sayesinde sağlıkla ilgili tavsiyeler de cemaate, dolayısıyla en ücra köylere kadar ulaşmıştır. Hutbede sağlıkla ilgili bilgiler ve uyarılar vardır. Amaç halkı bilinçlendirmektir. Bu hutbede sağlıkla ilgili bölümde cemaate şu tavsiyelerde bulunuluyordu:

“Gerek Allah’ın ibadetlerini yapmak ve gerekse çoluk çocuklarımızın rızıklarını kazanmak için vücudumuzun sağlam olması lazımdır. Hastalıktan korunmak için birinci şart temizliktir. Beş vakit namazda elimizi, yüzümüzü yıkadığımız gibi tırnaklarımızı, bıyık ve sakallarımızı düzeltmeyi de unutmayalım. İçtiğimiz su kaplarının ağızlarını açıkta bırakmayalım. Bir bardaktan hepimiz su içmeyelim. Yemekten evvel ve sonra ellerimizi yıkayalım. Yattığımız odada kömür yakmayalım, yemek pişirmeyelim. Çocuklarımızı

⁷³ Türk Yurdu, 10/177–16, s.212.

⁷⁴ Türk Yurdu, “1926 Yılıının Ocak Ayı İçerisinde Yapılan Faaliyetlere İlişkin Raporu”, X/177–16, s.214.

*aşılatalım. İçimizden birisi bulaşık hastalığına yakalanırsa hemen hükümete haber verelim.”*⁷⁵

Trabzon Türk Ocağı, özellikle sıtmal köylere doktorlarını köylünün ayağına kadar göndererek hastaları muayene ettirmiş ve seyyar ecza hanesinden hemen orada ilaçlarını verdirmiştir.⁷⁶ Ayrıca Trabzon Türk Ocağı’ dışında Sürmene, Of ve Akçaabat gibi şubeler de kendi çabaları yörelerindeki halka yardımcı olmaya çalışmışlardır. Örneğin Sürmene Türk Ocağı, 1929–1930 yılları arasında sıhhi muavenet ve yardımlar yapan Ocaklar arasında yer almaktadır.⁷⁷

1927 Yılında Trabzon Türk Ocağı İrşat Heyetleri, köylüyü aydınlatma faaliyetlerine devam etmişlerdir.⁷⁸ 1928 yılında Trabzon Türk Ocağı öğretmenlerden oluşan bir heyetle köylüye yeni kanun ve mevzuatı anlatmak için çevre köylere bir irşad heyeti göndermiştir. Buradan anlaşılacağı üzere 1931 yılın Türk Ocakları’nın feshedilmesine kadar Trabzon Türk Ocağı, çevre köylerdeki halkı aydınlatma ve bilinçlendirme görevini yerine getirmeye devam etmiştir.⁷⁹

25. Milliyetçilik, Milli Bilincin Uyandırılması

Türk Ocakları, milliyetçilik anlayışının tabi bir sonucu olarak Türk kültürünün araştırılması, ortaya çıkartılması ve ülkede hakim kılınarak millet birliğinin pekiştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmıştır.

Trabzon Türk Ocağı, yaptığı kültürel faaliyetlerle yörenin kalkınmasını ve halkın bilinçlendirilmesini amaçlıyordu. Özellikle Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun başkanlığı döneminde Ocağın faaliyetleri oldukça hareketli geçmiştir. Ocak ileri gelenleri, Trabzon vilayeti merkezine tabi köyleri geziyor ve halkla temas ediyorlardı.⁸⁰ Bu temaslarda halka

⁷⁵ “Trabzon Türk Ocağı’nın Harsi Faaliyetleri”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Eylül 1926), C.11/18–4, Sayı: 182–21, Ankara 2001, s.144.

⁷⁶ “Türk Ocakları Şuunu”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Eylül 1925), 9/16–2, Sayı: 173–12, Ankara 2001, s.308.

⁷⁷ “1930 Kurultayına Arz Edilen Merkez, İlim ve Sanat ve Murakabe Heyetleri Raporları”, **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Mart- Nisan 1930), C. 16/24–4, Sayı: 27–28/221–222,, Ankara 2001, s.106.

⁷⁸ Karaer, a.g.e., s.156.

⁷⁹ Tuncer, Türk Ocakları Tarihi, s.368.

⁸⁰ 1926 yılında Trabzon Türk Ocağının, Doktor Mehmet İbrahim (Okman) ve Edib Beyleri’nde dahil olduğu, irşad heyeti, özellikle Yorma, Arsen, Karlık gibi önceleri haydutluğun ve asayişsizliğin yoğun olduğu

cumhuriyet ve demokrasi fikirleri veriliyor, köy kanunu izah edilerek, köylünün sıhhi ve medeni görevleri anlatılıyordu. Ahlâki konularda da köylülere, intikam ve kin gütmenin kötülüklerinden söz ediliyor, eğitim teşvik edilerek, milli hisler ve fikirler aşılanıyordu. Bu seyahatlerden hissedilir derecede faydalı neticeler elde edilmiş, bunun üzerine de merkez köylerden sonra kazalarda tetkik ve irşad seyahatleri yapılmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede de ilk olarak Of kazasına ve Tonya nahiyesine gitmek için gerekli program yapılmıştır.

Trabzon Türk Ocağı heyetinin seyahat için ilk olarak Of kazasını seçmeleri tesadüf değildi. Of'un ve Of halkının o dönemde içerisinde bulunduğu sosyo-kültürel durumu göz önüne alındığında, bu tespitin doğruluğu ortaya çıkmaktadır.

Arap ve Rumların⁸¹ derin kültürel etkilerine sahip olan Oflular, çok temiz ve zeki Türklerdi. Of'un pek çok köyünde Rumca halk tarafından konuşulmaktaydı. Dil üzerinde Rumca'nın etkisinin yanında, Of'ta mevcut olan 90 tane medresenin altı asırdır süregelen faaliyetleri sonucu Arapça'nın da etkisi büyüktü. Yani yörede dil yoluyla Rumca, din yoluyla da Arap kültürü etkisini göstermekteydi. Böylece, asırlardır süregelen bu etkiler sonucu, ülkenin pek çok yerinde olduğu gibi, halkın milli duyguları köretilmişti.

Of'ta iki bin hane kadar olan Holular, 560 hane Zizona, 300 hane Sarama, 350 hane Şor, 500 hane Bacan, 200 hane Ökene Ulya, 200 hane Ökene Süfla, 100 hane Elizinos ve 100 hanelik Hacış köyleri kâmilten Rumca konuşuyorlardı. Bunların dışında Of ve civarında bulunan 90 tane medrese de halkın dilini Arapça'ya alıştırmıştı.⁸²

Osmanlı idaresindeyken Of halkı harplerde, haydutluklarla ezilirken aralarına sokulmuş olan Rumlar, ülkenin ticaretine ve ziraatına hakim olmuşlardı. Oflu, ekonomik mecburiyetler karşısında temiz Türkçe'sine Rumca karıştırmış ve hiç Türkçe bilmeyen dağlı Türk aileleri türemişti.⁸³

yerlerdeki halkla temas etmeye çalışmıştı. Bkz. Trabzon Türk Ocağı'nın Harsi Faaliyetleri, Türk Yurdu, 11-18/ 182-21, Ankara 2001, s.142.

⁸¹ Holular- Dernekpazarı, Zano - Akköse, Zisino -Bölümlü, Samri -Ağaçseven, Şur -Şahinkaya, Ökene Ulya- Derebaşı, Ökene Süfla - Köknar, Elizinos- Kirazköy(Eşkenaz), Bacan (Mezre-i Paçan)- Taşlıgedik , Hacış. Trabzon ve yörelerinin eski ve yeni isim listesi için bkz. Ayhan Yüksel, Doğu Karadeniz Araştırmaları, İstanbul 2005, s.23-35.

⁸² Türk Yurdu, 11-18/182-21, s.142.

⁸³ Türk Turdu, 11-18/182-21, s.143.

Of'un milli noktalarındaki bu duruşuna o zamana kadar Trabzon'da oluşturulan hiçbir cemiyet, alaka göstermemişti. İşte Trabzon Türk Ocağı, seyahat programını bu ihtiyaca göre düzenlemişti. Trabzonlu Çakıroğlu Yusuf Reis, heyetin emrine bir motor verdi ve dört saatlik deniz yolculuğu sonrası Of'a varıldı. Perşembe günü Of'un pazarı olduğu ve bu cihetle civar köylerdeki büyük yoğunlukta halk kitleleri kasabaya indikleri için, heyet özellikle seyahat için bu günü seçmişti. Heyet, Of kazasında gözlemler yapıp faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Motor sahile yaklaştığında, o gün Of'un pazarı olduğundan dolayı, kasabada canlılık ve iskele civarında kalabalıkla karşılaşan heyet, Of ileri gelenleri ve belediye başkanı ile belediye dairesine giderek, halkın neden Rumca konuştuğuna dair mahalli kanaatleri araştırmıştır. İleri sürülen fikirlerden birisi çok ilginçtir. Buna göre Oflular güya kamilen papaz yetiştiren Rum imişler ve üç yüz yıl önce Müslüman olmalarına rağmen Rumca'yı terk edememişler ve Rumca konuşmak bir adet halinde kalmıştı.

Türk Ocağı Heyetindekiler, Of'un Osmanlıların eline geçmeden önce de oraya bir takım Türk aşiretlerinin yerleştiklerini ve Yavuz Sultan Selim'in buralara Türkleri yerleştirdiğini izah ettiler. Belediye dairesinde heyet ve Müftü Efendi arasında açılan bu tartışma epeyce devam etmiş, bunun sonunda Müftü Efendi, kendi ailesinin Bolu'dan geldiğini ve daha birçok ailelerin Türk olduklarını itiraf etmiştir. Bu tartışmaya Of ileri gelenleri de katılmış ve heyetin, Ofluların tertemiz Türk oldukları konusundaki, fikirlerini kabul etmişlerdir.

Halk belediye önünde toplanmış ve ilk olarak heyetin ve Ocağın reisi Reşit Bey konuşmaya başlamıştı. Reşit Bey konuşmasında; Ofluların medreseden gördükleri olumsuz etkileri, Of halkının belki de dünyanın en zeki insanları olduklarını, Umumi harpteki fedakârlıklarını, iktisadi faaliyetlerini anlattıktan sonra, Rumca konuşmalarının ne kadar ayıp ve kör gözlülük olduğunu, Türkçe bilmeyen köylerin Türkçe bilen köylülerle kız alıp vermelerinin lüzumunu anlattıktan sonra Cumhuriyetin feyizlerini ve inkılâbın manasını anlatarak sözünü tamamladı. Reşit Bey'den sonra sözü Ocak kâtibi Murtaza Bey aldı ve özellikle Rumca konuşmanın olumsuzlukları ile ilgili fikirler verdi. Of ileri gelenlerinden Şair Sabit Bey'de halk namına bu seyahatten, bu konuşmalardan Ofluların ne kadar

memnun kaldıklarını ifade etti.⁸⁴ Of kasabasında tetkikat yaptıktan sonra Trabzon Türk Ocağı heyetinin 1926 yılındaki Of seyahati sona ermiş oldu. Bundan sonra Araklı karyesine uğrayan heyet, orada da halk ile temaslarda bulunarak Trabzon'a geri dönmüştür.

Trabzon Türk Ocağı, bölgede Rumca konuşulan yerlerde, bu sorunu çözmek ve halkın Rumca konuşmasını önlemek için sadece yapılan seyahatlerde bu konuda konuşmalar yapmakla yetinmemiş birtakım tedbirler almıştır. Bu konuda 1925–1926 yılı içerisinde yapılan kültürel faaliyetler şunlardır:

-13 Temmuz 1925'te ehliyetname imtihanı için vilayet merkezine gelmiş olan Of, Sürmene ve Tonya'nın muallimlerine milliyet hakkında fikirler verildi. Rumca'nın bulundukları mıntikalarda konuşulmaması, Türk lisanının ve Türk harsının temin-i galebesine çalışılmasına dair kendilerine tenvir edildi.

-7 Temmuz 1925'te Rumca'nın konuşulmaması için Vilayet tarafından kaymakamlara genelge yazdırıldı ve bu dilin konuşulmaması kati surette kaymakamlara emredildi.

- Ruslar, Trabzon'u istila ettikleri zaman şehrin tüm sokaklarına Rusça yağlı boya ile milli isimler takmışlardı. Ocak heyeti belediyeye müracaat ederek bu yazıları sildirmiştir.

-Trabzon Türk Ocağı hars heyeti, belediyeden istenilerek verilen Rumca isimli mahalle, sokak, köy vb. bir liste üzerinde inceleme yaparak bu isimler yerine Türkçe isimler bulma çalışması yapmıştır.⁸⁵ Bu konuda Belediye ile işbirliği yapılmıştır.

-Trabzon Türk Ocağı "Laz" kelimesini ret eden kapsamlı bir beyanname yayınlamıştır. Trabzon Türk Ocağı bu kapsamlı beyanname'den yaklaşık bir yıl önce de 1925 yılında yine "Laz" kelimesinin Karadeniz ve ahalisi için kullanılmasının yanlışlığını dile getiren bir beyanname daha yayınlamıştı.

⁸⁴ Türk Yurdu, Trabzon Türk Ocağı'nın Harsi Faaliyetleri, 11–18/ 182–21, s.143.

⁸⁵ "Trabzon Türk Ocağı'nda Faaliyet Raporu", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Şubat 1926), C.10/17–3, Sayı: 177–16, Ankara 2001, s.212.

22 Ağustos 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nin haberinde, bu beyanname yer almıştır. Rize ve Trabzon havalisinin Türk camiasına dahil olduğunun belirtildiği yazıda bu güne kadar bu ahalinin Türklerle iskan edilmiş olduğu hatırlatılmıştır. Selçuk Türklerinden bazı aşiretlerin bu diyarlara gelip yerleştikleri bilindiği halde halkımızı tanımayan bazı kimselerin Karadenizlilere “Laz” dedikleri, muhterem ahalimizin örf ve adet ve lisan itibarıyla ve bilhassa mefkûre cihetiyle en temiz Türk olan o saf milliyetine haiz olduğunun ilmen de aşikâr olduğu belirtilmiştir. Bu aşikârlığa rağmen bazılarının işyerlerinde dahi kullandıkları zihnine yerleşmiş olan bu yanlış kullanımlar eleştirilmiştir. Kürdistan Okulu, Lazistan Mağazası vb. tabirler ayrı bir millet ve memleket ifade eden yazılar olduğu halde, bu tür ifadelerin yazılmış olmasının hayretle karşılanmış olduğu dile getirilmiştir. Bundan başka Gümüşhane ve Erzurum'un muhterem ahalisinden de bazı bilinçsiz kimselerin sahil halkına “Laz” dedikleri, dile getirildikten sonra Türkiye'nin milli hudutları dahilinde tek bir milletin olduğu bu milletin de “Türk” milleti olduğu, Türkiye’de Türk’ten başka hiçbir milletin de ayrı bir millet halinde yaşama hakkına sahip olamayacağı vurgulanmıştır.

Daha sonra Karadeniz ve ahalisine şöyle hitap edilmiştir: *“Öncelikle bilmelisiniz ki Türkiye hudutları dahilinde yalnız bir millet vardır. O da Türk’tür, yani bizzat sizsiniz. Mefkûresi bir olan en temiz ve necip halk! Sizler asırlardan beri bu vatan topraklarında gözcülük ve bekçilik etmediniz mi? Canınızı, çoluğunuzu çocuğunuzu bu vatan için feda etmediniz mi? Bu memleketin felaketleri ile perişan olmadınız mı? O halde siz en sağlam Türk mefkûresisiniz. Tertemiz Türk’ten başka hiç bir şey değilsiniz. Bu böyle olduktan sonra sahil halkına başka bir şekilde bakılması nasıl affedilebilir? Doğruları öğrenen sizlerin artık bundan böyle bir kardeş kanı sıcaklığıyla birbirinizi sarmanız, bu hudutlar içinde Türk ten başka hiçbir milletin ayrı bir millet halinde yaşayamayacağını bilmeniz gerekmektedir.”*

Trabzon Türk Ocağı, yazının sonunda Ocağın bu içtimai yaraya parmak basmakla kardeşler arasındaki anlaşmazlığı ortadan kaldırmak maksadında olduğunu arz ederek, sahil halkının temiz Türk olduğunu hatırlatmış ve ayrılık gayrlılık ifade eden kelimelerin kullanılmaması rica etmiştir.⁸⁶

⁸⁶ Yeni Yol Gazetesi, 22 Ağustos 1925, Numara: 206- 306.

1926 tarihinde yayınlanan bu konuya ilişkin kapsamlı beyannamesinde de yine Karadeniz sahil halkına “Laz” denmesinin hem bilimsel hem de yasal olarak yanlışlığı dile getirilerek, bunun milli ve manevi bütünlüğümüze darbe vurduğu ifade edilmiştir. Ekler bölümünde tamamını verdiğimiz bu beyannamenin sonuç bölümünde şu görüşlere yer verilmiştir: *“Bu halk, tarihen Türk’tür. Ve şimdiye kadar bir defa olsun bu havalide ayrı bir milliyet endişesi görülmemiştir. Türk bünyesine bu derece kaynamış, bizzat o bünyeyi teşkil etmiş olan bu öz Türklere “Laz” diye hitap edenlere sorarız ki, bu fikrinizi hangi ilmi esasa istinad ediyorsunuz? Karadeniz ve havalisine dair etnoğrafik tetkikatınız nelerdir? Ve gafillere sorarız ki, Türk hudutları dahilinde Türk’ten başka bir unsur olmadığı ve büyük milletin vicdanı milliyesini temsil eden büyük meclisin bu hususta bir de kanun yapmış olduğunu iştmediniz mi? Sizin cehaletiniz, halkın milli izzet-i nefsinin rencide ediyor. Anlamayarak kullandığınız (Laz) kelimesinin telaffuzundan sakınız.”*⁸⁷ Bu beyannamenin tam metni 17 Haziran 1926 tarihinde, Cumhuriyet Gazetesinin belirtilen tarihli nüshasında “Laz Yoktur, Trabzon Türk Ocağı Şayan-ı dikkat Bir Beyanname Neşretti” başlığı ile yayınlanmıştır.

Haber şöyle devam ediyordu: *“Trabzon Türk Ocağı’nın münevver gençleri şimdiye kadar garip bir zihniyetle vatanın Karadeniz kıyılarında yaşayan civanmert evlatlarını “LAZ” unvanıyla çağrılmasına tahammül edemeyerek bir beyanname neşretmişlerdir.”*⁸⁸ Ne acıdır ki, 1925- 1926 yıllarında Trabzon Türk Ocağı’nın üzerinde durduğu bu yanlışlık günümüzde de, bilinçsiz veya art niyetli kimseler tarafından hâlâ ısrarla sürdürülmektedir.

Trabzon Türk Ocağı, Türkçe’nin katledilmemesi ve doğru kullanılması ve bu konuya ilişkin toplumda yapılan yanlışlıkların düzeltilmesi için hassasiyet göstermiş, asla kayıtsız kalmamıştır. Toplumda ve bazı çevrelerde Türkçe selam yerine, insanlar birbirlerine Fransızca veya başka dillerde selam veriyorlardı. Türk Ocağı, 16 Kasım 1925 tarihinde Yeni Yol Gazetesi’ne bu konuya dikkat çekmiş ve uyarmıştır. Uyarı şu şekildedir: *“Yeni nesiller Türkçe konuşmuyorlar! Bonjur bonjur yerine Türkçe selam verelim!”*⁸⁹

⁸⁷ Karaer, a.g.e., s.167.

⁸⁸ Beyannamenin tam metni için bkz. Ek III.

⁸⁹ Yeni Yol Gazetesi, 16 Kasım 1925, Numara: 277-377.

Trabzon Türk Ocağı'nın 1926 yılı içerisinde yaptığı kültürel faaliyetlerden birisi de köy camilerinde Türkçe hutbeler okutmak olmuştur.⁹⁰ Trabzon Türk Ocağı'nın köy camilerinde okunan ve halk üzerinde iyi tesirler bırakan Türkçe hutbesinde, Türk milletinin üstün özellikleri, İslam dininin mükemmelliği, Müslümanların bilgili olması gerektiği, sağlıklı olmanın gerekliliği bunun için de temizliğin önemin, ahiret işlerinde Allah'ın emirlerinin dünya işlerinde de kanunun önemi, kötülüklere karşı iyilik yapılması gerektiği ve barış içerisinde yaşamının önemi vurgulanmıştır. Son olarak da Türk milletinin bağımsızlığı için Allah'a şükredilmiştir.⁹¹

Trabzon Türk Ocağı, Türk halkının bütünlüğünü bozmak isteyen ve Türk halkı arasında etnik ayrımcılık yapmak isteyenlere karşı yayınladığı ve dağıttığı bilimsel beyannamenin yanında, köy ve kasaba gezileriyle de halkın bilinçlenmesini sağlamaya çalışmıştır.

Trabzon Türk Ocağı'nın halkın arasındaki kin ve husumetleri yok etmek için de birtakım çalışmalar yaptığını öğreniyoruz. Türk Yurdu'nun 1925 yılında yayınlanan on ikinci sayısının "Ocaklar Şuunu" bölümünde, Trabzon'da ova ve sahil halkı arasında eski hükümetlerin miras bıraktıkları ayrılığa benzer bir su-i tefehhüm (yanlış anlama) olduğu Ocağın, kardeşler arasındaki bu tuhaf olduğu kadar muzır olan yanlış anlaşılmayı yok etmek için mücadeleye giriştiği ve memleketin tüm münevverlerinin kendisine iştirak ettikleri, belirtiliyordu.⁹²

Trabzon Türk Ocağı'nın milli manevi meselelere bakışı sadece, halkı bilinçlendirmek, beyannameler yayınlamak ve Türkçe'nin doğru kullanılmasına çalışmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda, Trabzon'da etkili ve faal çalışmaları olmayan Türk kurumlarının da etkin hale getirilmesini milli bir görev bilmiştir. O yılların Hilali Ahmer'i bugünün Kızılay'ı, Trabzon'da ismi olup cismi olmayan cinsten bir teşkilat haline gelmişti. Oysa halkın zor günlerinde en etkili çalışması gereken bu kurumun durumu, varlık gösteremeyecek kadar vahimdi. Trabzon Türk Ocağı, Hilali Ahmer'in yeniden çalıştırılması için Türk Ocağı'nda toplantı düzenledi. Toplantıya Trabzon Valisi Said Bey

⁹⁰ Tuncer, Türk Ocakları Tarihi, s. 184.

⁹¹ Trabzon Türk Ocağı tarafından köylerde okutulan hutbenin tam metni için bkz. Ek II.

⁹² "Türk Ocakları Şuunu", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Eylül 1925), C.9/16-2, Sayı: 173-12, Ankara 1991, s.308.

ve şehrin ileri gelen cemiyet, teşkilat ve zamları katıldı. Bazı esasların kabul edildiği bu içtimada, heyet seçimi yapılabilecek sayıya ulaşamadığından tekrar bir içtima daha yapılmasına karar verilmiştir. Bu konuya milli bir kurumun ihyası edilmesi yani milli bir mesele olarak bakan Trabzon Türk Ocağı'nın tek amacı, Hilali Ahmer Cemiyeti'nin tekrar çalıştırılması ve etkin hale getirilmesiydi.⁹³

26. Çeşitli Faaliyetler

260. Trabzon Türk Ocağı'nda Misafir Edilen Konuklar

Finlandiyalı Türkolog Martti Rasanen, lisan ve etnografya tetkikatı için Trabzon'a gelmiş, kendisine kolaylık sağlanması için de 19 Ağustos 1925'ten 29 Teşrîn-i evvel (Ekim) 1925 tarihine kadar Trabzon Türk Ocağı'nda misafir edilmiştir. Yine Doktor Martti Rasanen'e yardımcı olması için Maarif Vekâleti tarafından Trabzon'a gönderilen Hars müfettişi Bilal Aziz Bey, 19 Eylül 1925'ten 29 Ekim 1925 tarihine kadar Ocak binasında yatırılmış ve Trabzon'daki tetkikatında kendisine arzu ettiği şekilde yardım edilmiştir.

14 Ekim 1925 Çarşamba günü Trabzon'a gelen Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa (Çakmak) , fırka kumandanları ve maiyet zabitleri Trabzon Türk Ocağı'nda misafir edilmişlerdir.⁹⁴

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri de 29 Kasım 1930 tarihinde Trabzon Türk Ocağı'nı ziyaret etmişler ve burada misafir kalmışlardır.⁹⁵ 27 Kasım 1930 Perşembe günü saat 14.00'te Ege Vapuru ile Trabzon'a gelen Atatürk, ilk olarak Trabzon Türk Ocağı'nı ardından da "Vilayet" ile "Belediye"yi ziyaret etmiştir. Soğuksu yöresini gezen ulu önder, yeniden Türk Ocağı'na dönüp, akşam yemeğini burada yemiş ve geceyi burada geçirmiştir. Ertesi gün öğleye kadar Ocakta dinlen Atatürk, Cumhuriyet Halk Fırkasına gitmiş, burada bir konuşma yapmış, Değirmendere'ye doğru bir gezintinin ardından tekrar Türk Ocağı'na dönmüştür.⁹⁶

⁹³ Yeni Yol Gazetesi, 13 Kasım 1925, Numara: 275–375.

⁹⁴ Türk Yurdu, 10–17/ 177–16 , (Şubat 1926), s.214.

⁹⁵ Veysel Usta, Fotoğraflarla Atatürk ve Trabzon, Mayıs 2006 Trabzon, s.49.

⁹⁶ Ahmet Can Bali; Rasim Şimşek, Atatürk'ün Trabzon Konuşmaları, Trabzon 1990, s.10–11.

Dâr-ül-fünûn heyetinden Müderris Ali Muzaffer, Nimet ve Server Kamil Beyler de Trabzon'a geldikleri ve Erzurum'da kaldıkları süre içerisinde Ocak'ta misafir kalmışlardır.

261. Trabzon Türk Ocağı'nda Verilen Ziyafetler

Trabzon Türk Ocağı, toplumsal kaynaşmayı sağlamak ve Ocağı ziyaret eden yerli, yabancı konuklarına hoş bir karşılama merasimi düzenlemek amacıyla Ocak binasında zaman zaman ziyafetler düzenlemiştir. Bu ziyafetlerde Ocak başkanı, gelen misafirler veya Ocak üyeleri tarafından konuşmalar yapılmış ve nutuklar verilmiştir.

Trabzon'u ziyaret eden Türk dostu Fransız General Mojen, Trabzon Türk Ocağı binasında ağırlanmış ve onun şerefine bir ziyafet verilmiştir. 14 Haziran 1925 tarihinde verilen bu ziyafete katılım oldukça üst düzeyde olmuştur. Trabzon Valisi Sabit Bey, Belediye Başkanı Hüseyin Bey, Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi Şevket Bey, Defterdar Sabri Bey, Jandarma Müfettişi Hüsnü Bey, Osmanlı Bankası Temsilcisi, Dar-ül Bedayi Baş Mümessili Ertuğrul Muhsin Bey, Lise Fransızca Muallimi Münir Hayri Bey, Baki Acentesi Kâtibi Rahmi Mesud Bey, Yeni Yol Gazetesi Sahibi ve Baş Muharriri Bekir Sükuti Bey, Trabzon Türk Ocağı Reisi Reşit Bey, Ocak Azalarından Rasim, Murtaza, Ali Cebil ve Mehmet Kemal Beyler bu ziyafette hazır bulunmuşlardır.

Geçici bir süre Trabzon Türk Ocağı'nın büyük salonunda dinlenen misafirler, yemek salonuna davet edilmişlerdir. Sofrada muhabbetler Fransızca olarak yapılmıştır. Konuk General, Trabzon'u çok sevdiğini ve yakında Trabzon'da bir Fransız Konsoloslugu oluşturulmasına çalışacağını ve Trabzon'un çok zengin bir tabiata sahip olduğunu söylemiştir. Yemeğe başlamadan önce Ocak Reisi Reşit Bey, ayağa kalkarak Generale hitaben, Türkçe bir nutuk vermiştir. Reşit Bey'in nutku okunuşu sırasında cümle cümle Münir Hayri Bey tarafından Generale Fransızca olarak tercüme edilmiştir.

Reşit Bey, “*Muhterem General*” diyerek başladığı nutkunda, General Mojen gibi Fransa'nın samimi evladı ve bir Türk dostunu Ocak binasında görmekten duyduğu mutluluğu dile getirerek, Fransa ve Türkiye arasındaki dostluğun çok eskiye dayalı sağlam temellere dayalı olduğundan, Türk Kurtuluş Savaşı sırasında Fransa'nın göstermiş olduğu

dostane tutumdan, Fransızca'nın Türkiye'deki öneminden vb. bahsetmiştir.⁹⁷ Reşit Bey'in nutku alkışlarla nihayet bulduktan sonra, General Mojen ayağa kalkarak Münir Hayri Bey'e hitaben şu konuşmayı yapmıştır:

“Sözlerimi tercüme etmek lütfünde bulunacaksanız, lütfen söyleyiniz ki ben bir hatip değilim, askerim. Benden güzel bir nutuk bekleyenler beni mazur görsünler, zaten çok kısa olacaktır.

Reşit Bey ve Vali Beyefendi, ben Türkleri çok seviyorum, bu yüksek ve asil millet çok acı günler yaşadı. Çok kötü günler geçirdi. Ben Türkleri o vakit tanıdım. Onların bu kötü ızdıraplı günlerine kalben iştirak ettim ve onları sevdim. İtimat edilsin ki bu muhabbet derin ve samimidir. O kötü günler artık geçti, şimdi sevinçli günler geldi ve ben de sizinle birlikte seviniyorum. Türkiye'den ayrılırken bütün memleketle beraber tanıdığım ayrı ayrı dostlarımın en aziz hatıralarını muhafaza ediyorum.”

General, Türk Ocaklarını çok sevdiğini ve onların göstermiş olduğu samimi muhabbetin kendisini çok mutlu ettiğini söyledikten sonra, Türk Ocağında geçirmiş olduğu güzel saatlerden dolayı teşekkür etti ve genç Trabzon Türk Ocağı'na muvaffakiyetler dileyerek konuşmasını tamamladı.

General Mojen'in konuşmasının ardından sigaralar, kahveler içildi ve fotoğraflar çektirildi. Daha sonra General, Hamdullah Suphi Bey'e Ocak'ta gördüğü hüsnü kabulü ve şükranlarını bildiren bir telgraf gönderdi.⁹⁸

Trabzon Türk Ocağı'nda sadece gelen konuklar için ziyafetler tertip edilmiyordu. Kendi içerisinde kaynaşma sağlamak amaçlı toplantılar düzenleniyordu. Örneğin 1 Ekim 1925 tarihinde Ocak mensuplarını birbirleriyle tanıştırmak için bir çay ziyafeti verilmiştir. Perşembe günü öğleden sonra, saat dörtte, Ocak binasında verilen bu ziyafet ailevi çay ziyafeti olarak değerlendirilmiştir.⁹⁹ Ziyafete tüm Ocak mensupları katılmıştır. Bu

⁹⁷ Mustafa Reşit Trakçioğlu'nun General Mojen'e hitaben vermiş olduğu nutkunun tam metni için, bkz. Ek VI.

⁹⁸ Yeni Yol Gazetesi, 15 Haziran 1925, Numara: 152-252.

⁹⁹ Yeni Yol Gazetesi, 1 Ekim 1925, Numara: 240-340.

toplantıda Reşit Bey, Ocağın yaptığı, yapacağı hizmetlerden ve Ocak mensuplarının vazifelerinden söz etmiştir.¹⁰⁰

262. Trabzon Türk Ocağı'nın Maddi ve Manevi Yardımları

Trabzon Türk Ocağı'nın faaliyetleri arasında maddi ve manevi yardımlar da yer tutmaktadır. Örneğin 1926 yılının Ocak ayı faaliyet raporunda belirtildiği üzere Trabzon Türk Ocağı, Ziya Gökalp'in mezar taşı için, merkez heyetine 100 Lira göndererek yardımda bulunmuştur. Yine Trabzon'da yapılması vilayet meclis-i umumisi tarafından karar altına alınan ve tahsisat çıkartılan Gazi Paşa heykelini yapacak heykeltıraş hakkında Ocakla, Maarif Vekâleti Hars Müdürü arasında cereyan eden muhabere evrakı ve Heykeltıraş Rapoltı'nın atölyesini gösteren fotoğraf vilayet makamına tevdi olunarak encümen-i aidine havale edilmiştir.¹⁰¹

Trabzon Türk Ocağı'nın yapmış olduğu maddi ve manevi yardımlar arasında; fakir çocuklara yardım, bedava sağlık hizmetleri ve halkın ihtiyaçlarının karşılanması konusunda girişimler vardır. Bu tür faaliyetleri ile ilgili bilgiler, ilgili başlıklar altında verilmiştir.

263. Piyango Çekilişleri

Trabzon Türk Ocağı'nın sosyal faaliyetleri arasında eşya piyangosu düzenleme ve çekilişlerini de koyabiliriz. Bu piyango çekilişleri sayesinde hem kaynaşma sağlanıyor hem de Ocağa gelir elde edilmiş oluyordu.¹⁰²

Piyangosu çekilişleri için gerekli olan eşya ve malzemeler Trabzon'dan tedarik edilemeyince İstanbul veya başka illerden getiriliyor, hazırlıklar son derece titizlikle sürdürülüyordu. Örneğin 20 Temmuz 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nin haberinde; Trabzon Türk Ocağı eşya piyangosu için İstanbul'dan 80 tane hezaren sandalye, iki takım

¹⁰⁰ Yeni Yol Gazetesi, 3 Ekim 1925, Numara: 241–341. Bu ziyafette yapılan konuşmalar hakkında “İnkılâp İşleri ve İrşad Heyetleri “ başlığı altında bilgi verilmiştir.

¹⁰¹ Türk Yurdu 10–17/177–16, s.214.

¹⁰² Trabzon Türk Ocağı'nın Piyango Çekilişi ile ilgili bkz. III. Bölüm, Gelir ve Giderler, s. 88.

maroken koltuk, bir yazıhane ve daha bazı gerekli olan eşyaların parası ödenerek ısmarlandıkları belirtilmiştir.¹⁰³

Yine Ocak mallarının Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilen listesinde, bir adet kutu içerisinde piyango fişlerinin ve bir adet de Türk Ocağı'na ait eşya piyangosundan köylerde olan yüz Liralık taleplere ait listenin bulunması Sürmene Türk Ocağı'nın da piyango çekilişleri düzenlemiş olduğunu göstermektedir.¹⁰⁴

27. Trabzon Türk Ocağı'nın Milli - Manevi Meselelere ve Türk Kadınına Bakışı

270. Milli Bayram ve Özel Günlerde Trabzon Türk Ocağı

Trabzon Türk Ocağı, Türk milletinin milli ve manevi bütünlüğünü sağlayan milli bayramlarda, kutlamalarda ve törenlerde etkin görev almış, Ocak binası ve çevresi şehir yöneticilerinin, ileri gelenlerinin ve halkın kitleler halinde toplandığı bir alan olmuştur.

Cumhuriyetin ilanının ikinci yıl dönümünde Trabzon'da yapılacak kutlamaların programında, Türk Ocağı binasının tamamen içtima (toplanma) için ayrılmıştır.¹⁰⁵ Cumhuriyetin ilanı için yapılan kutlamalarda Trabzon Türk Ocağı başkanı Mustafa Reşit Bey, Ocak binasının balkonundan, kalabalık bir halk topluluğuna hitap etmiştir. Cumhuriyetin öneminden, Osmanlı İmparatorluğu'nun asli unsuru olan Türklere karşı izlediği yanlış politikalardan, bu kötü idarenin Türk milletinin ilerlemesini engellediğinden ve hürriyetin öneminden söz etmiştir.¹⁰⁶

Trabzon Türk Ocağı, Cumhuriyet Bayramı'nı özellikle çocukların doyasıya yaşayıp neşeyle kutlayabilmeleri için, Trabzon'daki fakir ve kimsesiz çocuklara elini uzatmış, onlara maddi ve manevi yardımlarda bulunmuştur. 27 Ekim 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nin haberinde, Perşembe günü kutlanacak olan Cumhuriyet Bayramı'nda okullardaki fakir çocukların bir miktarının sevinebilmesi için Trabzon Türk Ocağı'nın hayırlı ve insani bir teşebbüste bulunduğu, belirtiliyordu. Perşembe günü Cumhuriyet

¹⁰³ Yeni Yol Gazetesi, Numara: 178-278, 20 Temmuz 1925, s.2.

¹⁰⁴ B.C.A, " Sürmene Türk Ocağı'nın C.H.F'na Devredilen Eşya Listesi", C.H.P Evrakı, 490,01/ 67.254.2.

¹⁰⁵ Yeni Yol Gazetesi, 28 Ekim 1925, Numara:262-362.

¹⁰⁶ Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun Cumhuriyetin ikinci yılında verdiği nutkun tam metni ekler bölümünde verilmiştir. Bkz. Ek V.

Bayramına katılacak olanlar için Ocak tarafından, bayrak, fener gibi gerekli tüm malzemeler temin edilmiş, tetkikat muallimlerinden Mehmet Salih ve Hüsnü Beylerle, Kakıcı Zade Hulusi Bey Çarşamba günü kız ve erkek çocuklarla şehrin her tarafını dolaşarak, dükkânlara, tüccarlara ve halka bayrak, fener vb. takdim etmişlerdir. Bu şekilde elde edilecek hâsılat, fakir çocukların okuması için kullanılacaktır. Gazetede, şehirdeki tüccarların ve halkın Türk Ocağı'nın bu hayırlı girişimine ilgi göstermesi ve destek olması için çağrı yapılmıştır.¹⁰⁷ Trabzon Türk Ocağı'nın fakir çocuklar için teşebbüsleri bu kadarla sınırlı kalmamıştır. Cumhuriyet Bayramında fakir çocukların da bulunup iştirak edebilmeleri için onlara elbise, ayakkabı ve şapka temin etmek gerekiyordu. Fakir çocuklara elbise ve şapka temin edebilmek için harekete geçen Trabzon Türk Ocağı, Ocak binasında bir müsamere tertip etmiştir. Müsamereden elde edilen 280 Liralık gelir, fakir çocukların elbise, şapka ve ayakkabı ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmıştır.¹⁰⁸

Trabzon Türk Ocağı'nın, milli bayramlar konusundaki hassasiyeti açıktır. Milli bayramların en üstün bayramlar olarak kutlanması gerektiğine inanan Ocak mensupları, köylere düzenledikleri irşad gezilerinde, halka verdikleri konferanslarda bu hususu dile getirmişlerdir.

Milli bir bayram olmamakla birlikte Türk Ocağının bayramı olan 15 Mart tarihi, Trabzon Türk Ocağı'nda kutlamalara vesile oluyordu. 1920'li yılların ortalarında Türk Ocaklılarının bayram günü, onlar için basit bir kutlamadan ziyade dostluk, kardeşlik ve kaynaşma ifade ediyordu. Bu bayramda Ocaklılar, aralarındaki samimiyeti, beyinlerindeki kardeşlik ve sevgilerini takviye ederlerdi. 15 Mart, bütün Ocaklılar kardeşlerini bildiklerine tanıtmak ve Ocakların maksat ve gayelerini istihsal hususunda yapılacak işleri yapmak, yürünecek yollara da birlikte yürümek için Ocaklı kardeşlerin günüdür. Ocaklılar için ailelerinin toplanması ve kaynaşması anlamını ifade eder. Her Ocaklının refikasıyla, refikası yoksa hemşire veya akrabasından bir hanımla bayrama iştirak etmesi gereken bir gündür.

¹⁰⁷ Yeni Yol Gazetesi, 27 Ekim 1925, Numara: 261-361.

¹⁰⁸ Yeni Yol Gazetesi, 17 Ekim 1925, Numara: 253-353.

Trabzon Türk Ocağı, bu bayramı büyük sevinç ve özlemle kutlamıştır. Bu bayrama katılacak olan Ocaklıların özellikle aileleri ile birlikte gelmeleri istenmiş ve bunun için tebligat yapılmıştır.¹⁰⁹

271. Milli Birlik ve Bütünlüğü Bozucu Olaylara Karşı Alınan Tavır

Türk Ocakları, büyük bir imparatorluğun yıkıldığı, çeşitli meselelerle iç içe olunan bir dönemde ortaya çıkmıştır. Bu zor şartlarda halkı bilinçlendirme misyonunu üstlenmiş ve bu amaçla şubeler kurarak teşkilatlanmıştır. Türk Ocağı prensip olarak siyasetten uzak kalmayı yeğlemiş ve bunu da tüzüğünde belirtmiştir. Fakat ulvi amaçlarla kurulan bu milliyetçilik ideolojisi ile dolu olan kurumun, memleket meselelerinden uzak durması beklenemezdi. Nitekim gerek Türk Ocağı Merkezi gerekse yurdun çeşitli yerlerine dağılmış olan şubeleri, Türk halkını, Türk Cumhuriyetini ilgilendiren tüm olaylara kayıtsız kalmamışlardır.

11 Şubat 1925 tarihinde Diyarbakır'da başlayan Şeyh Sait İsyanı'nın yarattığı etkiler kısa sürede tüm yurdu sarmıştı. Bu olaya kayıtsız kalmayan illerden birisi de Trabzon olmuştur. Bu isyanın tehlikeli bir boyut aldığını fark eden Trabzon halkı 4 Mart 1925 Pazar günü akşamı, Türk Ocağı'nın da yer aldığı Trabzon'daki dernekler, esnaf, tüccar birlikleri, basın ilgilileri belediye başkanının odasında toplanarak, Şeyh Sait İsyanı hakkında görüştüler. Bu gericilik isyanına karşı halkın nefret duygularının Büyük Millet Meclisine, Cumhurbaşkanına, Başvekile telgraflarla bildirilmesine karar verdiler. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, bu telgraflara ayrı ayrı cevap vermiştir. Türk Ocağı başkanı Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'na da şöyle bir tel cevabı gelmiştir.

“Şeyh Sait isyanını tel'in eden ve kendisine bağlılıklarını bildiren Trabzon Türk Ocağı Reisi'nin telgrafına cevap:

Trabzon Türk Ocağı Reisi Reşit Bey'e. 1..3..1331(1 Mart 1925)

Cumhuriyet ve inkılâbımıza vaki olan suikast teşebbüsü karşısındaki vatanperverani hissiyatınıza ve hakkımdaki hissiyat ve itimada teşekkür ederim, efendim.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal”¹¹⁰

¹⁰⁹ Yeni Yol Gazetesi, 15 Mart 1926, Numara: 366-466.

¹¹⁰ Tarakçıoğlu, a.g.e., s.79-80.

Trabzon halkının ve Trabzon Türk Ocağının tepki gösterdiği olaylardan birisi de Atatürk'e karşı 16 Haziran 1926'da İzmir'de düzenlenen suikast olayıdır. Bu olaya bütün Trabzon halkı öfkelenmiş ve derin bir endişe duymuştur. Öfkesini toplumla paylaşmak için olayın akabinde, 26 Haziran 1926'da bütün sivil toplum kuruluşlarının iştiraki ile büyük bir miting yapılmıştır. Halkın öfkesini durdurmak ve halkın duygularına tercüman olmak maksadıyla sırası ile parti müfettişi Şevket Bey, Muallim Mektebi Müdürü ve Trabzon Türk Ocağı Başkanı Reşit Bey, Trabzon Belediye Üyesi Mahmut Muammer Bey, Trabzon Türk Ocağı İdare Üyesi Süreyya Kakıcızade Hanım ve beyler kürsüye gelip halkın nefretini belirterek suçluların cezalandırılmasını istediler.

Miting sona erdikten sonra, bir kısım halk belediyede toplanmış ve Trabzon halkının bu olay karşısındaki nefret duygularını dile getirmişlerdir. Ayrıca büyük kurtarıcıya karşı besledikleri bağlılık ve şükran duygularını iletip geçmiş olsun demek amacıyla Trabzonluları temsil edecek bir heyetin Ankara'ya gönderilmesini istemişlerdi. Belediye Başkanının odasında, Vali Sait Bey'in de bulunduğu görüşmeler sonunda, Belediye Başkanı Gazaz Hüseyin, Parti Müfettişi Şevket Bey, Halk Partisi Başkanı Arif Bey, Vilayet Genel Meclisi Üyelerinden Ali Celil Bey, Ticaret Odası Başkanı Eyüboğlu Danış Bey, Türk Ocağı ve Muallimler Birliği Başkanı Reşit Bey, Ticaret Mahfeli başkanı Kasımoğlu temel, Yeni yol Gazetesi ve matbaası sahibi Süküti Bey'den oluşturulan heyetin Ankara'ya gönderilmesi ve Trabzon Belediyesinde satın alınıp Atatürk'e hediye edilmiş olan köşkün anahtarının bu heyet tarafından Atatürk'e sunulması kararlaştırılmıştır.

Heyet Ankara'ya vardı ve Çankaya Köşkünde Atatürk tarafından memnurlukla kabul edildi. Atatürk Trabzon heyetine karşı derin bir samimiyet göstermiş, halkın yüksek duygularına karşı selam ve şükranlarının Trabzonlulara iletilmesini istemiştir.¹¹¹

272. Türk Kadını

Türk Ocakları, kuruluşundan itibaren pek çok konuda olduğu gibi Türk kadınına topluma kazandırma ve kadının toplumda hak ettiği değeri görmesi hususlarında da öncü bir kuruluş olmuştur. Kurulduğu devre ve o zamanki kapalı toplum yapısı, buna bağlı olarak da Türk kadınının toplumdan dışlanması göz önünde bulundurulursa, Ocağın bu

¹¹¹ Tarakçıoğlu, a.g.e., s.83-84.

faaliyetlerinin ne derece önemli olduğu ortaya çıkar. Kadının arka plana itildiği toplumda, daha yeni devlet kurulmadan Türk Ocağı, sokakta bile yan yana olması zor iken, toplantılarında, konferanslarında kadın ve erkekler yan yana oturmuşlar, Türk Ocakları Tüzüğü'nde kadınların da erkekler gibi aza olabileceği belirtilmiş, hatta kadın tiyatro oyuncularını müsamerelerde rol almış ve Halide Edip gibi aydın Türk kadınları konferanslar vermiş konuşmalar yapmışlardır. Yeni Türk devletinin kuruluşu ile birlikte, Mustafa Kemal Paşa'nın yaptığı devrim ve inkılâplar sayesinde Türk kadını, toplumda hak ettiği yeri ve değeri almaya başlamıştır.

Trabzon Türk Ocağı, kadına bakış açısını, merkezin uygulamalarına benzer uygulamalar yaparak göstermiştir. Ocağın düzenlediği konferanslarda, müsamerelerde kadın-erkek misafirler yan yana oturmuşlar ve 1926 yılında ilk defa bir kadın, Ocak binasında davetlilere, konusu yine dönemin toplumunda kadın olan, konferans vermiştir.

15 Ocak 1926'da, yirmisi kadın 150 kişinin katıldığı "Türk İctimaiyatında Kadının Mevkii ve Vazifeleri" konulu konferans, Ocak mensuplarından Hulusi Bey'in eşi (Kakıcızade) Süreyya Hanım tarafından verilmiştir. Bu konferansla birlikte Trabzon'da toplum inkılâbının en güçlü adımlarından birisi atılmış oluyordu. Konferans, 16 Ocak 1926 tarihli Yeni Yol gazetesinin nüshasında ve Türk Yurdu'nda yayınlanmıştır.¹¹²

Süreyya Hulusi Hanım konuşmasının başında, Trabzon'da bir kadının düşündüklerini topluluk önünde serbestçe söyleyebilmenin öneminden bahsederek, toplum yapısını göz önünde bulundurarak bunu bir cesaret olarak nitelendirmiştir. Daha sonra Türk kadınının tarih boyunca rolünden ve Milli Mücadele'deki yararlılıklarına değinerek kadını, iyi veya kötü idarenin sorumlusu, ailenin düzenleyicisi olarak görmüştür. Kadının toplumda edinmesi gereken yerden, toplumun her alanında söz sahibi olması gerektiğinden ve Türk kadınının tarihte oynadığı siyasi rolden söz ederek, Türk toplumunun temeli olan kadının esir olamayacağını belirtmiştir. Kadının toplum hayatına katılmaması durumunda var olan nüfusun yarısının etkisiz olup dışarıda kalacağına ve bu durumun olumsuzluklarına dikkat çektikten sonra, kadının mutlaka iktisadi ve çalışma hayatına katılması gerektiğinin üzerine parmak basmıştır. Kadının olmadığı bir iş hayatını, çölde yalnız yürüyen bir seyyahın çalışmasındaki tatsızlığa benzeten Süreyya Hanım, son olarak

¹¹², "Şuun", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Şubat 1926), C.10/17-3, Sayı: 177-16, Ankara 2001, s.209-212.

da kadınına layık olduğu mevki ve hürmetin verilmesini erkeklerden rica ederek ve kadınları da biraz daha basiretli ve cesur olmaya çağırarak, konuşmasını tamamlamıştır.¹¹³

Süreyya Hulusi Hanım, konferanslarına bundan sonra da devam etmiş ve Trabzon Türk Ocağı'nın oluşturduğu musiki heyetinde görev almıştır. Giresun'da bir davet üzerine konser veren bu heyette bulunan Süreyya Hulusi Hanım, piyanosuyla konserde yerini almış, ayrıca bu konser sonunda "Medeniyetçilik ve İnkılâplar" hakkında bir konuşma yapmıştır.¹¹⁴ Süreyya Hulusi Hanım, Atatürk'e karşı yapılan İzmir Suikastı'na tepki maksadıyla açık hava mitinginde de bir konuşma yapmıştır.

Trabzon Türk Ocağı, Türk kadınının sosyal hayattan dışlanmaması için düzenlediği müsamerelerde faaliyetlerde, kadınların yer almasına özen göstermiştir. Müsamerelerle ilgili verilen ilanlarda da bunu görebiliyoruz. İlanlarda "kadınlı erkekli" sözleri özellikle belirtilmektedir.

28. Trabzon Türk Ocağı'ndan Beklentiler ve Eleştiriler

Trabzon Türk Ocağı, kendi imkânları ölçüsünde yaptığı çalışmalarla bölge halkının sevgisini kazanmış, bu teşkilata ait azalardan oluşturulan heyetler, davetler üzerine Trabzon ve civarındaki en kırsal köşelere kadar gitmişlerdir. Ocağın yapmış olduğu faaliyetler, dönemin yerel basınındaki haberlere bakılırsa hem halkın hem de aydınlar ve kurumların nazarında takdir ve destek görmüştür. Fakat nadir olmakla birlikte, gazete haberlerinde Trabzon Türk Ocağı'na yönelik eleştiriler de yok değildir.

4 Temmuz 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nin, eleştirdiği Trabzon'daki kulüpler içerisinde Türk Ocağı da vardır. "*Ey Türk Ocağı Ey Mukaddes Mabet! Gençliği Bağına Bas*" başlıklı haberde, Trabzon'da oluşturulmuş olan kulüplerin hiç birisinden henüz Trabzon'a ait iktisadi, ilmi ne de başka şekilde bir varlık görülmediği, belirtilmektedir. Tüm kulüpler, tek tek tektik edildiğinde hiç birisinin kalpleri ferahlatacak nitelikte faaliyetler yapmadıkları, şehirdeki gençliğin parça parça kulüplere taksim olmalarından duyulan rahatsızlık dile getiriliyordu. Bu ayrılmışlığın, gençlerin kuvvetlerini zayıflatarak,

¹¹³ Türk Yurdu'ndan aldığımız bu konferansın içeriği ve tam metni ekler bölümünde verilmiştir. Bkz. Ek I.

¹¹⁴ Trabzon Türk Ocağı Heyeti'nin Giresun'da verdiği konser ve akabinde Süreyya Hulusi Hanım'ın konuşması ile ilgili ayrıntılar, Sanatsal Faaliyetler, başlığı altında verilmiştir.

giderek de varlığını eritip kaybetmesine neden olduğu iddia ediliyor, bu kuvvetin dağılmasına engel olunması isteniyordu.

Dağılan Trabzon gençliğinin kuvvetini ancak Trabzon Türk Ocağı'nın bir araya toplamaya muktedir olduğunun altı çizilen yazıda, Türk Ocaklarının çalışmalarının, tüm bu dağınık haldeki kulüplerin çalışmalarından daha üstün olduğu vurgulanıyordu. Türkiye'yi ancak Ocakçı olan gençler yükseltebileceği şeklindeki iddialı yorumu yine aynı düzeydeki bir yargı takip ediyordu: "Ocakçı olmayan gençlerden bir varlık beklemiyoruz".

Türk Ocağı ile ilgili bu yorumları eleştirisel cümleler takip ediyordu. Trabzon Türk Ocağı'nın, henüz arzu olunduğu şekilde hareket edemediğinden yakınıyor ve bunun nedeni olarak, teşkilatın istenildiği şekilde oluşturulamaması ve oturtulamaması görülüyordu. Trabzon Türk Ocağı'nın idare heyetinden gerek teşkilat ve gerekse icraat hususlarında çok büyük hizmetler beklendiğinin altı çizilerek, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu pek çok şeyi gidermenin ancak Türk Ocağı'nın etkin ve verimli çalışmalarıyla mümkün olabileceği belirtiliyordu. Trabzon Türk Ocağı'ndan da Trabzon'un dert ve problemlerini bilerek buna göre hareket etmesi isteniyordu.¹¹⁵

1 Ağustos 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde de, Trabzon Türk Ocağı'nın yapması gereken bazı işler verilmiştir. Bu henüz yeni kurulmuş olan Trabzon Türk Ocağı ile ilgili beklentileri ortaya koyması bakımından önemlidir. Buna göre Trabzon Türk Ocağı'nın yapması temenni edilen işler şunlardır:

Trabzon Türk Ocağı hars heyetinin vilayet genelinde bir takım çalışmalar yapması. Lazca, Çerkezce ve Rumca konuşulan yerlerin Türk Vilayeti olduğu herkese gösterilmesi. Mahalle, cadde, köy ve sokak isimlerinin amil-i vakıftan bir hars heyeti tarafından konulması. Türkiye'de Türkçe'ye yabancı söz ve ifadelerin karıştırılmaması. Avrupa'dan alınacak ilim, içtima ve tüm yeniliklerin şehrimize girmesine Türk Ocağı'nın öncülük yapması. Şehrimize gelen seyyah ve yabancı misafirlerin kabulü ve karşılanması için lisan öğretmek, gelen misafirlerin lisanına vakıf bir heyet oluşturmak ve bu heyetin tüm kulüplerce kullanılabilmesini sağlamak. İktisadi teşebbüsleri ve sanatkârları geliştirebilmek için gerekli girişimler ve teşviklerin yapılması. Köylere heyetler gönderilmesi. Trabzon'da

¹¹⁵ Yeni Yol Gazetesi, 4 Temmuz 1925, Numara: 182-282.

Türk harbine dair bir milli müze oluşturulması. Trabzon’da muhtelif sanayi erbabı için bir akademi teşkili. Bütün meslek erbabına mesleklerine ait Türk Ocağı’nda konferanslar verilmesinin temin edilmesi. Mahalli ve milli oyunların tespiti. Mahalli ve milli şarkılar yapılması. Mahalli ve milli musiki vücuda getirilmesi. Mahalli kahramanların tanıtılması. Rakı ve tütünün yirmi yaşından küçük olanlara yasaklanması. Ağaç bayramı gününün tespit edilmesi.¹¹⁶ Bir tiyatro ve heyetinin oluşturulması.¹¹⁷

¹¹⁶ Yeni Yol Gazetesi, Numara 189–289, 1 Ağustos 1925.

¹¹⁷ Yeni Yol Gazetesi: 4 Ekim 1925, Numara: 242–342.

III. BÖLÜM

3. TÜRK OCAKLARININ FESHİ, TRABZON TÜRK OCAĞI'NIN TASFİYESİ, MENKUL-GAYR-İ MENKULLERİ VE BORÇLARI

30. Türk Ocaklarının Feshi ve Trabzon Türk Ocağı'nın Tasfiye Edilmesi

Türk Ocaklarının kapatılması ile başlayan süreci, Ocakların menkul, gayr-i menkulleri, borç ve alacaklarının Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilmesi izlemiştir. Bu süreçte, devir teslim faaliyetlerinin nasıl gerçekleştirileceğine dair alınan bir takım kararlar ve çıkartılan kararnameler vardır. Trabzon Türk Ocağı da bu kararlara binaen feshedilmiş ve tüm malları Cumhuriyet Halk Fırkasına devredilmiştir.

300. Türk Ocaklarının Kapatılması

1930 yılına gelindiğinde yaşanan bir takım olaylar, ekonomik buhran, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kendini feshetmesi ve Menemen hadisesi, inkılapların halk arasında tam manasıyla benimsenmediğini ortaya koymuştu. Serbest Cumhuriyet Fırka'sının kapanması sonrası yeniden tek partili siyasi hayata dönülür. Halkla yeterince bütünleşemeyen CHP'nin yeniden örgütlenmesi çalışmalarına hız verilir. Sosyal hayatın gereği olan kuruluşlar yeniden gözden geçirilir. Bu kuruluşların başında da Türk Ocakları yer alır.

İlk olarak Türk Ocakları Merkez Heyeti Başkanlığına, eski SCF Genel Başkanı Fethi (Okyar) Beyin getirilmesi düşünülür. Türk Ocaklarının yeniden düzenlenmesi fikri, giderek yeni bir teşkilatın, halkevlerinin, kurulmasına dönüşür.¹

¹ Karaer, a.g.e., s.38.

1930 yılının son aylarına gelindiğinde Türk Ocağı'na karşı bazı basın yayın organlarında, saldırı ve iftira niteliğinde yazılar yayınlanmıştır. Bunlar arasında; Merkez binasının temelini bir misyoner parasıyla atıldığı², Türk Ocağı'nın iki Fransız tiyatro gurubuna sahne olmaktan başka bir işe yaramadığı, Türk Ocağı ricalinin yüksek ücretler aldıkları ve menfaatler elde ettikleri vb. ithamlar vardı. Türk Ocağında çalışanların yüksek ücret aldıklarına dair haberi Son Posta Gazetesi, Merkez Heyeti İcra Divanında bulunanların maaşları tahrif edilerek neşretmiş³ ve aynı gazete Türk Ocağı Reisine yönelik karalama kampanyaları başlatmıştı.⁴

Bilindiği gibi Türk Ocakları, Mustafa Kemal Paşa'nın da desteği ile 1927 yılında CHP'nin bir kültür şubesi haline getirilerek bütünleşme sürecine girilmişti. Mustafa Kemal Paşa, 4 Şubat 1931'de Aydın Türk Ocağı'nda yaptığı bir konuşmada da, bu durumu teyit etmiş ve Türk Ocaklarından inkılâpların ve CHP'nin arkasında durmasını istemişti.⁵ Falih Rıfkı (Atay), 25 Şubat 1931'de yayınlanan "Gazi Geliyor" başlıklı yazısında, Gazi'nin yurt gezilerinde söylediklerinden de hareketle, şu neticeyi çıkartıyordu: *"Bu Hars yuvalarında Halk Fırkası'ndan olmayanların faaliyet ve telkinlerde bulunmalarına müsaade edilemez."*

² 1928 yılındaki Türk nüshalarında, Türk Ocağı Merkez Binası için şahsi teberruda bulunan kişinin Amerika'da Ohayo'da büyük bir elbise fabrikasının başında çalışan zengin olduğu, Türk Ocağı'na gönderdiği mektupta da gençliğinde Ermeni, Rum ve Türk pehlivanlarının çarpışmalarını izlediği vakit Türklere karşı ayrı bir muhabbet duyduğunu belirtmiştir. Türk Ocağına ikinci bir yardım yapmak istiyordu fakat vefat etmiştir. Sıhhiye Vekâleti de bu yardımın bir teberru olduğunu kabul etmiştir. Yani bu yardımın misyonerlikle ilgisi yoktur. Bkz. "Türk Ocağı'nın Tarihçesi ve İftiralar Karşı Cevaplarımız", **Türk Yurdu**, Yeni Seri (Aralık 1930), C. 17/5–25, Sayı: 36/230, Ankara 2001, s.4.

³ Türk Ocakları bütçesi Kurultay kararı ile iki yılda bir tespit edilir, bu bütçede Merkez Heyetinin İcra Divanında bulunan dört kişiye iş başında olduklarından ücretler ayrılırdı. Umumi Reis 400, Reisi Vekili 200 ve Murahhasla Muhasip 400'er yüz lira alırlardı. Oysa Son Posta Gazetesi'nde bu miktarlar şöyle yansıtılmıştır: Reis, Reis Vekili 800'er lira, Murahhas, Muhasip ve Kâtibi Umumi 500'er lira ve Murakıp Ahmet Bey'de senelik 4000 lira. Oysa Ocakta senelik 4000 lira alan bir murakıp ve Ahmet Bey isminde böyle bir kişi mevcut değildi. Bkz. "Türk Ocağı ve Düşmanları", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Aralık 1930), C. 17/5–25, Sayı: 36/230, Ankara 2001, s. 56.

⁴ Bu hususta atılan iftiralar ve bu iftiralara verilen cevaplar Türk Yurdu'nun Aralık 1930 sayısında, "Türk Ocağı ve Düşmanları" başlığı altında yayınlanmıştır. Hamdullah Suphi' ye karşı Son Posta Gazetesi'nin Zeki Bey adlı muhabirinin öncülüğünde başlatılan karalama kampanyasına Yurdun dört bir yanındaki Ocaklardan protesto telgrafları yayınlanmıştır. Bkz. Türk Yurdu, 17–25(5)/ 36–230, s.56–69.

⁵ Bu konuşmanın metni şöyledir: : *"Türk Ocakları, CHP'nin kültür şubesidir. Parti, millete eğitimlik yapacak; ilim, iktisat, siyaset ve güzel sanatlar gibi bütün kültür sahalarında vatandaşları yetiştirmek için öncülük edecektir. Ocaklılar, CHP'nin programını vatandaşlara açıklamakla gerçek görevini yapmış, ideallerine en büyük hizmeti yerine getirmiş olurlar. Yasanızın 3. maddesinde bu yön açıkça belirtilmiştir. Bu yol üzerinde yapılması gereken milleti uyumlu olarak beraber yürümekten ibarettir."*Bkz. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.780.

Bu tarihe kadar Ocakların kapatılması yerine Ocak-Parti ilişkisinin kuvvetlendirilmesi düşüncesi hakimdi.⁶

13 Mart tarihli “Babalık” gazetesinde yayınlanan bir haberde, Türk Ocaklarının o güne kadar korudukları bağımsız durumdan çıkarak, CHP’nin kültür kuruluşları haline dönüşecekleri ve partinin şubesi halinde yönetilecekleri belirtilmiştir. Bu haber 18 Mart tarihli gazetelerde de verilir. 20 Martta yayınlanan haberde, Hamdullah Suphi Bey’in, Ocağın tarihi görevini ifa ettiği düşüncesinde olduğu, Ocakların kapatılması sonrası tüm Ocak binalarının Halkevleri olarak kullanılacağı, Parti merkezinin Türk Ocağı merkez binasına taşınacağı, Ocak matbaasının Parti Neşriyat Encümeni emrine verileceği, Faşist teşkilatını andırır bir teşkilat yapılacağı duyurulur.⁷

Türk Ocaklarının feshedileceği ilk defa 20 Mart 1931’de, gayri resmi olarak kamuoyuna açıklanır. Bu tarihten sonra da Türk Ocaklarının neden feshedilerek CHP’ye katılma kararı alındığına dair makale ve yazılar yayınlanır.⁸

Türk Ocaklarının partiye katılmasının nedeni olarak, CHP’nin gençliğin fikir ve siyasi eğitimlerine rehber olma isteği ile gençliğin tek elden yönetilmesi de gösterilmektedir.

Mustafa Kemal Paşa, çıktığı yurt gezilerinde Türk Ocaklarındaki gençlerin siyasetle olan alakalarını görünce, onların fikirlerini icra edebilecekleri Genel Sekreterliğini Hamdullah Suphi Bey’in yapacağı, yeni bir parti kurdurmayı düşündü.⁹ Fakat Hamdullah Suphi’nin Serbest Cumhuriyet Fırkası’na yakınlığı nedeniyle bu düşünceden vazgeçilmiştir. Yeni bir parti kurulması veya Hamdullah Suphi’ye CHP’de aktif bir görev verilmesi yerine, Türk Ocaklarının CHP’nin içine alınması tercih edildi.¹⁰

Türk Ocakları hakkında kesin karar alınmadan önce konu, Çankaya Köşkü’nde de görüşülür. Gazi’nin 25 Mart tarihli resmi açıklamasından sonra, yasal formaliteler tamamlanarak 10 Nisan 1931’de Türk Ocakları olağanüstü kurultayı toplanır. Kurultayda

⁶ Karaer, a.g.e., s.38.

⁷ Fakat daha sonra Faşist teşkilatına benzer bir teşkilat kurulmasının düşünülmeyeceği belirtilmiştir. Bkz. Hacaloğlu, a.g.e., s.20.

⁸ Falih Rifki, “Fırka ve Gençlik” başlıklı yazısında, Türk Ocaklarının siyasi hayatta CHP’ye rakip olacakları endişesi ile partiye katılmasına karar verildiği düşüncesini vurgular. Karaer, a.g.e., s.38.

⁹ Akyüz, a.g.m., s.122.

¹⁰ Karaer, a.g.e., s.39.

Ocakların, CHP'ye katılması ve bütün mallarının devredilmesi hakkında komisyon kararı oybirliği ile kabul edilir.¹¹ Bu tarihten sonra Türk Ocakları, kanunen mevcut değildir. Tüm malların C.H.F.'na devri için gerekli hazırlıkların yapılması istenmiş, bu hususta ne tür muamelelerin yapılması gerektiği de belirtilmiştir. Buna göre 11 Nisan 1931 tarihinde C.H.F. Kâtib-i Umumisi Recep Bey'in C.H.F. Riyasetine gönderdiği yazıda, ilk etapta yapılması gerekenler belirtilmiştir. Öncelikle Türk Ocakları'nın feshi kararının tüm teşkilatlara tamimi yapılacak ve karar gereği olarak Türk Ocaklarının tüm eşya ve gayr-i menkulleri (tapularıyla beraber) Fırka tarafından bir heyetçe teslim alınacaktı.¹²

Türk Ocaklarının kapatılmasından sonra, Hamdullah Suphi Bey, Bükreş elçiliğine atanır. 19 Şubat 1932 tarihi itibarıyla CHP'nin kültür kuruluşları olarak "Halkevleri" açılmaya başlanır.

II.Meşrutiyet devrinde faaliyetlerine başlayıp, Mütareke ve Cumhuriyet devirlerinde de Türk milleti ve devletine büyük hizmetleri olan Türk Ocağı'nın kapatılma nedenleri hakkında çeşitli görüşler ortaya atılmıştır.¹³ Yukarıda toplumsal kurumların yeniden organize edilmesi sorununun yönetim tarafından ele alındığından bahsedildiği gibi, ana hedef CHF'nın güçlendirilmesi olarak belirlenmişti. 1927 yılından buyana devlet siyasetinde CHF ile olduklarını yasalarının üçüncü maddesinde de dile getiren Türk Ocakları, gündeme getirilir. Çünkü gençleri bünyesinde toplayan Ocaklar partiden daha aktiftirler. Ocakların zamanla CHF'na muhalefet edebilecekleri ihtimali zihinlerde yer etmeye başladı. Bunun da etkisi ile inkılâpları korumak için tek parti düzeninde devam etmeye karar verildi.

301. Türk Ocaklarının Tasfiyesi ve C.H.F'na Devredilmesi İle İlgili Talimatname

10 Nisan 1931 tarihinde Ankara'da toplanan Türk Ocakları Kurultayı, Türk Ocaklarının kapatılmasının yanında tüm menkul, gayr-i menkul, alacak, borç vb.

¹¹ B.C.A, C.H.P Evrakı, 11.4.1931, 490,01/ 2.7.25.

¹² B.C.A, C.H.P Evrakı, 11.4.1931, 490,01/ 2.7.25.

¹³ Bu görüşler şöyle sıralanmıştır: Rusya'nın Ankara Büyükelçisi İ.Z.Suritch (Suriç) Yoldaş, Türk Ocaklarının Rusya'daki Türklerle fazla ilgilenmesinden Rusya'nın duyduğu rahatsızlığı Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'a bildirerek bu konuda tedbir alınmasını istemiştir. Bir diğer görüş, Türk Ocakları için hazırlanan marşların bazı mısraları, milli sınırları zorlayan ve dünyaya taşmak isteyen duygular taşımaktadır. Son olarak da, Mustafa Kemal Paşa, Türk Ocaklarını kendi siyasi partisi için büyük bir rakip görmüştür. Türk Ocaklarının kapatılması ile ilgili olarak nakledilen hatıralar ve görüşmeler için bkz. Hacaloğlu, a.g.e.,s.23-25.

Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilmesi kararını almıştır. Bu karar uyarınca bu tasfiye işlemlerinin nasıl yapılacağına ilişkin tezkere, kararname, tamim ve talimatnameler çıkartılmıştır. Fesih işleminin gerçekleştirilmesi ile ilgili olarak ilk çıkartılan tezkereler 23.5.1931 tarihli'dir. Maliye Vekili Abdülhalik Beyefendi'ye ve Posta, Telgraf, Telefon Umumi Müdürlüğü'ne gönderilen tezkerelerde, C.H.F tarafından Ocakların hesapları ile ilgili tasfiyelerin başlatıldığı ve bu hususta gelecek emirlere göre hareket edileceği belirtiliyordu.¹⁴ Fakat fesih işlemlerinin belli bir düzen içerisinde gerçekleşmesi, bu hususta hazırlanan bir talimatname ile mümkün olmuştur.

Türk Ocaklarının feshedilmesi ile, borçlarının, alacaklarının, menkul ve gayr-i menkul emlak ve eşyalarının Cumhuriyet Halk Fırkası'na nasıl devredileceğine dair, Umumi Reis Gazi M. Kemal, Umumi Reis Vekili İsmet ve Umumi Katip Recep imzalı bir tasfiye talimatnamesi yayınlanmıştır. Bu talimatnamede tasfiye işleminin nasıl yapılacağı ve tasfiye edilecek menkul, gayr-i menkul malların ne şekilde kullanılacağı belirtilmiştir. Tüm yurttaki Ocaklarda olduğu gibi Trabzon Türk Ocağı'na ait menkul, gayr-i menkuller, borç ve alacakların da tasfiyesi bu talimatnameye göre yapılmıştır. Talimatnamenin içeriğine bakıldığında, fesih ve devir işlemlerinin nasıl yapılacağı ile ilgili hemen hemen tüm ayrıntılar belirlenmiştir. Eksik olan hususlar ise daha sonra gerek görüldükçe çıkartılan kararnamelerle tamamlanmıştır.

Maksatların yer aldığı talimatnamenin birinci kısmında, Türk Ocaklarının bütün hak ve vecibeleriyle Fırkaya devri hakkındaki en son kurultay kararı ile bu kararın kabulü hakkında C.H.F.'nin üçüncü büyük kongresinin yüklediği tasfiye kararının önemi, belirtilerek, bu görevin en iyi şekilde gerçekleşebilmesi için yapılması gerekenler sıralanmıştır:¹⁵ Buna göre; Umumi İdare Heyeti kararıyla Ankara'da bir Türk Ocakları Tasfiye Encümeni seçilmiş ve açıklanmıştır. Bu encümenin çalışma sonuçları, Katib-i Umumi imzasıyla tüm teşkilatlarda (C.H.F.) yapılmakta olan, tebliğlerde ve cereyan eden muhaberelede görülür. Talimatnamenin devamında, C.H.F.'nin büyük bir borç yükünün altına girdiği (yarım milyon- ile bir milyon arası) oysa bunun karşılığında çok cüzî bir alacağın bile devredilmediği, devredilenlerin de miktarlarını tasfiye etmenin zorluklarından

¹⁴ B.C.A., C.H.P Evrakı, 23.5.1931.490.01/80.298.1.

¹⁵ B.C.A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.25.

söz edilmiştir.¹⁶ Nitekim 60.000 lirayı geçmeyen bu alacakların hazine affı ile kapatılması uygun görülmüş, bu hususta kanun layihası çıkartılmıştır.¹⁷

Yapılacak satışlar neticesinde elde edilecek paraların nasıl kullanılacağı talimatnamede şöyle belirtilmiştir: Öncelikle bu paraların hangi borçlar için kullanılacağı, alacaklıların mahiyeti ve ihtiyaçlarına ve borç şeklinin Fırka haysiyeti maneviyatına yapacağı tesir göz önünde bulundurulacaktır. Böyle bir usul ve prensip olmadan yapılacak borç tediyesi (ödemesi), Fırkayı hem alacaklı vaziyette bulunan birçok müessese hem de vatandaşların karşısında müşkül bir duruma düşürebilir, uyarısıyla devam eden talimatnamede bu gibi durumlara düşülmemesi için, birinci maddede bahsedilen Encümen, tediye hususunda esaslı bir prensibi karar altına alıp tatbik edecektir, denilmektedir.

Tediye sırasında eğer ödenecek mahalli borçlar bulunursa, bunlar yine mahalli satış bedellerinden ödenmesi için, teşkilatın bir temayülü olsa da hiçbir zaman Fırkanın mahalli teşkilatı, satış bedelinden elde edilecek parayı kendi takdiri ve hatta idare heyetleri kararı ile bile böyle bir ödeme maksadından yana olmayacaktır. Bu konuda bir gereklilik olursa Kâtib-i Umumiliğe yazarak bildirilecektir. Kâtib-i Umumilik, yukarıdaki prensipler çerçevesinde bu ödemenin yapılıp yapılmayacağını Encümenin oyunu alarak mahalline cevap verecektir.¹⁸

Talimatnamenin ikinci kısmı, tasfiye edilen Türk Ocakları'nın eşyaları veya gayr-i menkullerinden satılacak olanlarıyla ilgilidir. Buna göre; mahallinde Halkevi olarak kullanılmıyacaksa, mahallinde Fırka binası olmaması yüzünden Fırka binası olarak tahsis etmeye ihtiyaç yoksa ve mahallinde Fırka binası olsa da bina çok küçük, kullanılmıyacak gibi eski ve uygun bir yerde olmaması nedeniyle değiştirilmesi zaruri olup da bu maksatla Ocak binasına çıkılmıyacaksa, bu binalar satışa çıkartılacaktır. Mağaza, dükkân gibi gelir getirici tüm binalar, Ocak binalarının dışında kalan ve Ocağa fayda getirici nitelikte olan (sinema, zeytinlik, bahçe, arsa, dükkân...) gibi tüm gayr-i menkuller ve henüz tamamlanmamış binaların satışına derhal başlanacaktır. Fakat eğer bunların yerinde Fırka veya Halkevi binası olması gerekenler varsa, Tasfiye Encümeninin reyi ve Fırka Umumi

¹⁶ B.C.A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.7; B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 80.298.2.

¹⁷ B.C.A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.25.

¹⁸ B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.7; B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 80.298.2.

İdare Heyeti'nin kararı ile satılmazlar ve inşaatları tamamlanır. Bu talep Kâtib-i Umumiliğe yazılır.¹⁹

Sinema, gazino, değirmen, buzhane vb.. gibi mahalli halkın istifade edebileceği yerleri alanların da, bunları aynı hizmetlerde kullanmaları tavsiye edilmektedir. Fakat bu konuda bağlayıcı bir hüküm yoktur. Mektep, kütüphane, dispanser gibi amme hizmetine tahsis edilen binaların satılıp satılamayacağı ise Encümenin teklifi ve Umumi İdare Heyeti'nin kararı ile belirlenecektir.

Talimatnamenin üçüncü kısmında, satılmayacak olan gayr-i menkuller belirtilmiştir. Buna göre; birinci kısımda belirtilen üç duruma uymayan Ocak binaları satılamaz, bu binalar merkezin tasvibi ile ya Fırka ya da Halkevi binası olarak tahsis edilirler. Yine gayr-i menkullerden hukuki ihtilafı olanlar bu sorun çözülmedikçe satışa çıkartılamazlar. Son olarak da spor sahaları ve meydanları ile tarihi ve sanatsal değeri olan gayr-i menkuller satışa çıkartılamazlar.

Tasfiye edilen Türk Ocaklarından C.H.F.'na belirtildiği üzere büyük bir borç yekûnu kalmıştır. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Kâtib-i Umumiliği tarafından tebliğ olunan bir kararnamede de bu hususun nasıl halledilmesi konusu yer almaktadır. Kurultay kararı ile kendisini feshetmiş olan Türk Ocaklarından C.H.F.' na intikal eden hak ve vecibeler arasında büyük bir borç bulunduğunun belirtildiği kararnamede, alacaklı şahısların ve müesseselerin alacaklarını temin için Fırkaya müracaat ettiklerini, Fırkanın da intikal kararındaki yazılı esaslar dahilinde devralınan bu borçları kapatma kararında olduğu, bunların ödenmesi için de gerekli parayı tedarik etmek için Ocaklardan Fırkaya devredilen binaların çoğunun satılmasına karar verilmiştir, denilmektedir.²⁰ Bu satışların nasıl yapılacağı ise tüm teşkilatlara gönderilen talimatnamede belirtilmiştir.

Satış kaidelerinin belirtildiği dördüncü bölümde, satışların müzayede ile yapılacağı, müzayede sonunda bir itiraz olursa bu durumun Kâtib-i Umumiliğe bildirileceği ve alınan cevaba göre muamele yapılacağı, satışların peşin para mukabilinde (en çok üç sene ve üç taksitte olmak şartıyla belediye ve özel idarelere taksitle satış olabilir) olacağı, satış

¹⁹ B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.7; B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 80.298.2.

²⁰ B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.25.

sırasında gayr-i menkulün başkasının mukavele ile kirası altında ise sulh veya iki tarafında haklarının devamı suretiyle satış yapılacağı, bilgileri yar almaktadır.²¹

Tasfiye işlemleri konusunda, emvâl-i metrûkeden kalan mallarla ilgili olarak, talimatnamenin dördüncü kısmına ek olarak beşinci bir madde eklenmiştir. Bilindiği gibi 1923 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde milletvekilleri tarafından verilen bir takrirle emvâl-i metrûkeden kalan malların Ankara Türk Ocağı'na tahsisi mümkün kılınmıştı. Emvâl-i metrûkeden kalan malların Türk Ocakları'na temlik ise 1.4.1925 tarihinde çıkartılan bir kararname ile gerçekleşmişti. Trabzon Türk Ocağı da bu çerçevede Fostropolu denilen bir Rum tüccardan kalma binaya, bedeli taksitlerle ödenmek suretiyle sahip olmuştu. Türk Ocakları'nın feshi sonrası onlara tahsis edilen, bedeli taksitlerle verilmek suretiyle emvâl-i metrûkeden alınan emlak ile herhangi bir durumda ipotekli olan veya borcu henüz ödenmemiş bulunan binaların, satışı için ilgili talimatnamenin dördüncü bölümüne ek olarak getirilen beşinci maddeye göre, öncelikle borçlarının verilmesi şartı getirilmiştir.²²

Beşinci bölüm fazla ve hurda eşyaların satışı ile ilgili hükümleri içermektedir. Fırkaca kullanmaya ihtiyaç olmayan, hurda eski ve tamirleri masrafa değmeyecek olan eşyalar satılırken, tarihi ve sanatsal değeri olan malzemeler işe yarasın ya da yaramasın satılmayacak, muhafaza edileceklerdir. Ayrıca Fırkaya devredilen eşyalardan, fazla olanlar spor teşkilatlarına yararsa, makbuz karşılığında bu teşkilatlara hediye edileceklerdir.

Altıncı ve son kısım, son hükümler başlığı altında, satış yapılacak gayr-i menkulün işbu talimatnamede gösterilen durumlardan hangisine uygun satılacağı Kâtib-i Umumiliğe yazıldıktan sonra encümeninden alınarak mahalline yazılacak cevaptan sonra muamele yapılacağı ve buna mukabil de Fırka merkezinin uygun görmesi halinde satış yapılır, denilmektedir.²³

²¹ B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.7; B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 80.298.2.

²² B.C. A., C.H.P Evrakı, 24 Eylül 1931, 490.01/ 2.7.25.

²³ B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.7; B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 80.298.2.

Talimatname ve bu talimatnamenin tamim suretleri, 6.8.1931 tarih ve 1687 numara ile bütün C.H.F teşekküllerine, birer adet de bilgilendirme amaçlı Dâhiliye Vekâleti'ne ve Valilere gönderilmiştir.²⁴

Türk Ocaklarından devralınan borçların ödenmesi konusunda ilgili talimatnamenin tüm vilayetlere bildirilmesine rağmen, işlerin ağır ilerlemesi sonucu sık sık şikayetler olmuştur. Bu durumdan en çok şikâyetçi olanlar da sayılarının binlerle ifade edildiği alacaklılardır. C.H.F Kâtib-i Umumisi ve Kütahya Mebusu'nun C.H.F İdare Heyeti Reisliği'ne 28.12.1931 tarihinde gönderdiği yazılı eksiği olan vilayetlere teminen yazılmış tezkerede, Türk Ocaklarının C.H.F'na devri on ay geçtiği halde, bu borçlardan bir kısmının bile henüz ödenmemiş olmasından duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir. Bu rahatsızlığın giderilmesi için de bir an evvel malumat verilmesi ve tasfiye talimatı dahilinde satış muamelelerinin icra ve ikmaliyle satış bedellerinin merkeze gönderilmesi, rica edilmektedir.²⁵

Cumhuriyet Halk Fırkası, Türk Ocakları'nın tasfiyesinin sorunsuz bir şekilde halledilmesi için yoğun bir çaba harcamıştır. Alacaklıların haklarının iadesi, borçların ödenmesi ve kimsenin mağdur edilmemesi için yurt genelindeki teşkilatlara sık sık kararname çıkartıp göndermiştir. Alacaklıların müracaatları karşısında, Fırkanın manevi şahsiyeti göz önünde bulundurularak hareket edilerek, Ocaklardan devralınan borçların geri ödenmesi konusunda kararlılık gösterilmiş, bunun içinde, ilgili bölümlerde örneklerde verdiğimiz gibi, sık sık alacaklıların, alacakları miktarı ve bunun sebebini gösteren, kanuni ve hukuki kıymeti olan belgeleri Ankara'daki Tasfiye Encümeni'ne ibraz etmeleri, çağrıları yapılmıştır.²⁶ Vilayetlere de bu hususta gönderilen tebliğlerde, görev bölgeleri dahilinde Türk Ocakları'ndan devralınan paraların tamamının Ankara'ya Kâtib-i Umumiye, alacakların, alacaklıların ve borç miktarlarının tespit edilerek merkeze gönderilmesi istenmiştir.²⁷ Bu hususta zaman zaman, merkez ve taşra teşkilatları arasında iletişimsizlik ve uyumsuzluk görülmüş ve merkezin bu hususta şikayetleri hasıl olmuştur. Tasfiye işlemlerinin uzaması ve buna mukabil hasıl olan maddi ve manevi zarar, bazı vilayetlerin itiyatsız çalışmaları, eksik cevaplar gönderilmesi şikayetlerin en başında gelen

²⁴ B.C. A., C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.25.

²⁵ B.C. A., "Yazılı Eksiki Olan Vilayetlere Teminen Gönderilen Tezkire", C.H.P Evrakı, 490.01/ 2.7.25.

²⁶ B.C.A, C.H.P Evrakı, 490,01/ 2.7.25.

²⁷ B.C.A, C.H.P Evrakı, 25.9.1931, 490,01/ 2.7.25.

mevzulardır.²⁸ Cumhuriyet Halk Fırkası, tasfiye işlemlerinin uzaması ile sadece maddi zarar değil, aynı zamanda halkın nazarındaki itibarının sarsılacağı endişesini de taşımıştır. Bu endişe, ilgili vilayet ve merkezlerle yapılan yazışmalarda açık olarak bellidir.²⁹

Alacaklılara olan borçların yanında hazineye olan borçlar da mevcuttur. Hazineye olan borçlarla ilgili olarak, 1938 yılında çıkartılan bir kararname ile feshedilen Türk Ocaklarının emlak taksiti ve vergi borçları affedilmiştir. Buna göre; 1938 mali senesi sonuna kadar olan vergi borçlarının kalanları ve Türk Ocakları tarafından hazineden kiralanmak suretiyle işgal edilmiş olan gayr-i menkullerin henüz ödenmemiş kira borçları ile Ocak memurları ve hizmette bulunanlarının ücretlerinden kesilerek hazineye yatırılmamış olan kazanç vergileri affedilmiştir.³⁰

302. Trabzon Türk Ocağı'nın Tasfiyesi:

10 Nisan 1931 tarihindeki kurultay kararı ile birlikte tüm yurttaki Ocaklar gibi Trabzon Türk Ocağı da kapatılmış; menkulleri, gayr-i menkulleri, alacak ve borçları C.H.F'na devredilmiştir.

Türk Ocaklarının feshi sonrası yurt genelindeki vilayetlere merkezden yazılar gönderilerek, vilayetleri dahilindeki Türk Ocaklarının; borçları, alacakları, menkul ve gayr-i menkulleri vb... ile ilgili olarak bilgi istenmiştir. Buna örnek olarak 20.5.1931 tarihinde içlerinde Trabzon'un da bulunduğu 9 vilayetin³¹ Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyeti Reislikleri'ne gönderilen yazıda, 11.4.1931 tarihili telgrafta yer alan 18.4.1931 tarihli ve 1391 numaralı belgede, kapatılan Türk Ocaklarına ait talep edilen bilgilerin madde madde yazılarak bir an önce bildirilmesi, istenmiştir.³²

Cumhuriyet Halk Fırkası, Türk Ocaklarına ait eşyaların tam ve eksiksiz tespit edilebilmesi için vilayetlerdeki teşkilatlarından görevlendirmeler yapıyordu. Bu bağlamda Trabzon'da, 12.4.1931 tarihinde Halk Fırkası İdare Heyeti ile Türk Ocağı İdare

²⁸ B.C.A., C.H.P Evrakı, 20.7.1931, 490,01/ 2.7.25.

²⁹ B.C.A., C.H.P Evrakı, 490,01/ 2.7.25.

³⁰ B.C.A., C.H.P. Evrakı, 490.01/ 1800.1304.1.

³¹ Bu vilayetler şunlardır: Bolu, Giresun, Kastamonu, Ordu, Rize, Samsun, Sinop, Trabzon ve Zonguldak. Bkz. B.C.A., C.H.P Evrakı, 20.5.1931, 490.01/ 80.298.1.

³² B.C.A., C.H.P Evrakı, 20.5.1931, 490.01/ 80.298.1.

Heyetlerinin müşterek toplantılar yapmışlar ve bu toplantıların sonucunda C.H.F. Vilayet Heyeti Azalarından Abanoz Zade ve Nim Bıyık Zade Beyler, Trabzon Türk Ocağı'nın mevcut demirbaş eşyasının tespiti için görevlendirilmişlerdir.

Abanoz Zade ve Nim Bıyık Zade Beyler 13.4.1931 tarihinde saat 13'de Türk Ocağı binasına gelerek, burada bulunan mevcut eşyaları yeniden tespit etmişler ve eşyalara ait defter dört nüsha olarak düzenlenmiştir. Gelecek bir diğer emre kadar da bu tespit edilen eşyaların en iyi şekilde muhafazası sağlanmıştır. Yine binanın bir müddet geçici olarak kapanmasına ve teslim edilen dokuz parça anahtarın da bir zarfa konulup mühürlenerek Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyeti Riyaset makamına iletilmesine karar verilmiştir.³³

Trabzon'a bağlı şubelerde de devir teslim işlemleri titizlikle yürütülmüştür. Fakat Vakfıkebir ve Akçaabat Ocaklarının devir teslimine ilişkin, bu ocakların ismi olup cismi olmayan cinsten nitelendirilmeleri ve içlerinde devir teslim hususunda kayda değer eşyaların olmaması sebebiyle bir bilgi veya belgeye rastlayamadık. Of Ocağı'ndaki eşyalar ise, ilçedeki fırka binasının ihtiyaçları için kullanılmıştır. Trabzon Türk Ocağı ile Sürmene Türk Ocağı'nın devir teslim ve mallarının tasfiyelerinin ne şekilde yapıldığını, ilgili kurumlar arasındaki yazışmalardan öğreniyoruz.

31.5.1931 tarihinde Sürmene Türk Ocağının eşyasının Halk Fırkasına devri tamamlanmıştır. Bu konuya ilişkin Dâhiliye Vekili'nin C.H.F Umumi Kâtipliği'ne yazdığı 31.5.1931 tarih ve 1989 sayılı evrakla birlikte, Sürmene Türk Ocağı eşyasının Halk Fırkasına devredildiğine dair Trabzon Vilayeti'nden alınan 9.5.1931 tarih ve 108 numaralı tahriratla suretleri takdim edilmiştir.

2.5.1931 tarihli Trabzon Vilayeti'nin tahrirat suretinde, vilayet dahilinde yalnızca Trabzon ve Sürmene Türk Ocağı olduğu ve ikisinin de eşyalarını Fırkaya devrettikleri bildiriliyordu. Yalnız bu surette Trabzon Türk Ocağı'nın eşyalarının devir cetvelinin takdim edildiği, Sürmene Türk Ocağının ise devir cetvelinin geldiği zaman takdim edileceği, belirtilmiştir. Altında C.H.F Vilayet Heyeti azalarından ve Trabzon Türk Ocağı'nın tasfiyesi ve mevcut eşyalarının tespiti için görevlendirilen Abanoz Zade ve Nim

³³ B.C.A., C.H.P. Evrakı, 490.01/ 67.254.2.

Bıyıkzade Beyler'in imzalarının bulunduğu listeye göre, Trabzon Türk Ocağının Cumhuriyet Halk Fırkasına devrettiği eşyaların bulunduğu tablo şu şekildedir:

Sıra No	Adet	Cinsi	Niteliği
1	1	Yazıhane	Üzeri yeşil muşamba örtülü yedi gözlü ceviz kaplama
2	1	Hazaren sandalye	Örme hasırlı
3	2	Sigara masası	Ceviz boyalı tornadan geçme
4	1	Etajer	Tornadan geçme iki katlı
5	1	Bademi masa	Üzeri ceviz kaplama
6	1	Resim için camlı çerçeve	
7	1	Hakka takımı	Siyah kristal
8	1	Saplı tampon	Kristal
9	2	Süngerlik	Biri büyük biri küçük
10	1	Stampa	
11	1	Yazı kalem sapı	
12	2	Defter	Siyah saplı
13	2	Ticaret defteri	“
14	1	Cetvel tahtası	Siyah kenarları demir
15	1	Fırça	Kuş kanadından yapılmış
16	1	Kâğıt sepet	
17	1	Hokka takımı	Siyah kristal
18	1	Tampon	Siyah
19	1	Cetvel tahtası	
20	1	Kahve tepsisi	Nikel adi
21	1	“	“
22	1	Kahve kutusu	Adi
23	6	Sigara tabağı	Billur
24	1	Kahve cezvesi	
25	1	Paspas	
26	1	Paspas	

Sıra No	Adet	Cinsi	Niteliği
27	1	Asma lamba	20 numara ,abajur marka, püsküllü
28	1	“	15 “ , “ , sustalı
29	1	İdare lambası	Yuvarlak ,cam
30	1	Karpuz lamba	Renkli, yuvarlak, fanuslu
31	1	Asma lamba	14 numara cam, ayineli
32	1	Ocağın isim levhası	Kristal
33	1	Gazi'nin çerçevesi resmi	
34	1	Zil numaratörü	Üzeri camlı kutu
35	1	Büfe	Alt ve üst kısımlı, camekanlı
36	1	Bademi masa	Badem şeklinde mücella
37	2	Yazı masası	Üzeri düz geçme
38	3	Döner sandalye	Amerikan
39	1	Koltuk kanepa takımı	Yaylı ve maruken sandalye altı koltuk iki kanepa.
40	1	Koltuk kanepa	Koltuk İki kanepa bir sandalye (altı adet)
41	100	Sandalye	Üstü düz hazaren, Avrupa malı
42	1	Zimba Masası	Dökme demir
43		Yazı takımı, süngerlik, tampon	
44		Orta masa	Cevizden yapılma
45		Tavla	
46	2	Yazı tahtası	Yukarı dersane için
47	3	Masa örtüsü	
48	2	Abajur	Fosforlu, boncuklu
49	2	“	“ “
50	1	Yazı makinesi	Türk klavyesi 92 model (Remington)
51	2	Suspasyon	Porselen
52	1	Numaratör	Altılı

Sıra No	Adet	Cinsi	Niteliği
53	4	Kor niş	Küçük sarı, teferruatsız
54	2	Perde	Mor renkli, Püsküllü
55	24	Perde kolları	Kahverengi
56	2	“	120 santim sitor
57	5	“	100 “ “
58	1	“	90 “
59	2	“	80 “
60	5	“	100 “
61	2	“	90 “
62	2	“	70 “
63	3	Perde kolları	File
64	1	Hokka takımı	Siyah ,kristal, saatli
65	1	Sigaralık	2 Parçalı
66	1	Pİres Papye	Siyah
67	1	Tampon	Fantezi pirinç kenarlı
68	1	Kalemlik	
69	1	Kop Papye	Siyah saplı
70	1	Küllük	Kristal
71	2	Kalem sapı	Lacivert, kırmızı kılant
72	1	Gazi'nin fotoğrafı	Camsız, ceviz çerçeve, renkli
73	1	Sümen	Maroken
74	10	Perde	Tam en, fes renkli, ipekli kadife (10 parça)
75	10	“	Yarım en, “ “ “
76	2	Perde için içlik	Fes rengi, ipek kadife, büyük
77	2	“ “ “	“ “ “ “
78	2	Perde	Halis ketenden yapılmış
79	5	Kor niş	Teferruatsız, küçük, sarı
80	6	“	“ , büyük, “
81	1	Yol halısı	3 metre, mor renkli
82	10	Gardırop için elbise askısı	

Sıra No	Adet	Cinsi	Niteliği
83	1	İpekli kadife	8 Metre
84	1	Banyo kazanı	
85	1	Su küpü	
86	1	Dürbün	
87		79 lira 87 kuruşluk kasa mevcudu.	

Eşya listesinde, 79 lira 87 kuruşluk kasa mevcudunun Veznedar Muallim Emin Bey’de olduğu belirtilmiştir.³⁴

2.5.1931 tarihli ve 104 numaralı tahriratın suretinde, bu suret 31.5.1931 tarihlidir³⁵, Sürmene Türk Ocağı tarafından, Cumhuriyet Halk Fırkasına devredilen eşyaya ait liste yer almaktadır.³⁶ Sürmene Türk Ocağının feshi nedeniyle, eşyalarını Halk Fırkasına devrettiğine dair mazbataya göre devredilen eşyalar şunlardır:

Cinsi (Nevi)	Adet
Ciltli kitap	241
Ciltsiz kitap	260
Cevizden yapılmış camlı kütüphane	2
Cam fener	16
Çerçevesiz resim	9
Gençler birliğinden kalma demir sandalye	24
Sigara masası	3
Sancak ve direkleri	2
14 boru ve soba	1
Beyaz tülbent perde	13
Kumaş perde	5

³⁴ B.C.A., “Trabzon Türk Ocağı’nın C.H.F’na Devrettiği Eşya Listesi”, C.H.P. Evrakı,19.5.1931, 490.01/ 67.254.2.

³⁵ B.C.A., C.H.P. Evrakı, “ Trabzon Vilayeti’nin 9.5.1931 Tarih ve 108 Numaralı Tahriratı Sureti”, 31.5.1931, 490.01/ 67.254.2

³⁶ B.C.A., C.H.P. Evrakı, “ Trabzon Vilayeti’nin 9.5.1931 Tarih ve 108 Numaralı Tahriratı Sureti”, 31.5.1931, 490.01/ 67.254.2

Cinsi(Nevi)	Adet
Futbolcu fanılası	11
İç çamaşırı	2
Beyaz gömlek	3
Elbise asmak için kanca	30
Türk Ocağı levhası	1
Muhtelif Ocağa ait defterler	28
Vezne defteri	1
Karar defteri	1
Başlanmamış cilt makbuz	3
Başlanmış “ “	2
1930 yılına ait sarfiyat makbuzları	1
Tiyatro dekoru	4
Tiyatro sahnesine ait beyaz perde	2
Sahnenin altı için ceviz direk ve tahtaları	4
Kırık, tamire muhtaç sandalye	15
Kutu içinde piyango fişleri	1
Küçük kıta bayrak	14
Türk Ocağı'na ait eşya piyangosundan köylerde olan yüz liralık taleplere ait liste	
Türk Ocağı muciri Ahmet Cebi Zade Ali Rıza Efendi'nin icradan talebi kalan yüz liraya ait liste. ³⁷	

31.5.1931 tarihinde Türk Ocağı Azaları Ali Rıza ve Mustafa Beyler ile Halk Fırkasının Azası Ahmet Bey'in imzalarıyla verilen mazbatanın suretinde(aslı 20.4.1931 tarihlidir), yukarıda verdiğimiz 30 kalemden oluşan eşya ve iki adet piyangoya ve Ali Rıza Efendi'ye ait kâğıt tespit edilerek Sürmene Halk Fırkasına devredildiği, bildirilmiştir.³⁸

24.5.1931 tarihinde de Dahiliye vekili tarafından Trabzon Türk Ocağının Fırkaya devredildiği, Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtib-i Umumiliğine bildirmiştir. ³⁹ Böylece

³⁷ B.C.A, “ Sürmene Türk Ocağı'nın C.H.F'na Devredilen Eşya Listesi”, C.H.P Evrakı, 490,01/ 67.254.2.

³⁸ B.C.A., C.H.P. Evrakı,9.5.1931, 490.01/ 67.254.2.

³⁹ B.C.A, “Trabzon Türk Ocağının Fırkaya Devredildiğine Dair”, 24.5.1931, 490.01/67.254.2.

Trabzon ve Sürmene Türk Ocaklarının eşyalarının Cumhuriyet Halk Fırkasına devir işlemleri 24.5.1931 tarihinde tamamlanmıştır.

Eşya tasnif ve devir işlemleri tamamlandıktan sonra, Trabzon, Of, Sürmene, Akçaabat ve Vakfıkebir Ocaklarından devredilen eşyaların ne surette kullanılacakları C.H.F. Vilayet İdare Heyeti Reisliği tarafından, Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtib-i Umumiliği'ne yazılan yazılarda belirtilmiştir. 8 Temmuz 1931 tarihinde, 23.6.1931 tarihli telgrafta verilen cevapta, vilayet merkezi ile kaza merkezlerindeki C.H.F. teşkilatının Türk Ocaklarından kalan eşyaların tamamına kati surette ihtiyacı olduğu, hatta Of kazası ocağının eşyasının tamamen Of Fırka binasına ve Trabzon Ocağı eşyasının da önemli bir kısmının Trabzon Fırka binasına nakledildiği belirtilmiştir.⁴⁰

Türk Ocağı binası hakkında C.H.F. Kâtib-i Umumiliği'ne 2.5.1931 tarihinde gönderilen bir yazıda Trabzon Türk Ocağı'nın tek gayr-i menkulü olan Trabzon Türk Ocağı Binası'nın ne şekilde kullanılacağına dair bilgi verilmektedir. Burada; *“böyle zarıf bir binanın Fırkamızın malı olması memleket hesabına çok lüzumlu olduğundan Fırka namına temlik için yapılacak teşebbüsün hüsnü intacine (netice) müzaheret (yardım) buyrulmasını rica ediyoruz.”* denilmiştir. Alınan karara göre; Trabzon Türk Ocağı Binası ihtiyaç olduğu zaman kullanılmak üzere muhafaza edilecekti. Bu kararın alınma nedeni, Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası Binası'nın, Fırka için daha elverişli olmasıydı.⁴¹ Yine aynı yazıda Trabzon Türk Ocağı'nın mobilyasına hem vilayet merkezindeki hem de kazalardaki Fırka teşkilatlarının ihtiyacı olduğu, özellikle de kaza teşkilatlarında mobilyaların çok az olması nedeniyle ihtiyacın daha fazla olduğu, belirtilmiştir.⁴² Buradan anlaşılacağı gibi Trabzon Türk Ocağı mobilyası, ihtiyaca göre kullanılmak üzere vilayet ve kazalardaki Fırka binalarına dağıtılacaktı.

9. Mayıs 1931 tarihli C.H.F. Vilayet İdare Reisi tarafından C.H.F. Kâtib-i Umumiliğine gönderilen bir başka yazıda, Trabzon Türk Ocağı binasının idare tarzı konusunda vilayet heyetinin kararı açıklanıyordu: Buna göre; binanın mobilyasının lüzumu kadarı fırka vilayet merkezine ve ihtiyacı olan kazalara verilecektir. Bina ile münasebeti olan kısmının binada kalması gereği üzerinde durulduktan sonra da, binanın temiz bir

⁴⁰ B.C.A., C.H. P Evrakı, 8 Temmuz 1931, 490.01/67.254.2.

⁴¹ B.C.A., C.H.P. Evrakı, 2.5.1931, 490.01/ 67.254.2

⁴² B.C.A., C.H.P. Evrakı, 2.5.1931, 490.01/ 67.254.2

şekilde muhafaza edilmesi için spor kulüpleri bina dahilinde bulundurulmayacaklardı. Ancak Hilali Ahmer Cemiyeti, Himaye-i Etfal Cemiyeti ve Spor Mıntıka Heyeti'nin binada birer oda işgal edebilecek ve Fırkanın idaresinde bu cemiyetler binada kalacaklardır. Binanın en mühim aksamı boş olarak muhafaza edilerek ihtiyaç anında kullanılmak üzere elde bulundurulacaktı.⁴³

9 Mayıs 1931 tarihli kararda, Trabzon Türk Ocağı Binası'nın dahilinde, üçü istisna, spor kulübü bulundurulmayacaktı. Fakat 4 Ekim 1931 tarihinde bina, Birlik Spor Kulübüne bilabedel (bedelsiz) isticar edilmiştir (kiralananmıştır). Birlik Spor Kulübü Reisi tarafından 4.7.1931 tarihinde "Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumi Reisi Fahrimiz Muhterem Recep Beyefendiye" başlığı ile teşekkür ve taleplerini içeren bir mektup gönderilmiştir. Spor Kulübü Reisi, binayı bedelsiz olarak isticar ettiklerini belirttikten sonra 300 kişilik salonda hiç eşya bulunmadığından yakınıyor. Ayrıca ellerine geçen 600 lirayı binanın icarına, spor, saz levazımatına, sahne inşasına, dekor ihtiyacına, binanın telvinat (boyasına) ve tamiratına ve verimli bir azanın tedavisine sarf ettiklerini, kulüpte bulunan sandalyelerin de emaneten alındığını, yazıhanelerinin bulunmadığını belirttikten sonra da taleplerini bildiriyordu. Başkan; Cumhuriyet Halk Fırkası'na İntikal eden Trabzon Türk Ocağı eşyalarından güzel bir yazıhane, amerikan koltuk, kristal yazı takımı ve 40 adet sandalyenin Birlik Spor Kulübüne verilmesini talep etmiştir.⁴⁴

Bu taleplerin ardından 4.10.1931 tarihinde yine Birlik Spor Kulübü tarafından, "Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtib-i Umumisi ve Fahri Reisimiz Recep Beyefendiye" başlığı ile bir yazı daha gönderilmiştir. Haziran 1931 yılına kadar oluşan borçları, elektrik şirketi tarafından Recep Bey'in yardımları sayesinde affedildiği için teşekkürle başlayan metnin devamında kulübün yaptığı faaliyetler yer almaktadır. Bu faaliyetler arasında; Tayyare Cemiyeti ile müştereken 30 Ağustos Zafer Bayramına ait hazırlıkları yapmak, 30 Ağustos günü fakir ve yetim çocuklar için sünnet düğünü tertiplemek ve tüm gayretlere rağmen kurtarılamayan verimli bir kulüp azasının ailesine yardımcı olmak. Ayrıca İstanbul'a göndererek tedavi ettikleri, yukarıda belirttiğimiz 600 liralık gelirin bir kısmı bu kişinin tedavisi için harcanmıştı, kulüp azalarından birisinin hayatını kazandığı ve Spor şubesinin

⁴³ B.C.A., C.H.P. Evrakı, 9.5.1931, 490.01/ 67.254.2.

⁴⁴ B.C.A., "Birlik Spor Kulübü Reisinin Talepleri", C.H.P. Evrakı, 4.7.1931, 490.01/ 67.254.2.

en faal uzvu olduğu da bildirilmiştir. Son olarak, 4.7.1931 tarihli talepleri içeren mektuplarına cevap isteniyordu.⁴⁵

Birlik Spor Kulübünün mektubuna cevap, C.H.F. Kâtib-i Umumisi Kütahya Mebusu tarafından, Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyeti Reisliğine 19.11.1931 tarihinde gönderilmiştir. Yazıda, Birlik Spor Kulübünün talebinin alındığı, bu teşekkülün Cumhuriyet Halk Fırkasının himayesi altında olduğu ve feshedilen Türk Ocaklarından kalan eşyaların Fırkanın ihtiyaçları temin edildikten sonra bu teşkilatlara verilmesi uygun olacağı, belirtilmiştir.⁴⁶ Buradan da anlaşılacağı üzere eşyalar Fırkanın ihtiyaçları için noksansız bir şekilde alıkonulmuştur. Birlik Spor Kulübünün ihtiyaçlarının temini için de merkezden malumat istenmiştir, fakat 19.12.1931 tarihinde Trabzon C.H.F. Vilayet Heyeti Reisi tarafından, C.H.F. Kâtib-i Umumiliğine gönderilen yazıda, Halkevlerine ilişkin tebliğ edilen talimatname gelene kadar bu eşyaların hıfz edildiği ve Türk Ocağından devralınan eşyalardan hiç birisinin gerek Birlik Spor Kulübüne ve gerekse diğer kulüplere verilmesi idare heyetimizce uygun görülmemektedir, denilmektedir. Eğer halkevi talimatnamesi yakın bir zamanda gelmeyecekse de Türk Ocağının menkul eşyasından kulüplere ihtiyaçları nispetince aktarma yapmak için izin istenmektedir.⁴⁷

Birlik Spor kulübün taleplerinin karşılanıp karşılanmadığı hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadık, fakat 31.1.1932 tarihli C.H.F. Kâtib-i Umumisi Erzincan Mebusu tarafından, Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyeti Reisliğine 19.12.1931 ve 207 numaralı tahriratın cevabı gönderilmiştir. Cevapta, Halkevlerine ait talimatnamenin yeterli miktarda gönderildiği ve Türk Ocakları ile Halkevlerinin talimatnamelerine uygun olarak ocak eşyasının ayrıldığı, belirtildikten sonra Trabzon Birlik Spor Kulübünün ihtiyaçlarının da dikkate alınması rica edilmiştir.⁴⁸

31. Trabzon Türk Ocağı'nın Menkul- Gayr-i Menkulleri ve Borçları

Türk Ocağının şubeleri, bütçe, gayr-i menkul ve üye sayıları itibarıyla oldukça farklı bir yapı arz eder. Bu farklılık şehirlerin büyüklüğü ve küçüklüğü ile alakalı

⁴⁵ B.C.A., C.H.P. Evrakı, 4.10.1931, 490.01/ 67.254.2.

⁴⁶ B.C.A., "Birlik Spor Kulübü Reisinin Talepleri"ne Cevap, C.H.P. Evrakı, 19.11.1931, 490.01/ 67.254.2.

⁴⁷ B.C.A., C.H.P. Evrakı, 19.12.1931, 490.01/ 67.254.2.

⁴⁸ B.C.A., C.H.P. Evrakı, 31.1.1932, 490.01/ 67.254.2.

olmamakla beraber, ülke genelindeki sosyo-ekonomik yapıyı ve bölgeler arasındaki dengesizliği de yansıtır.⁴⁹ Örneğin 1927-28 yılı bütçelerine göre Ankara, Adana, İzmir, Ödemiş Bursa vb. gibi Ocaklar yüksek bütçelere sahipken, içlerinde Of Ocağı'nın da bulunduğu Ahlat, Erzincan, Elbistan, Muş vb. gibi ocaklar oldukça düşük bütçelere sahiptirler.

310. Gelir ve Giderler

Türk Ocakları faaliyetleri için gerekli parayı, üye aidatlarından, ayni ve nakdi yardımlardan, sinema, müsamere ve diğer işlemlerden, kanunen geçerli olan piyangolardan ve devlet yardımlarından elde ediyordu.⁵⁰

Trabzon Türk Ocağı'na yapılan nakdi yardımlara ilişkin bir bilgi, 10 Haziran 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nin haberinde mevcuttur. Habere göre, Trabzon Türk Ocağı Riyasetinden alınan bir tezkirede Ocağın masraflarının temini için nakdi muavenette bulunulması istenmiş ve bu şekilde muavenette bulunulması tavsiye edilmiştir. Nakdi muavenette (para yardımı) bulunanlara; ticaret camiasından Hacı Kadı Zade Arif Bey'e, Hacı Müftü Zade Temel Bey'e ve Hüseyin Bey'e de alenen teşekkür edilmiş,⁵¹ yapılan para yardımlarının miktarı ile ilgili olarak ise herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Yeni Yol Gazetesi'nin 11 Nisan 1926 tarihli nüshasında yayınlanan, Türk Ocağı Trabzon Şubesi'nin 1925 yılına ait denetim kurulu raporuna⁵² göre gelir ve giderler şu şekildedir:

Gelirler: Teberrular (bağışlar), Müsamere gelirleri ve Taahhütlerdir. Buna göre elde edilen gelir toplamı: 272055,40.

Giderler: Müteferrik masraflar, tesisiye, yardımlar, gayr-ı melhuz (muhtemelen olabilen) giderler, hademe maaşları, sağlık işleri, yakacaklar, hars ve ilim işleri. Buna göre toplam gider: 168587,20.

⁴⁹ Sarıay, a.g.e., s.278.

⁵⁰ Sarıay, a.g.e., s.285.

⁵¹ Yeni Yol Gazetesi, 10 Haziran 1925, Numara:148-248.

⁵² Trabzon Türk Ocağı'nın 1925 yılına ait denetim kurulu raporu için bkz., Ek IV.

1925 yılı bütçesine göre Trabzon Türk Ocağı'nın kasa mevcudu: 3467 kuruş, 20 paradan ibarettir.⁵³

Trabzon Türk Ocağı'nın önemli gelir kaynaklarından birisi, her ay düzenlenen müsamerelerdi. Türk Yurdu'nun 1925–1926 yıllarını kapsayan sayısında, 1926 yılının Ocak ayında, Yıldız Sineması sahibi Hacı Harunzade Harun Beyle, önceden yapılmış olan mukabele mucibince her ay ocak yararına verilecek olan müsamerelerden, Ocak ayına ait olan verdirilmiş ve bundan 120 lira 30 kuruş hâsılât elde edildiği bildiriliyordu.⁵⁴

Türk Ocakları'nın önemli gelir kalemlerinden birisini de kanunun verdiği ölçü çerçevesinde yapılan piyango çekilişleri oluşturuyordu. Trabzon Türk Ocağı şubesi, hem sosyal bir faaliyet olarak hem de gelir elde etme amaçlı piyango çekilişleri düzenlemiştir. 25 Mart 1928 tarihli Eşya Piyangosu Bileti bunun ispatıdır.⁵⁵ Bilette, 25 Mart 1928 Ocaklılar Bayramında, Ocak binasında Kâtib-i Adli (noter) ve bir Heyet-i Mahsusa huzurunda, geliri tamamen Trabzon Türk Ocağına ait olan bir çekiliş yapılacağı yazılıdır. Fakat bu tarih daha sonra 25 Eylül 1928 şeklinde düzeltilerek ertelenmiştir. Piyango biletindeki ikinci defa ertelenme; biletin alt kısmında “Keşide Tarihi olarak 30 Teşrîn-i sâni 1928 (30 Kasım 1928)” ibaresiyle belirlenmiştir. Biletin arka yüzünde de piyangoya tahsis edilen eşya listeleri yer alıyordu. Bu eşyalar şunlardır: Halı seccade, bisiklet, ipek mendil, kolonya, kravat, fotoğraf makinesi, altın saat, terlik, gümüş tabaka, altın kalem, jilet takımı, mensucat fabrikası mamullerinden, ipek mendil, kolonya, kravat, havlu. Bilette bir de not vardır, buna göre 50 numaraya isabet olacaktır. Yani bazı eşyalardan birden fazla eşya çekilişe konulduğundan 50 bilete ikramiye isabet edeceği taahhüdünde bulunulmuştur.

Sürmene Türk Ocağının da eşya piyangosu düzenlediğini, Türk Ocakları'nın tasfiyesi sonrası Ocağın kalan 100 liralık borcu için açılan dava ve bu davanın karar metninden anlıyoruz. Buna göre Sürmen Türk Ocağı'nın düzenlediği piyango biletlerinden elde edilen doksan sekiz liralık gelir Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilmiştir.⁵⁶

⁵³ Yeni Yol Gazetesi, , 11 Nisan 1926 Trabzon, sayı: 487–387, s.1.

⁵⁴ Türk Yurdu, X/177–16, s.214.

⁵⁵ Trabzon Türk Ocağı Eşya Piyangosu Bileti için bkz., Ek VII, Belge 5.

⁵⁶ B.C.A., C.H.P Evrakı, “Dava Karar Belgesi”, 18.6.1934, 490.01/ 67.254.2, s.25.

Trabzon Türk Ocağı ve bağlı şubelerinin bütçeleri Mart 1928 Yılındaki Ocaklar Bütçesinin Listesine göre şu şekildedir: Of Ocağı: En düşük bütçeli ocaklar içerisinde olan Of Ocağı'nın bütçesi yalnızca 300 TL'dir. Sürmene Ocağı: 2250 TL. Trabzon Türk Ocağı: 2361 TL.⁵⁷ Akçaabat Ocağı'nın 1927 bütçesi 1.016, 1928 bütçesi ise 905 liradır.⁵⁸

311. Trabzon Türk Ocağı'nın Menkul ve Gayr-i menkulleri

Yeni Türk devleti ve onun meclisi, TBMM, milliyet duygusunun odak noktası olan Türk Ocağına sevgi ve ilgi göstererek, maddi ve manevi desteğini esirgememiştir.

Ankara Türk Ocağı'na emvâl-i metrûkeden (terkedilmiş mallardan) bina temini için Aralık 1923'de 164 mebus tarafından TBMM Başkanlığına bir takrir verilmiştir.⁵⁹ 1.4.1925 tarihinde de emvâl-i metrûkeden olan bazı bina, arsa ve emlak Türk Ocakları'nın mülkü haline getirilmiştir. Bu konuya ilişkin çıkartılan kararnamede, Türk Ocaklarının yararlılığı dile getirilmiş ve takdir edilen bedeller üzerinden emvâl-i metrûkeden bina, arsa ve emlâkın Türk Ocakları'nın mülkü haline getirilmesine karar verilmiştir.⁶⁰ Çıkartılan bu kararnamede, hangi Ocağa hangi emvâl-i metrûkenin tahsis edileceği, ayrıntılı bir listeyle belirtilmiştir. Listede Trabzon Türk Ocağı'na Fostropolu'ya ait binanın tahsis edilmiş olduğu belirtilmiştir.⁶¹

Trabzon Türk Ocağı'nın menkul ve gayr-i menkullerini, Ocak mallarının CHP'ne teslimindeki yazışmalarda mevcuttur. Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyeti Reisi'nin, CHF Kâtib-i Umumiliğine 25.7.1931 tarih ve 1446 numaralı tahrirâtı ile Ocaklar hakkında sorulan beş maddenin cevabının yazıldığı belgede, Trabzon Türk Ocağı ve ona bağlı şubelerin sahip oldukları gayr-i menkuller belirtilmiştir. Buna göre; Trabzon Ocağı Binası hakkında muhtelif tarihlerde malumat verilmiş ve henüz temlik (mülk) muamelesi ifa edilmeyen bu binadan başka gayr-i menkul hiçbir malı bulunmadığı, belirtilmiştir. Of

⁵⁷ Of Ocağı'nın bütçesi yalnızca 300 TL ile Bolvadin (206 TL)'den sonra en düşük bütçeli Ocaktır. Bütçeler için bkz. "Bir Aylık Ocak Haberleri-Ocak Bütçeleri", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Mart 1928), C.13/7-21, Sayı:36/197, s.178-183.

⁵⁸ Tuncer, Türk Ocakları Tarihi, s.286.

⁵⁹ Karaer, a.g.e., s.24.

⁶⁰ B.C.A., "Emvâl-i metrûkeden bazı bina, arsa ve emlâkın Türk Ocakları'na temlik", C.H.P Evrakı, 1.4.1925, 030.18.01.01/ 013.27.20.

⁶¹ B.C.A., "Emvâl-i Metrûkeden bazı bina, arsa ve emlâkın Türk Ocakları'na temlikini gösteren liste", C.H.P Evrakı, 1.4.1925, 030.18.01.01/ 013.27.20; Bkz. Ek VII, Belge 1.

Ocağı, Sürmene Ocağı ve Akçaabat Ocağı'nın ise gayr-i menkulleri bulunmamaktadır. Ayrıca Of, Sürmene Ocakları'nın menkul mallarının mazbata halinde takdim edildiği, Akçaabat Ocağı'nın ise menkulleri olmadığı belirtiliyordu.⁶² Yine 2.5.1931 tarihli C.H.F. Vilayet İdare Heyeti tarafından, C.H.F. Kâtibi Umumiliğine yazılan yazıda, Trabzon Vilayetine ait olan kazalardan Sürmene, Of ve Akçaabat'ta birer Türk Ocağı şubesi olduğu, fakat bu şubelerin binaları olmadığı gibi mobilya ve eşyalarının da hiç muhasebesinde olduğu, belirtilmektedir.⁶³

Cumhuriyet Halk Partisi İl Yönetim Kurulu Başkanı ve Vali Vekili'nin Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'ne 10/7/ 1936 tarihinde yazdığı yazıda da, dağılan Trabzon Türk Ocağı'nın borçları hakkındaki sorulara verilen cevapların listede yazıldığı belirtilmiştir.⁶⁴ Bu listede Trabzon Türk Ocağının sahip olduğu gayr-i menkul malların neler olduğu sorusuna cevap olarak, 14.8.1934 tarihinde Parti adına satın alınan binanın Türk Ocağı'nda kaldığı, veriliyordu. Ayrıca Türk Ocağı'nın bu binadan başka gayr-i menkulü olmadığı, bu binanın çok iyi ve elverişli, olduğu için hâlihazırda olduğu gibi bundan sonra da Parti kurağı olarak kullanılacağı belirtiliyordu.⁶⁵ Trabzon Türk Ocağı Binası'nın değeri ile ilgili, farklı rakamlar zikredilmekle birlikte, kıymet takdirinin 1931 yılında on bin lira olduğu belirtiliyordu.

Türk Yurdu'nun Aralık 1963 tarihli sayısında, Türk Ocaklarının Halk Fırkasına devrettiği ocak binaları ile gayr-i menkullerinin cinslerini ve kıymetlerini gösteren bir liste yayınlamıştır. Bu listede de Trabzon Türk Ocağı'nın tek gayr-i menkulü olarak Trabzon Türk Ocağı Binası ve bu binanın kıymet bedeli de tahmini olarak yüz bin lira gösterilmiştir.⁶⁶ Bu kıymet 1963 tarihi için verilmiş olmalıdır.

⁶² B.C.A., C.H.P Evrakı ,11.8.1931, 490.01/67.254.2, s.26.

⁶³ B.C.A., C.H.P Evrakı ,2.5.1931, 490.01/ 67.254.2, s.44.

⁶⁴ B.C.A., C.H.P Evrakı ,10.7.1936, 490.01/ 67.254.2, s.1.

⁶⁵ B.C.A., C.H.P Evrakı,” Trabzon Türk Ocağı'nın borçları hakkındaki soruların karşılığı olan liste”,10.7.1936, 490.01/ 67.254.2, 2.

⁶⁶ “Türk Ocaklarının Halk Fırkasına Devrettiği Ocak Binaları ile emvali gayr-i menkullerin cinslerini ve kıymetlerini gösteren liste”, **Türk Yurdu**, Sayı 301, Aralık 1963.

3110. Trabzon Türk Ocağı Hizmet Binası:

Trabzon Türk Ocağı'nın tek gayr-i menkulü olan Trabzon Türk Ocağı binası, Fosturopolu'dan metruk, uzun sokak caddesinde bulunan⁶⁷ Trabzon'un en güzel ve şık binalarından birisiydi.⁶⁸ 14 Mayıs 1925 tarihli Yeni Yol Gazetesi'nde Fosturopolu'dan kalan binanın Trabzon Türk Ocağı'na Vekiller Heyeti kararıyla verildiği belirtilmiştir.⁶⁹ Bu binanın, Trabzon Türk Ocağı'na devri için muamelesi 19 Mayıs 1925 tarihinde yapılmıştır. Trabzon Türk Ocağı muhasebecisi Faik Bey, Ocak azalarından Murtaza Bey ve mali emlâkta görevli bir memur tarafından binanın devir teslim işlemleri yapılmıştır.⁷⁰

Trabzon'a gelen çok sayıdaki önemli misafir bu binada kabul edilmiş ve Mustafa Kemal Paşa'da bu binada ikamet etmiştir.⁷¹

Türk Ocakları'nın feshi sonrası, Türk Ocakları'na ait malların C.H.F.'na devri gerçekleşmiş, Trabzon Türk Ocağı'nın binası da Fırkaya devredilmiştir. Bu devir işlemleri ile ilgili yazışmalardan anlaşıldığı üzere binanın kıymeti üzerinde ihtilaflar olmuştur. Nitekim Trabzon Vilayeti İdare Heyeti'nin 17.3.1931 tarihli 36 numaralı kararında, binaya dört bin lira kıymet takdir edilmesi üzerine Trabzon Vilayeti Defterdarlığından 6.4.1931 tarihli itiraz gelmiştir. Bu itirazda ve gerekçesinde, Trabzon Türk Ocağı Binasına, 13 Şubat 1928 tarihinde 49 numaralı vilayet idare heyeti kararıyla on beş bin lira kıymet konulduğu, bu bedelin sekiz yılda ve sekiz taksitle ödenmesi maliye vekâletince tasvip olunduğu, belirtilmiştir.

Cumhuriyet Halk Fırkası Trabzon İdare Heyeti'nin, Devlet Şurası Yüksek Riyaseti'ne gönderdiği yazıda bu itilaflar belirtildikten sonra, defterdarlık tarafından yapılan itiraza cevap verilmiştir. Cevapta, binaya on beş bin lira kıymet konulduğunu fakat verilen karar usulü Türk Ocağı'nı temsil eden heyete tebliği edilmediğinden Ocağın bu kıymetten haberdar olmadığı, belirtilmiştir. Devamında, on beş bin liralık karardan önce,

⁶⁷ B.C.A., "Trabzon Türk Ocağı Binası'nın kıymeti Hakkında", 16.5.1931, 490.01/67.254.2, s.45.

⁶⁸ Fostropolu'dan kalan bu binada, Rumlar savaşı fırsat bilerek geçici bir Rum Hükümeti kurmuşlardır. Kurdukları bu hükümet adına 4 Mart 1916 tarihinde Değirmendere Köprüsü başında Rus kumandanını karşıladılar. Bu tarihte Rus askeri Trabzon'a girdi. Rumlar, Rus kumandanın arabasının üzerinden geçmesi için Uzun Sokak'ın 15 metrelik bir kısmını Türk Bayrağı ile döşemişlerdir. Bkz. Tarakçıoğlu, a.g.e., s.10.

⁶⁹ Yeni Yol Gazetesi, 14 Mayıs 1925, Numara: 128- 228.

⁷⁰ Yeni Yol Gazetesi, 20 Mayıs 1925, Numara: 132-232.

⁷¹ "Gazi ve Ocaklar", **Türk Yurdu**, Yeni Seri, (Ocak 1931), C.17/6-26, Sayı: 37/231 Ankara 2001, s.33.

Ocağın milli bir müesseseye mülk edilmesi düşüncesiyle bir çok emvâl-i metrûkede mevcut olan harap ve elzem (gerekli) ihtiyaçlarına binaen adı geçen binaya 1500 lira kıymet konulmuş olduğu, binanın tabu kaydına nazaran 1500 liranın eksik olduğu vekaleti celîleden emir olunması üzerine 13 Şubat 1928 tarihli 1500 liralık kıymet takdiri kararının yanlış verildiği ve bir sıfırın noksan yazıldığı beyanıyla idare heyetince binaya 15 bin lira kıymet konulduğu şeklinde karar verildiği üzerinde durulmuştur. Fakat 1500 liraya dair verilen kararın fesih edilmediğine dikkat çekilerek, *“...bu suretle verilen 15 bin liralık kararın hükümsüz olacağı aşikârdır”*, denilmektedir.⁷² Buna bağlı olarak da, defterdarlığın kararının, gereksiz olduğu ve binanın değerine uygun olmadığından herhangi bir itirazın olamayacağı belirtilmiştir. Devamında, *“13 Şubat 1928 tarihli kararın (15 bin lira kıymet konulması) kesinlik bildirdiği iddiasıyla, dört bin lira kıymet konulması muhalifi kanun olduğu beyan edilmekteyse de, 13 Şubat 1928 tarihli kanunun esasen kıymeti olmadığı için, itiraz edilmemiş olan bin beş yüz liraya dair olan kararın kesinleşmiş saymak zaruri olup, bu kararın kabul edilmediği takdirde en son olarak verilen dört bin liralık kıymet takdiri hakkındaki kararın doğruluğunun tabii olacağı aşikârdır. “* denilmektedir. Sonuç olarak da, binanın durumu ve mevkisi göz önüne alındığında on beş bin liralık kıymet takdirinin fahiş olduğu, daha sonra takdir edilen dört bin lira kıymetin de, binanın sonradan yapılan tamiratından önceki haline muvafık olduğu, ortada hazinenin zararı mevzu bahis olmayacağı için de yapılan itirazların reddedilmesi ve 17.3.1931 tarihinde verilen kararın (dört bin lira kıymet bedeli) tasdik edilmesi⁷³ istenmiştir.

C.H.F. vilayet idare reisi'nin C:H.F. Kâtib-i Umumiliğine 16 Mayıs 1931 tarihinde gönderdiği yazıda, Türk Ocağı binası hakkında bilgiler yer almaktadır. Buna göre; Türk Ocağı binasının mülk haline getirilmesi için yapılan müracaat üzerine, 1928 yılında Vilayet İdare Heyeti tarafından 1500 lira değer takdir edilmiştir. Fakat bu kıymetin çok düşük olduğunun anlaşılması üzerine yine aynı Vilayet Heyeti tarafından 13 Şubat 1928 tarih ve 49 numaralı karar ile bu fiyat 15000 liraya çıkartılmıştır. Bu seferde son kıymeti çok fahiş bulan Türk Ocağı, muameleyi takip etmemiş ve 1931 yılına kadar muamele bu haliyle kalmıştır.

⁷² B.C.A., “Trabzon Türk Ocağı Binası'nın Kıymet Bedeli Hakkında”, 16.5.1931, 490.01/67.254.2., s.45.

⁷³ B.C.A., “Trabzon Türk Ocağı Binası'nın Kıymet Bedeli Hakkında”, 16.5.1931, 490.01/67.254.2., s.46.

1931 yılında olan müracaat üzerine 17.3.1931 tarih ve 36 numaralı kararla Vilayet İdare Heyeti, binaya 4000 lira kıymet takdir etmiştir. Fakat defterdarlık makamı, kıymetler arasında gördüğü büyük farklılık üzerine vilayet kanalıyla 7.4.1931 tarih ve 247/127 numaralı yazı ile muameleyi şurayı devlete arz etmiştir. Bu bilgiler verildikten sonra, Vilayet İdare Heyeti Reisi tarafından C.H.F Kâtibi Umumiliği'nden, bu itirazların şurayı devletten takip edilmesini ve binanın dört bin lira kıymet üzerinden C.H.F.'na mülk edilmesine imkân verilmesi istenmiştir.⁷⁴

C.H.F. İl Yönetim Kurulu Başkanlığınca, 10.7.1936 tarihinde C.H.F. Genel Sekreterliği'ne yazılan cevabi yazıda, Trabzon Türk Ocağı Binasının, maliyeden 10 taksitte ödenmek üzere 4500 liraya satın alınmış olup, bu binanın iki taksiti verilmiş ve 3600 lira geriye borç kalmıştır, denilmektedir. Buradan anlaşılabacağı üzere, binanın fırkaya devri sırasında kıymet bedeli üzerinde yapılan itirazlar sona ermiş ve Ocak binasının 4500 liraya 10 taksitte ödenmek üzere fırkaya devri gerçekleşmiştir.⁷⁵

Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Reisi'nin, C.H.F. Kâtib-i Umumiliği'nin 18.4.1931 tarihli tahriratına cevap olarak, 2.5.1931 tarihinde yazdığı yazıda ise, Trabzon Türk Ocağı binasının bedelinin on bin lira olduğu belirtiliyordu. Yine aynı yazıda, binanın Türk Ocağı namına mülk olarak verilmesi için beş yıldan beri yapılan teşebbüslerin netice vermediği de belirtilmiştir.⁷⁶ Buradan da anlaşılabacağı üzere Trabzon Türk Ocağı Binası, tamamen Ocağın mülkü haline getirilememiştir. Bunun nedeni olarak, Türk Ocağı'nın ihmali gösterilmektedir. Nitekim C.H.F. Vilayet İdare Heyeti Reisi tarafından 20 Mayıs 1931 tarihinde, C.H.F. Kâtib-i Umumiliği'ne gönderilen yazıda, Türk Ocağı heyetinin vaktiyle gösterdiği alakasızlık ve ihmal nedeniyle, binanın temlik muamelesinin tamamlanamadığı, belirtilmektedir.⁷⁷

Trabzon Türk Ocağı binasının fırkaya teslimi esnasında, bulunduğu vaziyetle ilgili bilgiler, belgelerdeki yazışmalarda verilmiştir. Trabzon Türk Ocağı'nın bina içerisindeki menkul eşyalarını gösteren listeden sonra, C.H.F vilayet heyeti azaları olan Nim Bıyık

⁷⁴ B.C.A., "Türk Ocağı Binasının Temliki İçin Muamele Arzı", 16.5.1931, 490.01/ 67.254.2.

⁷⁵ B.C.A., 10.7.1936, 490.01/ 67.254.2.

⁷⁶ B.C.A., "Trabzon Türk Ocağı Binası Hakkında Yazışma", 2.5.1931, 490.01/ 67.254.2.

⁷⁷ B.C.A., 20 Mayıs 1931, 490.01/ 67.254.2.

Zade ve Abanoz Zade⁷⁸ tarafından binanın tamamen elektrikle teçhiz edilmiş olduğu ve teçhizatın tam ve mükemmel bir surette bulunduğu, belirtilmiştir.⁷⁹

Trabzon Türk Ocağı binası aynı zamanda spor kulüplerine de barınma imkanı sağlıyordu. Trabzon'da bulunan beş spor kulübünün kendilerine ait binaları olmadığından, ikisi Ocak binasında faaliyet göstermekteydi. Türk Ocaklarının feshinin ardından, Trabzon Türk Ocağı Binası, Birlik Spor Kulübüne bilâbedel (bedelsiz) olmak suretiyle kiralanmıştır.

3111. Trabzon Türk Ocağı'nın Menkulleri

Trabzon, Of ve Sürmene Ocakları'nın menkul eşyalarına ait bilgiler, C.H.F. İl İdare Heyeti ve C.H.F Kâtib-i Umumiliği arasındaki yazışmalarda ve listelerde belirtilmiştir.

14.7.1931 Tarihli C.H.F Vilayet İdare Reisi'nin, C.H.F. Kâtib-i Umumiliğine gönderdiği yazıda, Sürmene Türk Ocağı'na ait eşyaların kuruşlu mazbata listesi verilmiştir.⁸⁰ Sürmene Türk Ocağı'nın menkul eşyalarını ve değerlerini gösteren tablo şöyledir:

Cinsi	Adedi	Değeri (Kuruş)	Tutarı (Kuruş)
Ciltli kitap	241	100	24100

⁷⁸Trabzon şehrinin yerli eşrafından olan ve 1864 yılında Trabzon'da doğan Abanoz Zade Hüseyin Avni Bey'in babası Ömer Ağa, annesi Fatma Hanım'dır. İlk okulu ve Rüştüyeyi Trabzon'da bitirdi. Trabzon Vilayeti Tahrirat kelesinde katiplik, Bidayet Mahkemesinde Zabıt Katipliği ve aynı dairede Aza Mülazımlığı ve bu mahkemenin Hukuk Dairesi Reisliğini yaptı. 1893-96 arasında Of kazasında, 1896-1903 tarihleri arasında Sürmene'de, Görele'de (1903-1908) ve tekrar Of'ta (1908-14) kaymakamlık yaptı. Cihan Savaşı başlarken Of'ta Kaymakamlık mesleğinden emekliye ayrıldı. 1916 Rus işgalinde İstanbul'a gidip, ticaretle uğraştı, Trabzon'un kurtuluşuna müteakip tekrar Trabzon'a döndü.Trabzon Müdafa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti'nin kurucularındandır. Erzurum Kongresi'nde, son gün imzaya açılan “ Beyanname”yi, “ Temsil Heyeti”ne verilen yetkiyi çok aşırı bulduğu için imzalamamıştır. Trabzon Belediye Reisliği görevinde de bulunan Abanoz Zade 1933 yılında Trabzon'da vefat etmiştir. Bkz. Fahrettin Kızıoğlu, Bütünöyle Erzurum Kongresi, Ankara 1993. s. 211-212.

Abanoz Zade Hüseyin Avni Efendi aynı zamanda 1925 yılı Trabzon Belediyesi azalarındandır. Yeni Yol Gazetesi, , 8 Haziran 1925, Numara: 146-246.

⁷⁹ B.C.A., 27.6.1931, 490.01/67.254.2.

⁸⁰ B.C.A., C.H.P Evrakı ,21 Temmuz 1931, 490.01/ 67.254.2., s.41.

Cinsi	Adedi	Değeri (Kuruş)	Tutarı (Kuruş)
Ciltsiz kitap	260	30	7800
Ceviz Kütüphanesi	2	5000	10000
Cam fener	16	10	160
Çerçeve resim	8	50	400
Mustamel demir sandalye	24	50	1200
Sancak ve direkleri	2	100	200
Soba ve boruları	1	400	400
Küçük beyaz perde	13	50	650
Müstamel kumaş perde	5	80	400
Müstamel futbolcu fanılası	11	30	330
Müstamel gömlek	3	25	75
Müstamel fotin	2	100	200
Elbise asmak için kanca	30	10	300
Küçük tiyatro dekoru	4	100	400
Beyaz perde	2	150	300
Eski ceviz direk	4	50	200
Müstamel kırık sandalye	15	50	750
Piyango fişleri			20
Küçük kıta'da sancaklar	14	30	420
			484,35

Cumhuriyet Halk Fırkası Sürmene Reisi Yusuf Bey'in belirttiği bu kuruşlu mazbata listesine göre, toplam tutar dört yüz seksen dört lira otuz beş kuruştur (484,35).⁸¹

C.H.F. Vilayet İdare Heyeti Reisi tarafından, C.H.F. Kâtib-i Umumiliği'ne 8 Temmuz 1931 tarihinde gönderilen, 23.6.1931 tarihli emir telgrafına, cevapta Trabzon ve Of Ocaklarının, eşyalarının tahmini kıymet bedelleri verilmiştir. C.H.F. idare heyetlerince tahmin edilen bu bedellere göre, Trabzon Ocağı'nın menkul eşyası 1138 lira 80 kuruş, Of

⁸¹ B.C.A., C.H.P Evrakı ,Sürmene Türk Ocağı'nın Kuruşlu Mazbatası, 4.7.1931, 490.01/67.254.2, s.42.

Ocağı'nın menkul eşyası 179 lira 25 kuruş civarındadır.⁸² Buna göre Of Ocağına ait olan menkul eşyalar ve kıymetlerini gösteren tablo şu şekildedir:

Cinsi	Adedi	Fiyatı (lira)	Kuruş
Hasır sandalye	12	27	
Kütüphane	1	20	
Soba ve boru	1	10	
Sigara masası	1	2	
Mütelea masası	1	12	50
Yazı masası	1	11	
Şapka askısı	2	1	
Tepsi	1	4	
Köhne bir asma lamba	1	1	
Kristal yazı takımı	1	2	
Camlı resim	7	21	
Büyük perde	1	4	
Duvar halısı	1	3	75
Mütelea masası	1	3	
Defatır	12	55	
Büyük mühür	1	2	
	179	25	

Reis Ali Rıza imzalı mazbataya göre, Of Türk Ocağı'nın menkul eşyasının tahmini bedeli 179 lira 25 kuruştur.⁸³

Trabzon Türk Ocağı'na ait olan menkullerin ayrıntılı listesine göre, bu eşyalar, nitelikleri ve değerleri (azdan- çoğa) şöyledir:

⁸² B.C.A., C.H.P Evrakı, "23/6/1931 tarihli emir telgrafına C.H.F. vilayet idare heyeti reisliği tarafından verilen cevap", 8 Temmuz 1931, 490.01/ 67.254.2., s.47.

⁸³ B.C.A., C.H.P Evrakı, "Of Türk Ocağı'nın mazbatalı eşya bedelini gösteren liste", 27.6.1931, 490.01/67.254.2, s.48.

Cinsi	Adedi	Fiyatı (lira)	Kuruş
Kahve kutusu	1		20
Yuvarlak cam idare lambası	1		“
Nikel adi kahve tepsisi	1		“
14 Numaralı asma ayineli cam lamba	1		“
Sitempa	1		50
Yazı kalem sapı	1		“
Cetvel Tahtası	1		“
Nikel kahve tepsisi	1		“
Kahve cezvesi	1		“
Kristal küllük	1		“
Kuş kanadından yapılmış fırça	1		60
Billur sigara tabağı	6		“
Siyah kaplı defter	2	1	
Siyah kaplı ticaret defteri	2	“	
Siyah kenarları demirli cetvel tahtası	1	“	
Yuvarlak famuslu karpuz lamba	1	“	
Trabzon Türk Ocağı’nın isim levhası (Kristal)	1	“	
Kalemlik	1	“	
Siyah saplı kop papiye	1	“	
Lacivert kırmızı kılanit kalem sapı	1	“	
Kağıt sepet	1	1	50
Camlı resim çerçevesi	1	2	
Paspas	1	“	
Pirinç kenarlı fantezi tampon	1	“	
Maroken sümen	1	“	
13 Metre mor yol halısı	1	“	
Elbise askısı	10	“	
Su küpü ⁸⁴	1	2	

⁸⁴ B.C.A., C.H.P Evrakı ,“Trabzon Türk Ocağı’nın Menkul Eşyasını Gösteren Mazbatalı Liste”, 27.6.1931, 490.01/67.254.2.

Cinsi	Adedi	Fiyatı (lira)	Kuruş
Örme hasır hazaran sandalye	1	3	
Kristal saplı tampon	1	“	
Büyük paspas	1	“	
Süngerlik	2	“	
Siyah tampon	1	“	
Büyük paspas	1	3	
Abajur marka püsküllü asma lamba (20 numaralı)	1	“	
Abajurlu sustalı asma lamba(15 numara)	1	“	
Siyah pires papiye	1	“	
Tornalı ceviz boyalı sigara masası	2	4	
Sigoralık	2	4	
Gazinin camlı çerçeveli fotoğrafı	1	5	
Halis keten perde	2	5	
Tornadan geçme iki kat etajer	1	7	
Sarı korniş	5	7	
Üzeri ceviz kaplama bademi masa	1	8	
Siyah kristal hokka takımı	2	10	
Fes rengi ipekli perde için kadife içlik	2	“	
Büyük sarı korniş	6	“	
Fes rengi ipekli perde için kadife içlik	2	14	
Camlı ceviz çerçeveli Gazi'nin resmi	1	15	
Banyo kazanı	1	“	
Dürbün	1	“	
Yedi gözlü ceviz kaplamalı yazıhane (Üzeri yeşil muşamba örtülü)	1	25	
Sekiz metrelik ipekli kadife	1	60	
Fes rengi tam en ipekli kadife perde (10 parçalık)	10	70	
Fes rengi yarım en ipekli kadife perde (10 parçalık)	10	80	

Bu listede verilen eşyaların değerleri toplandığında, 1138 lira 80 kuruşluk toplam elde ediliyor. Bu eşya listesinin bir diğer ayrıntılı sureti (eşyaların adetlerinin, sıra numaralarının, nevi'lerinin, evsafirlerinin bulunduğu) C.H.F'nın vilayet heyeti idare azalarından Nim Bıyık Zade, Abanoz Zade ve Türk Ocağı idare heyeti tarafından tanzim edilmiştir. Ayrıca Türk Ocağı'nın 79 lira seksen yedi kuruş kasa mevcudunun veznedar Muallim Emin Bey'de bulunduğu, belirtilmiştir.⁸⁵

312. Borçlar, Alacaklar ve Borçların Ödenmesi

Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliği tarafından, dağıtılan Türk Ocakları'nın mallarının fırkaya teslimi aşamasında, yurt genelindeki şubelere gönderdiği yazılarda, Ocakların borçlarının, gayr-i menkul ve menkullerinin, alacaklarının vb. tespit edilerek merkeze bildirilmesi isteniyordu. Bu maksatla gönderilen yazılara gelen cevaplardan hem Trabzon Türk Ocağı hem de Sürmene, Of ve Akçaabat Ocakları'nın borç ve alacakları ile ilgili bilgiler edinebiliyoruz.

Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliğine cevap olarak Trabzon Halk Fırkası tarafından gönderilen belgelere göre, Trabzon Türk Ocağı'nın borçlu olduğu kurumlardan birisi Türk Elektrik Anonim Şirketidir. 20 Nisan 1931 tarihinde C.H.F. Vilayet İdare Reisi Celal Bey tarafından, "Trabzon Elektrik Türk Anonim Şirketi Riyaseti Aliyesine" başlıklı bir yazı gönderilmiştir. Bu yazının 1 Şubat 1933 tarihinde kopya edilen suretinde, Türk Ocağı'nın ilgası ve eşyalarının Halk Fırkası'na devri nedeniyle Ocak'tan talep edilen iki yüz küsur liranın üç ay içinde ödeneceği bildiriliyordu.⁸⁶ Yine 2.5.1931 tarihli C.H.F. Kâtib-i Umumiliğine gönderilen bir başka yazıda, Trabzon Türk Ocağı'nın yetmiş küsur lira mevcut parası olmasına rağmen iki yüz kırk küsur lira elektrik ücretinden borcu olduğu ve bundan başka alacağı ve borcu olmadığı, belirtilmiştir.⁸⁷

15.8.1933 tarihinde feshedilen Türk Ocaklarından kalan borçların yer aldığı tabloya göre Trabzon Türk Ocağı'ndan kalan borç; bina bedelinden dolayı maliyeye 4000 lira ve elektrik şirketine 240 lira olmak üzere toplamda 4240 lira olarak gösterilmiştir. Ödenen kısmında ise, sadece elektrik şirketine olan borcun tahsil edildiği, binadan kalan 4000

⁸⁵ B.C.A., C.H.P Evrakı,"Trabzon Türk Ocağı'nın Eşya Listeleri", 27.6.1931, 490.01/ 67.254.2, s.51-54.

⁸⁶ B.C.A, C.H.P Evrakı ,20.4 1931 (sureti 1 Şubat 1933), 490.01/67.254.2., s.35.

⁸⁷ B.C.A, C.H.P Evrakı, 2.5.1931, 490.01/67.254.2.

liralık borç için de, C.H.F Reisliğinin 14.10.1933 tarihli ve 415 numaralı tahriratında bina ocak zamanında satın alınmadığından, yeni baştan Fırka tarafından satın alınması için çalışmalar yapıldığı bildirilmiştir.⁸⁸

C.H.F, gazete ilanları yoluyla da Türk Ocaklarından alacaklı olanlara ulaşmaya çalışmıştır. Mesela Trabzon'da yayınlanan Yeni Yol Gazetesi'ne 19.1.1933 tarihinde, "Türk Ocaklarından Alacaklı Olanlara" başlığı ile bir ilan verilmiştir.⁸⁹ Bu ilandan hareketle, alacağı olan meblağı temin etmek için Trabzon Elektrik Anonim Şirketi, C.H.F. Merkezinde Tasfiye Encümenine bir yazı göndermiş ve alacağı olan 248 lira 75 kuruşun ödenmesini talep etmiştir.⁹⁰

Bu konuya bağlı olarak 13 Şubat 1933 tarihinde Trabzon C.H.F. Vilayet İdare Heyeti Riyasetine gönderilen yazıda, Trabzon'daki elektrik şirketi 1.2.1933 tarih ve 84 numaralı mektubu ile mefsuh Türk Ocakları Tasfiye Encümenine müracaat ettiği ve şirketin, Ocak'tan alacağı olan miktarın ödenmesini istediği, bildiriliyordu. Fakat aynı yazıda, hem şirketin alacağının yüz liradan fazla olması hem de tediye listesine eklenmediği için hemen ödendiği ve makbuzların da bağlı olarak iade edildiği, bildirilmiştir.⁹¹

Trabzon Elektrik Türk Anonim Şirketi tarafından 22 Haziran 1933 tarihinde, "Cumhuriyet Halk Fırkası Merkezi Umumisinde Tasfiye Encümeni Riyaseti Aliyesine" başlığıyla gönderilen yazıda, ilga edilen Trabzon Türk Ocağı'nın, Elektrik şirketine 248 lira 75 kuruşun tediyesi için 17 Mayıs 1933 tarih ve 422 numaralı mektupla arz edildiği ve bu meblâğa ait olan evrakın da takdim edildiği, belirtilmiştir. Devamında da bu alacağa mukabil olarak C.H.F. İl Riyaseti tarafından, 22/6/1933 tarih ve 585 numaralı makbuz ile 240 lira gönderildiği, fakat geriye kalan sekiz lira yetmiş beş kuruşun ise ödenmediği belirtilerek, bu miktarın da irsali için gereken emirin verilmesi ve havale edilmesi rica edilmiştir.⁹²

⁸⁸ B.C.A., C.H.P. Evrakı, 15.8.1933, 490.01/ 77.285.1.

⁸⁹ Yeni Yol Gazetesi, , Sayı: 1748, 19.1.1933.

⁹⁰ B.C.A., C.H.P Evrakı, "Türk Ocağı'nın Borcu Hakkında", 1 Şubat 1933, 490.01/67.254.2, s.34.

⁹¹ B.C.A., C.H.P Evrakı, "Trabzon Türk Ocağı'nın Elektrik Borcu", 13 Şubat 1933, 490.01/ 67.254.2., s.33.

⁹² B.C.A., C.H.P Evrakı, "Trabzon Elektrik Türk Anonim Şirketi'nin Alacak Talebi", 22.Haziran 1933, 490.01/ 67.254.2., s.30.

Türk Elektrik Anonim Şirketi'nin alacak talebine cevaben, C.H.F. İl Yönetim Kurulu tarafından 26 Temmuz 1933 tarihinde, "Elektrik Türk Anonim Şirketi Müdürlüğüne" başlığı ile gönderilen yazıda, Türk Ocağı'nın bu şirkete 240 lira borçlu olduğu belirtilerek, bu paranın elektrik şirketine gönderildiği, bildirilmiştir.⁹³ Nitekim, C.H.F. merkezi tarafından 6 Haziran 1933 tarihinde İş Bankası Ankara Merkezi Müdüriyeti'ne gönderilen bir yazı ile, bankadaki 1238 numaralı alacaklı hesaptan 240 liranın Trabzon C.H.F. Reisliği emrine havale edilmesi isteniyordu.⁹⁴ Fakat borç listesinde bulunmadığı halde şirketin istediği sekiz lira için, C.H.F.'nin mahalli idaresine müracaat edilmesi, isteniyordu.⁹⁵ Bu konuya ilişkin 6 Haziran 1933 tarihinde, C.H.F. Trabzon İdare Heyeti Reisliği'ne gönderilen bir başka yazıda, Trabzon Elektrik şirketinden alınan mektupta; mefsuh Türk Ocağı Trabzon şubesinden 248 lira 75 kuruşun iadesi talep edilmekle birlikte, Ocaklara ait borç listesinde şirketin 240 lira alacağı görüldüğünden bu meblağın İş Bankası vasıtasıyla gönderildiği bildirilmiştir.⁹⁶

Trabzon Türk Ocağı'nın elektrik şirketine olan borcu ile ilgili son yazı 5.7.1933 tarihlidir. C.H.F. Vilayet İdare Heyeti Reisliği tarafından, Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtib-i Umumiliği'nin 6.6.1933 tarih ve 37797 sayılı emirlerine, cevaben gönderilen yazıda Mefsup Trabzon Türk Ocağı'nın, Trabzon elektrik şirketine olan 248 liranın İş Bankası'ndan alınarak elektrik şirketine verildiği bildirilmiştir. Ayrıca bu meblağın ödendiğine dair makbuzlarda takdim edilmiştir.⁹⁷

C.H.F. merkezi tarafından gönderilen 16.4.1936 gün ve 721 sayılı yazı ile Mefsup Türk Ocaklarının alacak ve borçlarının, merkeze bildirilmesi isteniyordu. Bu bildiri Trabzon C.H.P. İl Yönetim Kurulu Başkanlığı'na da yapılmıştır. Bu yazıya karşılık olarak 10.7.1936 tarihinde verilen cevapta, Trabzon Türk Ocağı'nın borçları ile ilgili şu bilgiler yer alıyordu:

⁹³ B.C.A, C.H.P Evrakı ,“Trabzon Türk Ocağı'nın Elektrik Borcu”, 26.Temmuz 1933, 490.01/ 67.254.2., s.29.

⁹⁴ B.C.A, C.H.P Evrakı, İş Bankası Ankara Merkezi Müdüriyetine Gönderilen Havale Talebi”, 6 Haziran 1933, 490.01/67.254.2, s.32.

⁹⁵ B.C.A, C.H.P Evrakı ,“Trabzon Türk Ocağı'nın Elektrik Borcu”, 26.Temmuz 1933, 490.01/ 67.254.2., s.29.

⁹⁶ B.C.A, C.H.P Evrakı ,6 Haziran 1933, 490.01/67.254.2., s.31.

⁹⁷ B.C.A., C.H.P Evrakı ,“Elektrik Şirketine Borcun Ödendiğine Dair Yazı”, 5.7.1933, 490.01/67.254.2., s.36.

-Trabzon Türk Ocağı Binası, maliyeden 10 taksitte ödenmek üzere 4500 liraya satın alınmış, bu binanın iki taksiti verilmiş ve 3600 lira geriye borç kalmıştır. Türk Ocağı adına bundan başka vergi, maliyeye icar, kazanç, vb. Ocağın devrettiği herhangi bir borç olmadığı bildirilmiştir.⁹⁸

-Of, Sürmene ve Akçaabat Ocakları'nın alacakları ve borçları olmadığı, C.H.F Vilayet İdare Heyeti Reisi'nin 11/8/1931 tarihinde C.H.F Katibi Umumiliğine yazdığı yazıda belirtilmiştir.⁹⁹

Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyeti Reisliği'nce, 11.1.1932 tarihinde C.H.F Kâtibi Umumiliği'nin 28.12.1931 tarih ve 3994.3995.3997.3998 numaralı tebligatına cevap olarak, Trabzon Türk Ocağı'nın borç ve alacakları ile ilgili verilen bilgilerde; Sürmene, Of, Akçaabat ocaklarının devredilmiş mevcut paraları, gayr-i menkulleri, alacakları olmadığı gibi aynı ocakların mevcut borçlarının da bulunmadığı, belirtilmiştir.¹⁰⁰

Akçaabat ve Of Ocakları'nın borcu olduğuna ilişkin herhangi bir belgeye rastlayamadık. Fakat Sürmene Türk Ocağı'nın borcu ile ilgili yazışmalar ve dava tutanakları mevcuttur. 18.6 1934 tarihli dava karar belgesinden, Sürmene Türk Ocağı'nın, Gölansa Mahallesi'nde oturan ve Ocağın bulunduğu binanın sahibi olan Ali Rıza Efendi'ye kira borcu vardı. Dava, Ali Rıza Efendi'nin vekili Ali Ulvi Bey tarafından, Sürmene Halk Fırkası'nın Reisi Yusuf Bey aleyhine açılmıştır. Buna göre, Ali Rıza Efendi'ye ait Zarha Çarşısı'nda bulunan kiralık binada Türk Ocağı bulunuyordu, fakat Türk Ocağı kapatıldıktan sonra ödenmesi gereken yüz liralık bir kira bedeli kalmış, daha sonra verilen emirle de Türk Ocaklarına ait olan tüm mal, borç ve alacaklar Halk Fırkasına devredilmiştir. Buna istinaden de dava vekili, Türk Ocağı'nın kira borcu olan binanın kira bedelini C.H.F.'dan talep etmiştir. Buna karşı Sürmene Halk Fırkası Reisi Yusuf Bey, Türk Ocakları'nın lâğvı ile birlikte Ocağın eşyalarının Halk Fırkasına devredilmediğini bu nedenle de davanın reddini istemiştir. Fakat onun bu talebi rağbet görmeyerek reddedilmiştir. Çünkü bilindiği üzere kapatılan Türk Ocakları'nın tüm eşyaları, gayr-i menkulleri Halk Fırkasına devredilmiştir. Aynı zamanda vaktiyle Sürmene Türk Ocağı

⁹⁸ B.C.A., C.H.P Evrakı ,10.7.1936, 490.01/67.254.2, s.2.

⁹⁹ B.C.A., C.H.P Evrakı ,11.8.1931, 490.01/67.254.2.

¹⁰⁰ B.C.A., C.H.P Evrakı, "Trabzon Türk Ocağının Borçları Hakkında", 11.1.1932, 490.01/67.254.2, s.21.

tarafından düzenlenen piyango bilet bedelinden doksan sekiz liranın da Ocak tarafından Fırkaya devredildiği, Fırkanın da bilet bedellerini tahsil ederek Ocağın borçlandığı kira bedelini ödeyeceğine dair kapatılan Ocak idare heyetinin imzaladığı hesap mazbatasının mevcut olduğu bilinmekteydi. Yine 11/4 1931 tarihli Türk Ocakları Kurultay Riyaseti'nde, Türk Ocaklarının kapatılması ile birlikte bütün haklarına ve borçlarına Halk Fırkalarının sahip olduğu belirtilmiştir. Buna binaen de Sürmene Türk Ocağı'nın 100 liralık kira borcunun on lirası, vekâletle birlikte C.H.F namına Reis Yusuf Bey'den tahsilâtına ve yüz liranın Ali Rıza Efendi'ye ve vekiline ödenmesine, davanın temyizi kapalı olmak suretiyle, karar verildi.¹⁰¹

Dava sonucunda, Ali Rıza Efendi'den vekâleti aldığına dair bir senetle, vekili tarafından kira bedeli olan 110 lira Ankara C.H.F Merkezinde Tasfiye Encümeni Riyaseti'nden talep edilmiştir.¹⁰²

Sürmene Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi tarafından C.H.F Kâtib-i Umumisi'ne gönderilen bir yazıdan, Sürmene Türk Ocağı'nın devrettiği borcun sadece Ali Rıza Efendi'ye ait kira bedeli olmadığı anlaşıyor. Adı geçen yazıda, kira bedelinin mahkemece karar verildiği Sürmene Türk Ocağının kira borcu dışında kalan, şahıslara eşya bedelinden de yüz on sekiz lira borcu olduğu, bu borç sahiplerinin ellerindeki senetlerin Fırkaya gönderildiği bildirilmiştir. Ayrıca bu borçları ödemeye Sürmene Cumhuriyet Halk Fırkası'nın vaziyetinin uygun olmadığı, devren alınan eşyaların da depoda muhafaza edildikleri bildirilerek, iki senet halinde olan 118 liranın senet sahiplerine ödenmesi rica edilmiştir.¹⁰³

Sürmene Türk Ocağı'nın kira bedeli haricindeki 118 liralık eşya borçlarını gösteren iki senette, bu eşyalar ve tutarları birlikte verilmiştir. Sürmeneli Marangoz Dursun Bey tarafından C.H.F. Kâtib-i Umumiliği'ne gönderilmiş olan yazıda, her birinin değeri üç lira olmak üzere 15 adet sandalyenin toplamı 45 lira, değeri 8'er liradan üç adet masanın toplamı 24 lira olmak üzere toplam 69 liralık borcun, bu borç mefsub Türk Ocağının defterine de kayıtlıdır, alacağı olan 69 lirayı C.H.F. Kâtib-i Umumiliği'nden aldığını,

¹⁰¹ B.C.A., C.H.P Evrakı ,“Dava Karar Belgesi”, 18.6.1934, 490.01/ 67.254.2, 25.

¹⁰² B.C.A., C.H.P Evrakı ,Numara: 55085, 12 Temmuz 1934, 490.01/67.254.2,23;B.C.A.,” Vekalet Senedi”, 12.7.1934, 490.01/67.254.2, 24.

¹⁰³ B.C.A, C.H.P Evrakı, Numara: 55086, 19 Temmuz 1934, 490,01/ 67.254.2, 18.

bildirmiştir.¹⁰⁴ Diğer senet sahibi ise Sürmeneli Manifaturacı Osmanoğlu Hakkı tarafından gönderilen yazıda alacağı olan 49 lirayı, her birinin değeri 4 liradan toplamı 40 lira olan on adet perde ve değeri 3'er liradan toplamı dokuz lira olan üç adet masa örtüsü, bu borç da mefsuh Türk Ocağının defterine kayıtlıdır, C.H.F. Kâtib-i Umumiliği'nden aldığını bildirmiştir.¹⁰⁵ Böylece mefsuh Türk Ocağının eşya bedeli olan 118 liranın ödenerek bu meselenin kapandığı, fakat kira bedelinin ödenmesi ile ilgili yazışmaların ise 1935 yılının ortalarına kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.

13 Ağustos 1934 tarihinde (gidiş tarihi 27 Ağustos 1934) Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası Reisliği'ne gönderilen yazıda, Sürmene Türk Ocağından kalan yüz liralık kira bedelinin ve vekile verilecek olan on liranın mahkemece C.H.F. tarafından ödenmesine karar verildiği, fakat Sürmene Türk Ocağından böyle bir borç devralınmamış olduğu eğer ödenmemiş bir borç varsa bunun Fırka İdare Heyeti'nden yapılacak mazbatasının gönderilmesi, isteniyordu.¹⁰⁶

Bu yazıya cevaben 9.11.1934 tarihinde C.H.F. Vilayet İdare Heyeti Reisi'nin gönderdiği mazbatada, Mefsuh Türk Ocağının Halk Fırkasına devrinde hem Ocak kira bedeli olarak Ali Rıza Efendi'ye yüz lira hem de Hakkı Efendiye 49 lira ve Dursun ustaya 69 lira borçlu olduğu Ocak defter hesaplarından ve ayrıca yapılan tahkikattan anlaşılmıştır, denilmektedir. Bu borçların mevcut olduğu belirtildikten sonra da 218 liralık borç için mazbata takdim edilmiştir.¹⁰⁷ Bu mazbatalarda borcun hangi şahsa ait olduğu ve neden ileri geldiği de yazılmıştır.¹⁰⁸ Ayrıca 8 Eylül 1934 tarihinde C.H.F Trabzon İdare Heyeti Reisliği'ne gönderilen yazıda, 11.1.1932 tarihinde Sürmene'deki Türk Ocağının borcu bulunmadığına dair tahriratın yanlışlığı dile getirilmişti.¹⁰⁹ 17 Kasım 1934 tarihinde gönderilen mazbatada da aynı noktaya dikkat çekilerek, Sürmene Türk Ocağı'nın borcu

¹⁰⁴ B.C.A., C.H.P Evrakı, "Sürmeneli Marangoz Dursun Bey tarafından gönderilen 69 liralık alacağının ödendiğine dair yazı", 6.7.1934, 490.01/ 67.254.2, 19.

¹⁰⁵ B.C.A., C.H.P Evrakı, "Sürmeneli Manifaturacı Osmanoğlu Hakkı Bey tarafından gönderilen 49 liralık alacağının ödendiğine dair yazı", 6.7.1934, 490.01/ 67.254.2, 20.

¹⁰⁶ B.C.A., C.H.P Evrakı, Numara: 55085, 13 Ağustos 1934, 490,01/ 67.254.2, 22.

¹⁰⁷ B.C.A., C.H.P Evrakı, "Sürmene Türk Ocağının borcu hakkında mazbata", 9.11.1934, 490.01/67.254.2, 10.

¹⁰⁸ B.C.A., C.H.P Evrakı, Numara: 55152, 17 Kasım 1934, 490.01/67.254.2, 9.

¹⁰⁹ B.C.A., C.H.P Evrakı, Numara: 55086, 8 Eylül 1934, 490.01/67.254.2, 16.

olmadığına dair 11.1.1932 tarihli ve 14 sayılı yazının etrafı bir araştırma yapılarak ortaya çıkartılmadığı belirtilmiştir.¹¹⁰

Sürmene Türk Ocağının borçlarının alacaklılara ödenmesi konusu uzun süren yazışmalara neden olmuştur. Bu durumdan şüphesiz en çok alacaklılar rahatsızlık duymuşlar ve Sürmene'deki Halk Fırkası Heyeti'ne baskı yapmışlardır. Nitekim bu rahatsızlık 25.2.1935 tarihinde C.H.F. Vilayet Heyetince Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtib-i Umumiliği'ne bir yazı ile bildirilmiştir.¹¹¹

19 Mayıs 1935 tarihinde, Trabzon Parti Başkanlığı'ndan, Sürmene Türk Ocağı'nın borçlarına ilişkin bir yazı gönderilmiştir. Sürmene'deki Türk Ocağı kapatılırken o zamanki parti kurumunun hiçbir tetkikat yapmadan Ocağın borcu olmadığını bildirildiğinin belirtildiği yazıda, alacaklıların bazılarının başvurusu üzerine ocak hesap defterlerinde bir araştırma ve o zamanki üyeler üzerinde soruşturma yapıldıktan sonra Dursun ustaya ödenmemiş 69 liralık borç olduğunun anlaşılması üzerine, bu paranın 10 Mayıs 1933 tarihli karara göre Türk Ocakları hesabında biriktirilen paradan Dursun ustaya ödenmesi uygun görülmüştür, denilmektedir.¹¹² Yazı üzerinde “mahkemeye gitsin” ibaresi not olarak düşülmüştür. Bu yazının bir benzeri de Hakkı Bey'in kırk dokuz liralık alacağına ilişkin yazılmıştır. Yine bu yazı üzerinde de el yazısı ile “mahkemeye gitsin” ibaresi not olarak düşülmüştür.¹¹³ Bu iki yazı, Dağılan Türk Ocakları Hesabını Arıtma Komisyonu'na hazırlanarak gönderilmiştir.

Sürmene Türk Ocağından kalan borçların ödenmesi ile ilgili mesele, alacaklılara tahsilâtın yapılması ile sona ermiştir. 3.6.1935 tarihinde Sürmene C.H.F Başkanlığına gönderilen yazılarda, Rıza Bey'e ödeme yapıldığı bildirilmiştir. Buna göre Rıza Bey'e kira bedeli olarak 110 liranın 19.5.1935 tarih ve 55152 sayılı ödeme kararı gereğince Ziraat Bankası vasıtasıyla ödendiği, bildirilmiştir.¹¹⁴ Yine 3 Temmuz 1935 tarihinde, Sürmene C.H.F Başkanı tarafından Ankara C.H.F Genel Sekreterliği'ne gönderilen bu konu ile ilgili

¹¹⁰ B.C.A, C.H.P Evrakı, Numara: 55152, 17 Kasım 1934, 490.01/67.254.2, 9.

¹¹¹ B.C.A, C.H.P Evrakı, Numara: 12/27, 25.2.1935, 490.01/67.254.14.

¹¹² B.C.A, C.H.P Evrakı, Numara: 55152, 19 Mayıs 1935, 490.01/67.254.2, 11.

¹¹³ B.C.A, C.H.P Evrakı, 19 Mayıs 1935, 490.01/67.254.2, 7.

¹¹⁴ B.C.A, C.H.P Evrakı, Numara:12175, 3.6.1935, 490.01/67.254.2,6; B.C.A, C.H.P Evrakı, Numara:55086/13, 3.6.1935, 490.01/67.254.2,15; B.C.A, C.H.P Evrakı, Numara: 55189/13, 3.6.1935, 490.01/67.254.2, 5.

son ve 5.6.1935 tarihli, 55152/13 sayılı yazıda, Sürmene’de oturan Ahmet Cebi Oğlu Rıza’ya ait olan 110 liranın bankadan alınarak kendisine verilmiş olduğunu ve buna mukabil alınan imzalı senedin de gönderildiği belirtilmiştir. Geriye kalan 118 liranın da sahiplerince istenilmekte olduğu ayrıca belirtilmiştir.¹¹⁵

¹¹⁵ B.C.A, C.H.P Evrakı ,Numara:12175, 3.6.1935, 490.01/67.254.2,4.

4. SONUÇ

Türk Ocaklarının Cumhuriyet döneminde tekrar örgütlenmesi sonucu, yurt genelinde şubeleri açılmıştır. Bu şubelerden birisi de, 1924 yılının Aralık ayında açılış için çalışmalarını yapmış ve 1925 yılının Ocak ayında Merkezin onayı ile resmi kuruluşunu gerçekleştirmiş olan Trabzon Türk Ocağı'dır. Fakat Trabzon Türk Ocağı'nın faaliyet ve çalışmaları yönünden kuruluş tarihi 1 Haziran 1925'dir.

Trabzon şubesinin kuruluş amacı ve misyonu, genel merkezin ve bölgenin ihtiyaçlarına göre faaliyetlerde bulunarak, inkılâpların bölge halkına benimsetilmesini, halkın bilinçlendirilmesini sağlamak, yapacağı ilmi ve kültürel faaliyetlerle bölgeyi doğru bir şekilde tanıtarak, kalkındırılmasına faydalı olmaktır. Nitekim Trabzon Türk Ocağı kuruluşunu tamamlar tamamlamaz bu amaç ve misyon çerçevesinde faaliyetlerine başlamıştır.

Bu faaliyetler arasında konferanslar önemli bir yer tutar. Sadece 1925–1926 yılları arasında Trabzon Türk Ocağı merkezinde, sağlık, ekonomi, tarih, milliyetçilik, milliyet cereyanları, kadın, inkılâplar, İslam, ilim gibi çeşitli konularda, tespit edebildiğimiz 20'ye yakın konferans verilmiştir. Haziran 1925 tarihi itibarıyla başlayan ve 20 Kasım 1925 tarihinden sonra sürekli hale getirilen konferanslar, her hafta Cuma günleri öğleden sonra Ocak binasında düzenlenmişlerdir. Akçaabat, Sürmene ve Of ilçelerinde kurulmuş olan Türk Ocaklarında da zaman zaman konferanslar verilmiştir. Özellikle Akçaabat Ocağı'nda harf devrimi sonrası verilen altı konferans büyük bir dinleyici kitlesine ulaşmıştır.

Konferanslar dışında bölgenin sosyo-kültürel yapısı göz önünde bulundurularak faaliyetlere büyük önem verilmiştir. Bu çerçevede Trabzon Türk Ocağı, Trabzon ve çevresinde yerleşmiş olan veya yerleştirilmek istenen bir takım yanlış inançların veya kullanılan terimlerin sona erdirilmesi için, girişimlerde bulunmuştur. Örneğin, bölgede yoğun bir şekilde kullanılan, “Laz” kelimesini reddeden kapsamlı bir beyanname yayınlarak, bu yanlışlığın düzeltilmesi yönünde adımlar atmıştır. Ayrıca Of ilçesi gibi,

Arapça ve Rumca'nın yaygın bir şekilde kullanıldığı yerlere irşad heyetleri gönderilmiş, seyahatler düzenlenmiş ve buralarda yaşayan halkın milli bilinçleri uyandırılmaya çalışılmıştır. Cadde ve sokaklara verilen Rumca ve yabancı isimlerin değiştirilerek, Türkçe isimler verilmesi konusunda gerekli mercilere müracaatlar yapılmış ve bu konuda belediye ile ortak hareket edilmiştir. Trabzon Türk Ocağı'nın, milli bilinç konusundaki hassasiyetini ortaya koyan bir başka örnek, 1926 yılında hazırlanan, halk üzerinde oldukça etkili olan ve köy camilerinde okutulan ve içerik olarak da oldukça kapsamlı olan hutbesidir.

Trabzon Türk Ocağı'nın diğer bir faaliyet alanını, köycülük anlayışı kapsamında yapmış olduğu sağlık ve inkılâp işleri oluşturur. Bu çerçevede uzak ve yoksun kalmış en ücra köşelere sağlık hizmetleri götürülmüş ve inkılâpların, devrimlerin faydaları ulaşılabildiği ölçüde yöre insanlarına anlatılmıştır. Ayrıca Of, Vakfıkebir, gibi ilçelere ve Tonya nahiyesine heyet gezileri düzenlenmiş, Sürmene, Maçka gibi yerlere gidilmiş, inkılâplar ve yararları bu yörelerin ileri gelenleri başta olmak üzere, halka anlatılmıştır.

Trabzon ve çevresinde daha etkili ve kalıcı tesirler oluşturulması, inkılâpların bölge halkına daha verimli bir şekilde aktarılması için Trabzon Türk Ocağı; Of, Vakfıkebir, Akçaabat, Sürmene gibi ilçelerde Türk Ocağı şubelerinin açılmasına öncülük etmiştir. Bu şubeler içerisinde ilk kurulanı ve en etkin olanı Sürmene Türk Ocağı'dır.

Trabzon Türk Ocağı, toplumsal kaynaşmayı sağlamayı da kendisine görev edinmiş ve bu uğurda faaliyetlerde bulunmaktan geri durmamıştır. Ocak, tertip ettiği spor müsabakaları, çay ziyafetleri ve musiki geceleri ile toplumun katmanlarını bir araya getirerek ortak bir noktada buluşturmayı amaçlamıştır. Ayrıca düzenlenen gecelerde veya konferanslarda kadınların da tıpkı erkekler gibi bu organizasyonlarda yer alması için özen göstermiş olması, toplumdaki kadın-erkek farklılığının ortadan kaldırılmasına yönelik olarak önemli bir adım olmuştur. Bu çerçevede ilk defa bir kadının, bu dönemde Trabzon'da bir konferans vermiş olması dikkate şayan bir gelişmedir.

Türk Ocağı, kuruluşundan itibaren topluma rehberlik vazifesi üstlenmiş ve bu çerçevede açtığı kurslar ile adeta bir okul vazifesi görmüştür. Yurdun dört bir yanında açılan şubeleri de merkezin bu misyonunu kendi bölgelerinde gerçekleştirmişlerdir. Bu şubelerin önde gelenlerinde birisi olan Trabzon Türk Ocağı, genel merkezin talimatı ile bünyesinde, ticaret ve yeni harflerin halka öğretilmesi amacıyla okuma-yazma kursları

açmıştır. Kütüphanesi ve okuma salonu, ilmi yöndeki faaliyetleri ile halkı aydınlatma çalışmalarına devamlılık kazandırmıştır. Bunların yanında milli ve manevi meselelerde gerekli duyarlılık yayınlanan mesaj ve verilen tepkilerle gösterilmiştir.

Trabzon Türk Ocağı'nın 1925–1931 tarihleri arasında faaliyetlerini duyurabildiği veya etkin bir şekilde kullanabildiği herhangi bir yayın organı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Türk Yurdu'nun “Şuun” bölümlerinde ve Yeni Yol Gazetesi başta olmak üzere, dönemin yerel gazetelerinde, Trabzon Türk Ocağı'nın yaptığı faaliyetler, yapacağı faaliyetlerle ilgili ilan ve haberler yer almaktaydı.

Trabzon Türk Ocağı'nın 1925–1931 tarihleri arasındaki dönemde dikkat çeken bir başka husus, Trabzon Türk Ocağı'nda, özellikle yönetim kademesinde görev yapan isimlerin, bölgenin ileri gelen aydınlarından oluşmuş olması ve günümüzde de Trabzon ve civarında, yaşadıkları dönemdeki kadar bilinmeleridir. Trabzon Türk Ocağı'nın başkanlığını yapmış olan, Mustafa Reşit Tarakçıoğlu ve Hamamizade İhsan Bey'in isimleri, amfi, konferans salonu ve kültür merkezlerine, Trabzon Türk Ocağı'nda görev yapan ve önemli faaliyetlerde bulunan Doktor İbrahim Okman Bey'in de adı, 1962 yılında Trabzon'da Kavakmeydanı'nda bir caddeye verilerek yaşatılmışlardır. Bu bağlamda 1925–1931 arası Trabzon Türk Ocağı'nın önde gelen isimleri hem dönemlerinde yaptıkları Trabzon ve bölgesine yararlı faaliyetleri ile hem de önemli merkezlere verilen isimleri ile günümüze de ışık tutmaktadırlar.

Türk Ocakları 10 Nisan 1931'de kapatılınca, buna bağlı olarak Trabzon şubesinin de çalışmaları sona ermiş ve tüm malları, yurt genelinde olduğu gibi, Cumhuriyet Halk Fırkasına devredilmiştir. Bu devir teslim esnasında ortaya çıkan bilânço'ya göre; Trabzon Türk Ocağı'nın C.H.F.'na devrettiği borç, elektrik şirketine 248 lira 75 kuruş ve Trabzon Türk Ocağı hizmet binasından 4000 lira olmak üzere, 4248 lira 75 kuruştur. Sürmene Türk Ocağı'nın devrettiği borç, 228 liralık kira bedelidir. Of, Akçaabat ve Vakfıkebir gibi Ocakların ise borçları bulunmuyordu.

Trabzon Türk Ocağı'nın tek gayr-i menkulü, Fostropolu denilen bir Rum tüccardan kalma hizmet binasıydı. Bunun dışında Of, Sürmene, Akçaabat ve Vakfıkebir Ocaklarının gayr-i menkulleri yoktu. Trabzon ve Sürmene Ocakları haricindekileri önemli sayılabilecek menkul eşyaları da mevcut değildir. Bu konularla ilgili yazışmalardan

Trabzon Türk Ocağı'nın önemli bir miktarda alacağını da olmadığı (70 lira kadar), görülüyor.

Türk Ocağı'nın Trabzon şubesi, 1925–1931 arası dönemde Trabzon merkezi ve çevresinde aydınlarının öncülüğünde yapmış olduğu faaliyetleri, girişimleri ve çalışmaları ile henüz yeni doğmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğu Karadeniz bölgesinin bir bölümünde çağdaşlaşma yolunda önemli adımlar attırmıştır. Unutulan Türk kimliğini yeniden hafızalarda canlandırması hedeflenerek, yöre halkının moral ve milli değerlerinin yüksek tutulması amaçlanmış, bu amaçlar uygulamaya konulmuştur.

Türk Ocağı'nın merkezi başta olmak üzere yurt genelindeki şubeleri kendi sorumluluk bölgelerinde yapmış oldukları yararlı çalışmaların benzerini, hatta 1925–27 arası daha da fazlasını, Trabzon Türk Ocağı kendi faaliyet bölgesinde göstermiş ve bu çalışmalardan Trabzon şehri, merkez ve civar köylerindeki yöre halkı önemli kazanımlar elde etmişlerdir.

Trabzon Türk Ocağı'ndan şehir ve bölge halkının oldukça yoğun beklentileri mevcuttu. Türk Ocağı'nın bu beklentileri ne oranda karşıladığını tam olarak tespit edemiyoruz. Fakat yapmış olduğu faaliyetleri değerlendirdiğimizde, bu temennileri gerçekleştirme hususunda gösterdiği çabaları değerlendirebilir ve çalışmalarından ne oranda başarılı sonuçlar elde ettiği hakkında fikir edinebiliriz. Bu bakımdan değerlendirdiğimizde, Trabzon Türk Ocağı özellikle 1925–1928 arası dönemde çok başarılı, çok faal ve çok verimlidir. 1928–1931 dönemi için ise aynı şeyleri söylemek mümkün gözükmemekle birlikte, Trabzon Türk Ocağı, 1925–1931 arası dönemde Trabzon ve çevresi için çalışan ve bu çalışmalarından başarılı sonuçlar elde eden milli, medeni, çağdaş, eğitimci, ilmi, demokratik, halkçı, inkılâpçı, aydın, barışçı ve halk için önder olan çok önemli bir sivil toplum kuruluşudur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Arşiv Belgeleri:

BCA, CHP Evrakı *

b. Kitaplar:

AHMAD, Feroz : Modern Türkiye'nin Oluşumu, Çev: Yavuz Alogan, Doruk Yay., İstanbul 2002.

AKÇURA, Yusuf : Türkçülük, İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

_____ : Üç Tarz-ı Siyaset, Lotus Yayınevi, Ankara 2005.

ATABAY, Mithat : II.Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Milliyetçilik Akımları, Kaynak Yay., İstanbul 2005.

Atatürk Araştırma : Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Yayına hazırlayanlar: Ali
Merkezi Sevim; İzzet Öztoprak; M.Akif Tural, AAMY, Ankara 2006.

BAL, Mehmet Akif : Trabzonlu Ünlü Simalar ve Trabzon'un Ünlü Aileleri, II. Baskı, İstanbul 2007.

BALİ, Ahmet Can; : Atatürk'ün Trabzon Konuşmaları, K.T.Ü Basımevi, Trabzon
Rasim ŞİMŞEK 1990.

BAYRAKTUTAN, : Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk
Yusuf Ocakları (1912-1931), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996.

* Belgelerin tarih ve sayıları metin içerisindeki dipnotlarda belirtilmiştir.

- BAYUR, Yusuf : Türk İnkılâbı Tarihi, II/IV, TTKB, Ankara 1991.
Hikmet
- BOZDOĞAN, : Türk Ocağının Taşra Dergileri, Türk Ocakları Ankara Şubesi
Ahmet Yayınları, Temmuz 2006 Ankara.
- DEVELİOĞLU, : Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Yeniden Düzenlenmiş
Ferit ve Genişletilmiş, 18. baskı, Aydın Kitabevi. Ankara 2001.
- ÇAPA mesut; Rahmi : Yirminci Yüzyıl Başlarında Trabzon'da Yaşam, Serander
Çiçek Yayınevi, Trabzon 2004.
- ERZURUMLU, : Türklüğe Bakış, Gökyüzü Yay., İstanbul 2006.
Kenan
- GÖKALP, Ziya : Türkçülüğün Esasları, Hazırlayan: Kemal Bek, Bordo-Siyah
Klasik Yayınlar, İstanbul 2005.
- HACALOĞLU, : Türk Ocakları Ve Atatürk, Türk Yurdu Neşriyatı/11, Ankara
Yücel 1994.
- KARAER, İbrahim : Türk Ocakları(1912–1931), Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara
1992.
- KIRZIOĞLU, : Bütünüyle Erzurum Kongresi, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat
Fahrettin Bankası Yayınları, Ankara 1993.
- SARINAY, Yusuf : Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912–
1931), Ötüken Yayınevi, I. Baskı, İstanbul 2004.
- TARAKÇIOĞLU, : Trabzon'un Yakın Tarihi, KTÜB, Trabzon 1986.
Mustafa Reşit

- TUNAYA, Tarık : Türkiye’de Siyasal Partiler, C. I, İletişim Yay., İstanbul 1998.
Zafer
- TUNCER, Hüseyin; : Türk Ocakları Tarihi 1912–1931(Açıklamalı Kronolojili), C. I,
Yücel Hacaloğlu; Türk Ocakları, Ankara 1998.
Ragıp Memişoğlu
- TBMM Kültür Sanat : Yerel Kongreler (Kars- Ardahan- Oltu- Trabzon) C. II, TBMM
Ve Yayın Kurulu Kültür, Sanat Ve Yayın Kurulu Yay.:60, Ankara 1993.
- Türk Ocakları Genel : Türk Ocakları Tüzüğü, Ankara 1999.
Merkezi
- Türk Ocakları : Yeni Devre II. Olağan Kurultay Raporu(1986- 1987), Ankara
Merkez İdare Heyeti 1988.
- ÖZEL, Sabahattin : Milli Mücadelede Trabzon, AAM Yayınları, Ankara 1991.
- USTA, Veysel : Fotoğraflarla Atatürk ve Trabzon, KTÜ Matbaası, Mayıs 2006.

c. Makaleler ve Bildiriler:

- AKKUŞ, Metin : “Divan Şiirinin İletişimde Yüklendiği Görev Açısından Hamamizade İhsan’ın Tarih Manzumeleri”, **Trabzon Ve Çevresi Uluslar arası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu**, Cilt: II, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları:13, 3–5 Mayıs 2001, s.264.
- AYDIN, Ertuğrul : “Cumhuriyetten Günümüze Trabzon Basını”, **Trabzon Tarihi Sempozyumu(6–8 Kasım 1998)**, Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 1999, s.584–585.

- BİRİNCİ, Ali : “ Türk Ocağı Tarihinden Simalar: Dr. Fuat Sabit”, **Türk Yurdu**, XIX/ 131–141, Mart – Mayıs 1999, s.58.
- CANSEVER, Hasan : “Türk Ocağı’nın Doğuşundaki Sebep Ve Saikler”, **Türk Ferit Yurdu Neşriyatı**, Ankara 1993, s.35–36.
- HİSAR, Abdülhak : “ Türk Ocağı Hatıraları”, **Türk Yurdu Neşriyatı**, Ankara Şinasi 1993, s.82.
- KARAER, İbrahim : “ Türk Ocakları Ve Türk Milliyetçiliği”, **Türk Yurdu**, XIX/ 131–141, Mart- Mayıs 1999, s.176–179.
- OKUTAN, Çağatay : “ Arap Milliyetçiliği”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Haziran 2001, s.162.
- YAZICI, Rıfkı : “ Tarihin Aydınlığında Türk Ocağı ve Türk Ocaklılar”, **Türk Yurdu**, 17/115, Mart 1997, s.8–9.
- UZUN, Mehmet : “Hamamizade İhsan “, **Müteferrika**, Sayı: 18, İstanbul 2000, (Babaoğlu) s.215–216.

d. Süreli Yayınlar:

Cumhuriyet Gazetesi

İkbal Gazetesi

İzler Mecmuası

Türk Yurdu*

Yeni Yol Gazetesi

* Yeni seri halinde Tutibay Yayınları tarafından yayınlanan Türk Yurdu’nda, 1924-1931 arası dönemde yer alan makale, haber, kongre vb.. bilgiler ilgili bölümlerin dipnotlarında verilmiştir.

EKLER

EK 1:

Trabzon Türk Ocağı'nda Trabzon'un ilk kadın konferansçısı Süreyya Hulusi Hanım tarafından, 15 Ocak 1926'da "Türk Kadınının Türk İctimaiyatındaki Mevkii ve Vazifelerini Tetkik" mevzuu üzerinde verilen konferans:

" Kardeşler!

Milli bir mabet telakki etmemiz icap eden bu çok kıymetli Ocağın güzideler, mefkurecilerle dolup boşanan konferans salonunda bir Trabzon kadınının düşündüklerini serbest söylemeye cüret eylemesi belki fazla bir cesaret eseri olabilir. Ancak bana bu cesareti siz mefkurecilerin, inkılapçıların daima kalplerinde taşıdıkları samimiyet vermiştir, milli ateşin hareketi vermiştir. Bundan dolayı mevzum olan Türk kadınının, Türk iktimaiyatındaki mevkii ve vazifelerini tetkik ederken yapacağım eksiklerden dolayı affınızı rica edeceğim.

Muhterem Kardeşler!

Büyük Türk tarihinde kadın, ailenin yarısı değil üçte ikisi rolünü görmüştür. Bir zamanlar dünya yüzünde müthiş birer fırtına gibi esip savurmuş olan Cengizleri, Timurları yetiştiren Türk kadını, tabiatın ve akıl ve mantığın icabı olan o Türk kadını aile işlerinde, Pazar işlerinde, harp işlerinde, hulasa hukukta, iktisatta, siyasette erkekle beraber yürümüştür Hava ve ziyadan mahrum olmayan ev kadınlığını gittikçe istihale eden, en son ve fakat saflı kalabilen kısmına köylerimizde Anadolu'muzun safiyet ve samimiyet akan dahillerinde tesadüf ediyoruz. Evet onlar bizim kadar yani kasaba ve şehirliler kadar bedbaht şeklini, manasını hikmet-i vücudunu kaybetmemiş olan kadınlardır. Ev işlerinde, tarla işlerinde hala erkekle beraberdir.

İnsanlığını velev kısmen olsun muhafaza etmektedir. Türk'ün en çetin imtihanı olan Milli Mücadele'de sırf bu kadındır ki tarlada çalıştı, ekin ekti ve biçti, bizi açlıktan kurtardı, orduyu doyurdu. Düşman ekmeğine el uzatmamıza mani oldu. Yine hava ve ziya olan o kadındır ki cephe taşıdı. Cepheye çarpıştı, her türlü elem ve ızdıraba tahammül etti. Fakat bize bir namus, bir hayat harbini kazandırdı. Ben öyle zannediyorum ki eğer

Türk kadınının hürriyet ve insanlığa tevcih eylediği gayr-i tabiiik yani havadan ve ziyadan mahrumiyet ve tahta gibi cismi camid olmak hali Anadolu'nun yalnız hanım dedikleri bedbaht esirlerine değil de umum kadınlarımıza şamil müstevli bir dert olsaydı bu müthiş harbi kazanmak değil hal-i sulhta bile yaşamak mümkün olmazdı.

Kadının muasır cemiyetlerdeki mühim mevkileri hakkında bir takım nazariyat veya iddialarda bulunmak istemiyorum. Yalnız Türk kadınının bugünkü elim vaziyetlerinin anlatmak için onun vazifelerini hatırlatmak istiyorum:

- 1- Türk kadını ailede
- 2- Türk kadını iktisadiyatta
- 3- Türk kadını siyasiyatta

İşte hayatın bu üç türlü mücadelesinde Türk kadınının göreceği işler vardır. Evvelin Türk kadınının ailedeki hayatına muhtasaran temas edelim.

1- Kim şüphe edebilir ki en büyük Türk ricali ilk tahsil dersini anasından almamıştır. Terbiye meselesinde ana, ilk ve en müessir bir mürebbi olmak mevkiini muhafaza edecektir. Büyük vatanperverlerimiz ilk vatan muhabbeti annelerinden alanlardır. Vazife ve hayırhahlık ana kucağında, aile içinde öğrenilir.

Fakat iddia edebilir misiniz ki canilerin, sefillerin, hainlerin o fena hallerine anneleri hiç tesir etmemiştir.

Kardeşler!

Her anne ninnisi ya bir vatanperver veya bir sefil yetiştirir. Acaba kaç zenginimiz vardır ki servetlerinin hiç değil bir kısmının toplanmasında annesinin veya kadınının tasarrufunda, sadakatinde hüsn-i idaresini inkar edebilir?

Servetin mıknaatısı veya israfı evdeki bir günlük mesainin verdiği yorgunluğu teskin eden ailenin sıcak ve muntazam havasıdır. Yıpranan sinirler orada taze kuvvet kazanır.

Lakin kardeşler, servetlerin elden çıkmasına, ailedeki ahenk ve intizamın darma dağınık olmasına sebep olmuş pek çok kadınlar yok mudur? Demek ki kadın, aileye ait işlerin nazımıdır.

2- İktisadiyatta Türk Kadını: İktisat işleri tarlada, Pazar yerlerinde, atölyelerde, mağazalarda, fabrikalarda başlar. İstihsal ve istihlak şeklinde tecelli eder. İktisat işleri baştan aşağıya tamamen harekettir. Her hareket bir kuvvetin vücuduna arz ihtiyaç eder. İşte tabiatın, mantığın kabul ettiği hüküm budur.

On beş milyonluk bir kitlenin çocuklarını dahil-i hesap etmeyerek on beş milyon bir kadın ve erkek kitlesi tasavvur ediniz. Bu kitle on milyon kuvvetinden teşekkül etmiş demektir. Halbuki bugünkü vaziyetimize nazaran faal olan kısım bu kitle hemen hemen yarısıdır.

Mantıksızlığın derecesini anlamak için cemiyet içinde beş milyon kuvvetin atıl ve hatta muzır bir şekilde kaldığını göz önüne getirmek kafidir. Kemmiyet itibarıyla göze çarpan bu ziyana bir de keyfiyet ilave ediniz. Hakikatten ne vahim bir vaziyette kaldığımızı göreceksiniz. Türk kadını iktisadiyattaki rolünü ifa edemezse yani tarlada, mağazada, fabrikada koca bile kardeşiyle bir yürüyemezse karnımız ekmekten, kesemiz paradan doymayacaktır. Çünkü kemmiyeten müstehlik fazla mütehassıl onun yarısı kadar bile yoktur ve nihayet mesai bir mücadeledir ki aşk ister, sevda ister, sevda ve aşk da kadından çıkar.

Kadınsız mesai bir çölde yürüyen yalnız bir seyyahın mesaisi kadar müzic ve tatsızdır. Kadın iktisat hayatına girmedikçe bugün olduğu gibi yine o pis kahveler, erkeklerle dolacaktır. Şehirler ve kasabalar meskenet ve zulmetten kurtulamayacaktır.

4- Türk kadını tarihte siyasi rol oynamıştır.

Kadın kendi benliğini idrak eder. İktisadi sahada haiz-i tesir olursa neden memleket işlerinde geri kalsın. Herkes ondan vatan dersi alır da ne için o, vatanın idaresi ve mukadderatı mevzubahis olduğu zamanda mühmel bir vaziyette bırakılır. Vatanda tüten ilk Ocak eğer bir kadın parmağıyla tutuşmuşsa ve eğer vatan o Ocakların müşterek bir ifadesi

ise öyle zannediyorum ki vatan ve kadın yekdiğerlerinden ayrılmayan iki mefhumu teşkil eder.

Muhterem Kardeşler!

Mevzubahis ettiğimiz bütün bu işler bilgi ister, ciddiyet ister, ahlak ve samimiyet ister. Türk cemiyetini mesut edecek olan kadın bir bebek gibi hülya olan hoppa, züppe bir kadın olamayacağı gibi hiçbir şey anlamayan alelade bir esir şeklinde kadın da olamaz. Türk ailelerine teşne ve Türk hayat-ı içtimaiyesine hayat ve ruh verecek olan Türk kadını evinin hem kölesi hem hanımı olabilen bilgili, vakur ve afif bir kadındır. Bu kadın aynı bilgi ve iffetle memleketin, iktisat işlerine karışmalıdır. Ta ki kendisine mevcut olan hürriyeti, insanlığı istihsal edebilsin.

Kardeşler!

Kadın iktisaden beceriksiz, aciz bir mevkide kalırsa yani daima ekmek ve eşya isteyen gayr-i müstahsil, atıl ve müstehlik bir mahluk şeklini muhafaza ederse onun hürriyet iddiası, serbest talebi çok gülünç olur. Esasen böyle bir hürriyet manasız bir şeydir. Hürriyet, iradenin inkişafıdır. İrade verilmezse o alır, yapar. Binaenaleyh bu hürriyetin inkişafına müsait bir zemin almalarını erkek kardeşlerimden rica ederken hemşirelerimize de biraz basiret, biraz hareket tavsiye etmekten kendimi alamıyorum.

Türk kadınının Türk içtimaidaki rolü hakkında maksatlarımı arz ettim. Çok arzu ederdim ki bu şerefi benden evvel memleketin terbiye işlerini deruhte etmiş olan muallim hanımlar almış olsalardı, ben kendi hesabıma bilhassa Trabzon'daki hemşirelerim hesabına onlardan nur ve feyiz beklerim. Bugün inkılabın süratle ilerlemesi için bu ilim kürsüsü kendilerini bekliyor. Bu kürsü her zamandan ziyade şimdi onlara muhtaçtır. Hanım mürebbilerimiz unutmamalıdır ki yavrularımıza verecekleri terbiyenin beşte dördü milliyet muhabbetine dayanmazsa vazifelerini tam yapmış olamazlar. Kadınlık hakkında gelecek mesut konferanslarımızda mürebbi ve Ocaklı hanımlarımızı dinlemek istediğimizi tekrar arz eyler ve muallim beylerin maa-aile bu Ocağı şenlendirmelerini ve Türk hanımlarına layık oldukları mevki-i hürmeti vermelerini rica ile sözlerime nihayet veririm.¹

¹ “Ocak Şuunu”, **Türk Yurdu**, 10-17 / 177-16, (1925-1926), Ankara 2001, s.209-211.

EK II:

Trabzon Türk Ocağı'nın köy camilerinde okunan ve halk üzerinde çok iyi tesirler bırakan Türkçe hutbesi

Ey Halk! Allah'a hamt olsun ki bizi Türk milletinden yarattı. Çünkü Türk milleti milletlerin en eskisi, en cesuru, en fedakarı ve hulasa en iyisidir ve yine şükür edelim ki Cenab-ı Hak bizi İslam dini ile müşerref kılmıştır. Zira İslam dini, dinlerin en mükemmelidir. Bu iki sebepten dolayı ne kadar iftihar edip göğsümüzü kabartsak azdır. Ancak bilelim ki Türk ve Müslüman olan herkesin yapmaya mecbur olduğu bazı vazifeler vardır. Bunların en mühimleri şunlardır:

1-Türkler yekdiğerlerinin kardeşleridirler. Fakat birbirlerini boğazlayan, yekdiğerleri aleyhinde fena söyleyen, kardeş değil, böyleleri Türk dahi değildir. Yekdiğerlerinin sağlığını, zenginliğini, rahatlığını istemek lazımdır. Kim ki ana-babasını, karısını, çocuğunu, komşusunu ve diğer Türkleri sevmezse o adam Allah'ı da sevmez. Biz Türkler et ile tırnak gibi yekdiğerlerimize bağlı olmalıyız. Selamet de bundadır. Ey Türk! Ne vakit başka bir Türk için kalbine bir fenalık gelirse derhal tövbe ve istiğfar eyleyip Allah'ı hatırına getir ve düşün ki fenalık yapmak istediğin kimse de senin kardeşindir.

2-Ey Ahali! Biliniz ki, Türk merttir, yiğittir. Yiğit olanlar daima müşfiktirler. Bu sebepten Türkler kadınlara, çocuklara, ihtiyarlara hürmet ve daima iyilik ederler, zulüm etmezler. Zalimi de sevmezler, Siz dahi böyle olunuz ki Allah da sizden razı olsun.

3-Müslüman olan kimse cahil olmamalıdır. Türkler ilmi severler. Siz de ilmi seviniz. Çocuklarınıza ilim öğretiniz ve düşününüz ki yaşadığımız zaman öyle bir zamandır ki insan mutlaka yazıp okumalı ve herhalde eline bir de sanat geçirmeli. Atalarımız der ki: "Sanat, altın bileziktir." Bu, ne kıymetli sözdür? Bir sanat sahibi olmayan kimse bilsin ki günün birinde aç kalmak muhakkaktır. Evlat ve ahfadınıza sanat öğretmeye çalışınız.

4-Gerek Allah'ın ibadetlerini yapmak ve gerekse çoluk çocuklarımızın rızıklarını kazanmak için vücudumuzun sağlam olması lazımdır. Hastalıktan korunmak için birinci

şart temizliktir. Beş vakit namazda elimizi, yüzümüzü yıkadığımız gibi tırnaklarımızı, bıyık ve sakallarımızı düzeltmeyi de unutmayalım. İçtiğimiz su kaplarının ağızlarını açıkta bırakmayalım. Bir bardaktan hepimiz su içmeyelim. Yemekten evvel ve sonra ellerimizi yıkayalım. Yattığımız odada kömür yakmayalım, yemek pişirmeyelim. Çocuklarımızı aşılatalım. İçimizden birisi bulaşık hastalığına yakalanırsa hemen hükümete haber verelim.

5-Ahret işlerinde Allah'ın emrini, dünya işlerinde kanunun kuvvetini hatırdan çıkarmayalım. Bilelim ki içimizden hiçbir kimse diğerlerinin kölesi değildir. Türkiye Cumhuriyeti tebaasından olan herkes hürdür. Yani kanunun gösterdiği şekil dahilinde serbestçe ve namus ile çalışıp para kazanabilir. Kabadayılık ve zorbalık ile bir kimsenin malına, ırzına ve canına musallat olmak isteyen bir kimsenin yakasını kanunun parça parça edeceği gibi böyle kimseler ahrette de rahat edemezler.

6-Kötülüğe karşı kötülük yapmak hüner değildir. Asıl insan odur ki kötülük gördüğü kimseyi kendi iyilikleri ile mahcup eder. Ey halk! Aranızda kin ve intikamı, kan düşmanlığını kaldıralım. Düşünelim ki bir kan kardeşiyiz, din kardeşiyiz.

7-Ey kardeşler! Allah'a hamd eyleyelim ki bizi başka bir milletin idaresi altında esir bırakmayıp müstakil bir millet ve hükümet yapmıştır. Ve hükümetimizi sultanların, ağaların ve hulasa zalimlerin ellerinden kurtarıp cumhuriyet dediğimiz halk idaresi haline koymuştur. Bu topraklar üzerinde rahat rahat yaşarken, bize bu toprakları ve bu hükümeti temin etmek için çoluk çocuğu tatlı canını düşmanlar karşısında şehit olan kardeşlerimizi unutmayalım.

Ey ahali! Onların pak ruhlarına Fatiha okuyunuz.²

² Türk Yurdu, XI-18 / 182-21, s.143-144.

EK III:

Trabzon Türk Ocağı'nın, Haziran 1926 tarihinde, "LAZ" kelimesini ret eden kapsamlı beyannamesi:

TRABZON KARADENİZLİLERİ TANIMAYAN HER VATANDAŞA!

Padişahlık idaresinin vasf-ı mümeyyizi saray muhitinin haricini görmemek, velev millet-i vatanın felaket bahasına da olsa ancak saltanatın kuvveti ve refahı esbabından başka endişe duymamaktı ve eski idare tarzının hod endiş (kendini düşünen) siyaseti halka doğru gidememek halkın temenni ve ızdıraplarını, neşelerini hissetmemek vatandaşla arasında daimi bir nifak ve şekakın idamesine çalışmak, muhtelif vilayet halkına ayrı ayrı milliyetler atı ettirmek, milli şuurun uyanmasına, vatandaşların anlaşmasına mani olmak, sarayı kuvvet nimet menbai göstermek, halkı saraya bila-kaydû şart esir zannetmekti.

Garp emperyalistlerine yaranmak için bazı alim geçinenler de Osmanlı saltanatının halka karşı olan hıyanetini ve suiniyetini fırsat bilerek aziz vatanın öz Türklerden başka bir şey olmayan fedakar evladını başka başka milliyetlerle tavsif etmişlerdir. Ezcümle bütün Karadenizlilere bilhassa Trabzon'dan Batum'a kadar olan sahil mıntıkasında Lazistan demişlerdir. Nitekim öz ırkımızla meskun olan bazı vilayetlerimiz halkına da Arap dedikleri gibi ilme istinat etmeyen bu maksatlar arasında saltanatla emperyalistliğin melun menfaatleri uyuyordu. Bu zalim emellerin şevkiyle ansiklopedilere saçma sapan bir takım tarifat-ı acibe girmiştir. Ecnebilerin, sultanların muayyen maksatlar istihdaf eden menfaati bunu iktiza ettirebilirdi.

Fakat hala bazı münevverlerimizin, gazetecilerimizin Karadeniz sahil halkına "Laz" demekte olduklarını polis ve mahkeme vukuatı arasında "Laz Mehmet, Laz Hüseyin" diye bazı beyanata hayretle tesadüf ediyoruz. Hatta bu havaliye tayin edilmiş olan bazı memurlarımız gelir gelmez etraflarında Laz aramakta oldukları millet namına Türk'ten başka bir şey göremeyince mütehayyır oldukları çok defa vaki oluyor.

Şüphe etmiyoruz ki bu hareketler bugünkü şekilde sırf Karadeniz halkını tanımamazlıktan ve Laz kelimesinin ayrı bir millet kast ettiğini bilmezlikten ileri geliyor.

Nasıl ki İstanbul’da kayıkcılık eden bazı Rize ve Trabzonlulara Laz dediğiniz zaman sükut ederler veya siz nesiniz dersiniz evvelce sizden öğrendikleri için “Lazız” derler. Ancak o cahil adamlarca “Laz” demek Karadeniz Türk’ü demektir. Onlara göre “Laz” kelimesi ayrı bir milliyet değil, Türk’ün fedakarlık, cesaret, gayret vasfını gösterir. Yoksa bu kelimenin Rus, Ermeni gibi ayrı bir millet ifade ettiğini bilseler onu telaffuz eden ağızlara müsaade etmezler.

Gayr-ı şuuri (bilinçsiz) olarak Laz kelimesini hitap edenler farkına varmaksızın memlekete fenalık ettikleri için bu beyannameyi yazmaya mecbur olduk.

Şimdi bu satırları okuyan vatandaşlarımıza hitap ederek diyoruz ki: Trabzon havalisi tıpkı Sivas, Kastamonu, Bursa ve İzmir gibi Türk harsı altında asırlardan beri yoğrulmuş, lisan, anane, ideal ve zevk itibarıyla bir Türk memleketidir. Buralarda ne ayrı bir lisan, adet ne de başka fizyonomi vardır. Anadolu’muzun muhtelif sahalarına yayılmış olan aziz milletimizin kaynak menba’larını Türk aşiretlerinden buralarda da çok eski zamanlardan beri birleşmiş Tahtacı Türkleri, Çepniler vardır. Bu halk tarihten Türk’tür. Ve şimdiye kadar bir defa olsun bu havalide ayrı bir milliyet endişesi görülmemiştir. Türk bünyesine bu derece kaynamış bizzat o bünyeyi teşkil etmiş olan biz öz Türklere “Laz” diye hitap edenlere sorarız ki: Bu fikrinizi hangi ilmi esasa istinat ettiriyorsunuz? Karadeniz ve havalisine dair etnografik tetkikatınız nelerdir? Ve gafillere sorarız ki: Türkiye hudutları dahilinde Türk’ten başka bir unsur olmadığı ve büyük milletin vicdan-ı milliyesini temsil eden Büyük Millet Meclisi’nin bu hususta bir de kanun yapmış olduğunu işitmediniz mi? Sizin cehliniz, Laz kaydınız geniş bir mıntıka halkının milli izzet-i nefsinin rencide ediyor. Bunu anlamayarak kullandığınız “Laz” kelimesinin telaffuzundan sakınıınız.³

³ Cumhuriyet Gazetesi, 18 Haziran 1926, s.2.

EK IV: (Raporlar)

Rapor 1:

Türk Ocağı Trabzon Şubesi'nin 1925 Yılına Ait Denetim Kurulu Raporu:

TÜRK OCAĞIMIZIN MURAKABE HEYETİ TARAFINDAN TETKİK OLUNAN HESABATI

Türk Ocağı Derneği (Kongresi) tarafından sabık heyet zamanına ait hesapların da murakabesine memur edilen Murakabe Heyetinden İbrahim Paşa ile Divan-ı Muhasebat Murakıbı Nusret Bey, evvelki gün Ocağın bilcümle hususat ve tediyelerine ait evrak-ı müsbiteyi tetkik eylemişler ve netice-i tetkikatta Ocağımızın kaffe-i muamelatı ve hesabının idare heyeti kararlarına ve yasa ahkamına mutabık olduğu tebeyyün eylemiştir. Murakabe heyeti tarafından Ocak idare heyetine bu salim muameleden dolayı arz-ı teşekkür olunmuştur.

Ocağımızın 1925 senesine ait varidat ve masrafatı ber-vech-i atidir.

Gelirler: Teberrular, Müsamere gelirleri ve Taahhütlerdir. Buna göre elde edilen gelir toplamı: 272055,40.

Giderler: Müteferrik masraflar, tesisiye, yardımlar, gayr-ı melhuz(muhtemelen olabilen) giderler, hademe maaşları, sağlık işleri, yakacaklar, hars ve ilim işleri. Buna göre toplam gider: 168587,20.

1925 yılı bütçesine göre Trabzon Türk Ocağı'nın kasa mevcudu: 3467 kuruş, 20 paradan ibarettir.⁴

⁴ Yeni Yol Gazetesi, 11 Nisan 1926 Trabzon, sayı: 487-387, s.1.

EK V:

Trabzon Türk Ocağı ve Muallimler Birliği Başkanı Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun Cumhuriyetin ikinci yıl dönümü dolayısı ile Trabzon Türk Ocağı balkonundan halka verdiği konferans (29 Ekim 1925)

Muhterem hanımefendiler, beyler, Cumhuriyet Bayramımızın ikinci yıl dönümünü idrak ettiğimiz için cümlenizi tebrik ederim, bayramınız kutlu olsun.

Şehre sığmayan şu pür heyecan halkın karşısında zeka ve hamaset (yiğitlik) ifade ederek fırıl fırıl dönen gözlerinizde bir mana bir maksat vardır. Bu heyecan, bu sürur-u milli diyor ki: Ey Türk, sen bugün en mukaddes bayramını yapıyorsun. Bugün senin gülmek ve eğlenmek öz hakkındır. Çünkü sen bugüne kadar bir esirden başka bir şey değildin.

Beyler; hakikatten mazimizi muhtasaran kısaca bir hatırlarsak ne göreceğiz? Türk delikanlısı yatağanı belinde, oku yayı elinde Arabistan çöllerinde, zaman zaman binlerce halkımız İran'a, Macaristan'a, Afrika'ya akın yapıyordu. Hücum edilen milletler ezilir, kan ve ateş her tarafı sarardı. Bezirganlar ticaretini yaparken Türk ekicisi cephelerde kırılıyordu.

Beyler memleketin bütün hayat usaresi bir yere akıyordu: Saraylara.

Efendiler; 19 Teşrinievvel (Ekim) günü bu sarayların kaldırıldığı bir gündür. Zaman olmuştur ki beyler, bu azim (büyük) menfaatleri sultanlar birbirine kaptırmamak için rekabete düştüler; babasını öldürenler, çocuklarını boğduranlar hep saraylılardan türemişlerdir. Bunlar mülke-millete büyük yararlılıkları geçmiş olan sadrazamları çengele at takar gibi boğdurup astırmışlardır. 29 Teşrinievvel bu cinayetlerin yuvasının yıkıldığı, kan pıhtısı haline gelmiş olan sarayların vatan ufuklarından sürülüp atıldığı gündür.

Efendiler; Türk'ün malı, canı her şeyi alınır; bir dili kalmıştı, zaman oldu ki saray edip ve şairleri milletin öz dili ile konuşmasını bile engellediler. Az kalsın Türkçe yerine ahaliyi Arapça veya Acemce konuşturacaklardı.

Mülkün asıl sahibi olan Türk, bu derece acınmayarak tüketilirken memleketin ziraatından, ticaretinden bol bol faydalananlar Rumlar, Ermeniler, Yahudiler ve kısacası; Türk olmayan herkes idi.

Beyler; bu kozmopolit ruhlu saray, zaman zaman sadrazamlarını, vali ve kumandanlarını, elçilerini Türk olmayanlardan seçmiştir ve bu adamlara Osmanlı devleti büyükleri denmiştir. İşte 29 Teşrinievvel, Türk'ü hakir gören sultanlığın yıkıldığı gündür.

Beyler, zaman olmuştur ki Kafkasya'ya, Rusya ve Polonya'ya cariyeler araştırıp toplayarak sarayları onlarla doldurmak için bölük bölük memurların ava çıktıkları olmuştur; bu pis, bu şehvet kokan saray, 29 Teşrinievvelde yıkılmıştır. (Alkışlar)

Beyler; muasır milletler, yeni yeni bilgilerle keşifler yaparlar iken; bu saray bizim elimize emsile kitabını (Arapça gramer) vererek zavallı Türk çocuklarını yıllar yılı anlayamadığı (Kale-dedi, yekulu-diyor) ile oyalayıp hiçbir şey öğretmeden zihnini harap edip ihtiyarlattı. Bu okutma usulü ile bir gözü Kale'de, öteki gözü mezara bakar şaşkın, dünyanın gidişinden habersiz bir nesil meydana geldi; böyle şaşkın nesil, memleketin mukadderatına yıllarca hakim oldu. 29 Teşrinievvel böyle ilim maskaralığını ortadan kaldıran bir gündür. (Alkışlar)

Beyler, kendisinde dört iklimin toplandığı Anadolu'yu, onun feyizli topraklarını, ovalarını, yaylalarını düşünüyorum; Allah sanki bir tabiat müzesi yapmış, adına Anadolu demişler, sonra nasıl oluyor da bu topraklar üzerinde fakirlik, sefillik çekiliyor.

Beyler, bu kadar kudretlere rağmen, toprağımızın çokluğu ve kıymetliliği içinde, işte o kötü idare, milletin ilerlemesini engellemiştir.

Cumhuriyet idaresinin insani olan bir tarafı vardır; milletteki kudrete dayanarak onu idare eder. Bu idarede her fert hür bir varlık bilinir.

Beyler, iffetin, faziletin, kısacası ahlakın dayandığı bir şey vardır; o şey hürriyettir. Hür olmayan insanlar da ahlakın esasları aranamaz, Cumhuriyet rejimi ahlaka, iradeye dayanır, onları inkişaf ettirir. (Alkış)

Bakınız! Henüz iki sene gibi kısa bir zaman içinde Heyet-i Vekile (Bakanlar Kurulu) nasıl vilayet, vilayet gezip dolaşmaktadırlar. Karşınıza bir Vekil Bey veya yüksek bir kumandan çıkıyor, sizinle memleket işlerini açık açık konuşuyor.

İşte millet iradesine dayananlar ancak böyle iş görürler. Bir 600 yıllık idareyi, bir de şu iki yıllık idareyi gözünüzün önüne alınız. Aradaki idare farkını derhal göreceksiniz.

Medeni dünya, bizi şalvarlı, koca kavuklu, acayip kılık kıyafetli, medeni insanların dışında tanımakta idi. Halbuki bu topraklar üzerinde dünyanın en kibar, en efendi olan insanları yaşamaktadır. Yabancılar bugünkü kıyafetimiz için de, bu efendi milletin hakiki cevherini elbet göreceklidir. Bizi, yurdun feyiz ve hareketleri içinde refaha kavuşturacak olan cumhuriyet idaresi ve onu kuran büyük münciye bin minnet ve şükran. Yaşasın milliyet, yaşasın inkılap, yaşasın cumhuriyet ! (Alkışlar)⁵

⁵ Tarakçıoğlu, a.g.e., s.79.

EK VI:

Trabzon Türk Ocağı Reisi Mustafa Reşit Bey'in 14 Haziran 1925 tarihinde, Trabzon Türk Ocağı tarafından Türk dostu General Mojen şerefine tertip edilen ziyafette verdiği nutuk:

Muhterem General!

Trabzon'umuzun genç teşkilatı olan Türk Ocağı, kendi binası içinde halkın en yüksek mümessilleri ve idarecileri arasında dost Fransa'nın samimi ve büyük ruhlu evladını görmekten bahtiyardır. Sokaklarımızı kırlarımızı gezerken sizin kim olduğunuzu öğrenen her hangi bir Türkün, o anda kalbindeki ilk duygu muhabbet ve samimiyettir. O sizi lisan olarak anlamasa da , bakışları, deyimleri hulasa her hali ile bu güzelliği ifade ediyorum.

Siz bu muhabbete ve alakaya çok layıksınız. Çünkü Türk harp devletleri içinde evvel sizleri tanıdı ve sevdi. Şarkın kayıp vasıl ruhunu taşıyan Türk, ancak harbin asıl ve yüksek insanlarından teşkil etmiş olan Fransa ile anlaşabilirdi.Yine ben iddia ediyorum ve bu hususta bilgisiz de değilim tarih söylüyor ve dünya biliyor.

Binaen aliye dostluğumuz eskidir ve acemi diplomatların bozamayacağı kadar esaslı ve güçlüdür. Bilhassa bu son Anadolu maceramızda bütün dünya haksız olarak Türk'e kin beslerken garbın bize karşı ilk gülen siması ve ilk uzanan eli Fransız yüzü ve Fransız eli olmuştur. Biz o zamanlar böyle bir ele ve hiç değilse tebessüm eden bir simaya muhtaçtık. Fransa bu hareketi ile Türk evladının kalbini kazanmıştır. Her türlü haksızlığa maruz kalmış olan minnetleri kaç defa kanını akıtarak ve hiçbir menfaat gözetmeyerek kurtarmış olan Türk, elbette Fransa'nın bu ali cenaplığını unutamaz. Bahusus bu samimiyeti yaşatmaya sizlerce gayret etmiş olan bir general aralarında görürlerse elbette mütehasıs ve bahtiyar olurlar.

Fakat General, siz Türk'ün yalnız kalbini kazanmış değilsiniz. Minör Türk'ün dimağında Fransız ilminin büyük bir mevkisi vardır.Mekteplerimizde lisanınız, kütüphanelerimizde kitaplarınız ve sizin gibi konuşan bir çok vatandaşlarımız vardır. İki

milleti yekdiğerine bu kadar yaklaştıran esbap arasında bir de iktisadi mütekabil menfaatleri girince düşününüz ki mesut yaşamak Fransız ve Türk milletini istediklerine nail kılmak ne kadar kolaydır.?

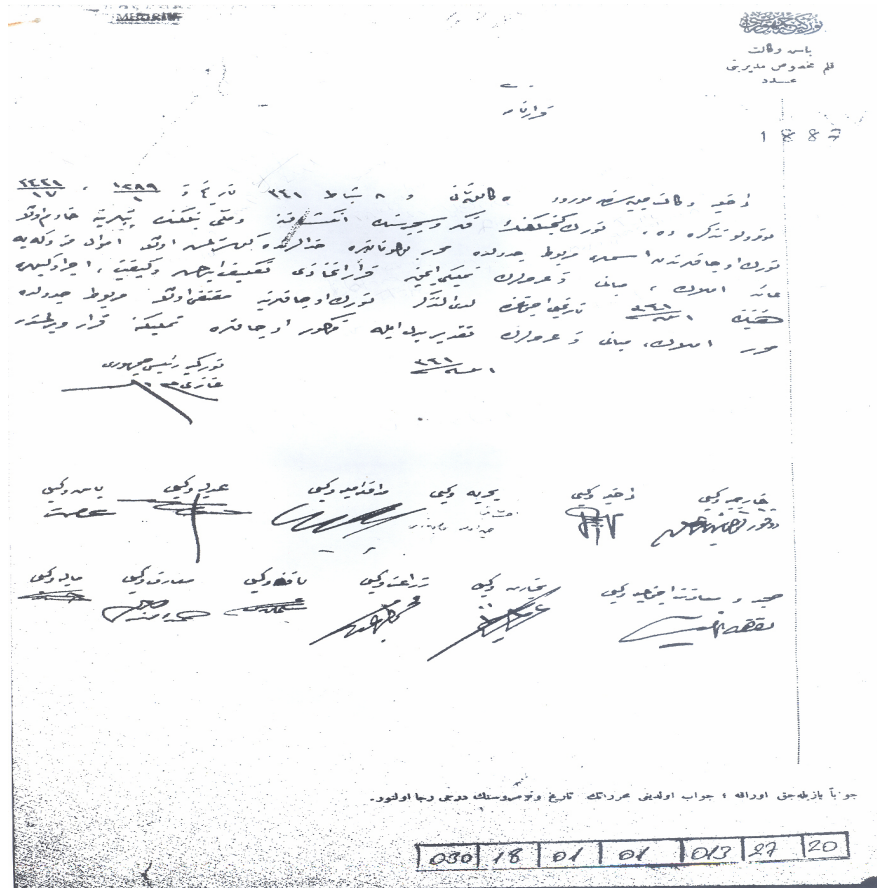
Bütün bu mühim noktaları dahil hesap eden Türk evladı şarkta bir amil sulh vaki olmak fikrindedir. Ve bunun için üzerindeki istibdadını, sultanını hal-i ılga etmiş ve demokrat Cumhuriyet şekline girmiştir. Bütün milletlerden yalnız bir şey istiyor: İstikbaline hürmet, hakkına hürmet ve her türlü münasebette saygı.

Çünkü o, başka dost milletlere karşı, bütün bu kaideler altına girmiştir. Hepimiz Türk olarak yükselmek, medeniyet yolcularıyla omuz omuza birlikte yürümek azmindedir.

İşte içinde bulunmakla şereflendirdiğiniz Ocağımız, siyasi endişelerin fevkinde ve tamamen içtimai ve milli bir kalple bu gayelerin derininde husule gelmiş çalışan bir teşkilattır. Biz ve bizim gibi düşünen Fransız evladına büyük selam ve büyük hürmet ederim.⁶

⁶ Yeni Yol Gazetesi, 15 Haziran 1925, Numara:152-252.

EK VII: (Belgeler)

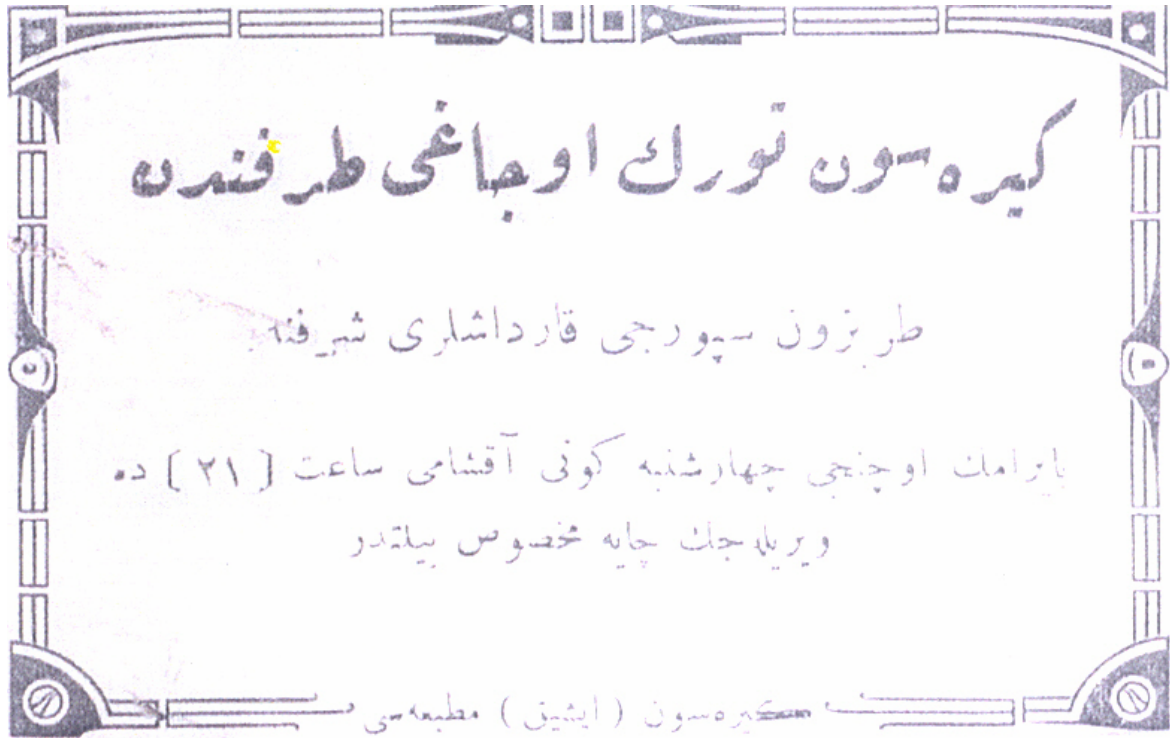
Belge 1- Emvâl-i metrûkeden olan bazı bina, arsa ve emlâkın Türk Ocaklarına temlikî hakkında kararname.

چاله	خورانی و جانی عجمه	بیش راضی کو بسند انجمنی خانه
فتحه	" " "	همه پتو نوریدی خانه بی مسکوت
صیرسی	" " "	چاهانگار آنس خانه قاتال انجمنی
		خانه سیله یکده
خربرونه	" " "	خوسویولویه خانه نیا
بانیدر	" " "	طراحان انجمنی خانه خانه
سربه	" " "	ارتقا نس دای و فخری خانه
		دعوتی کسسه سوزای و دایره

Kararnameye ek olarak, Trabzon Türk Ocağı'na mülk olarak Fostropolu'ya ait binanın tahsis edildiğini gösteren listenin bir bölümü.

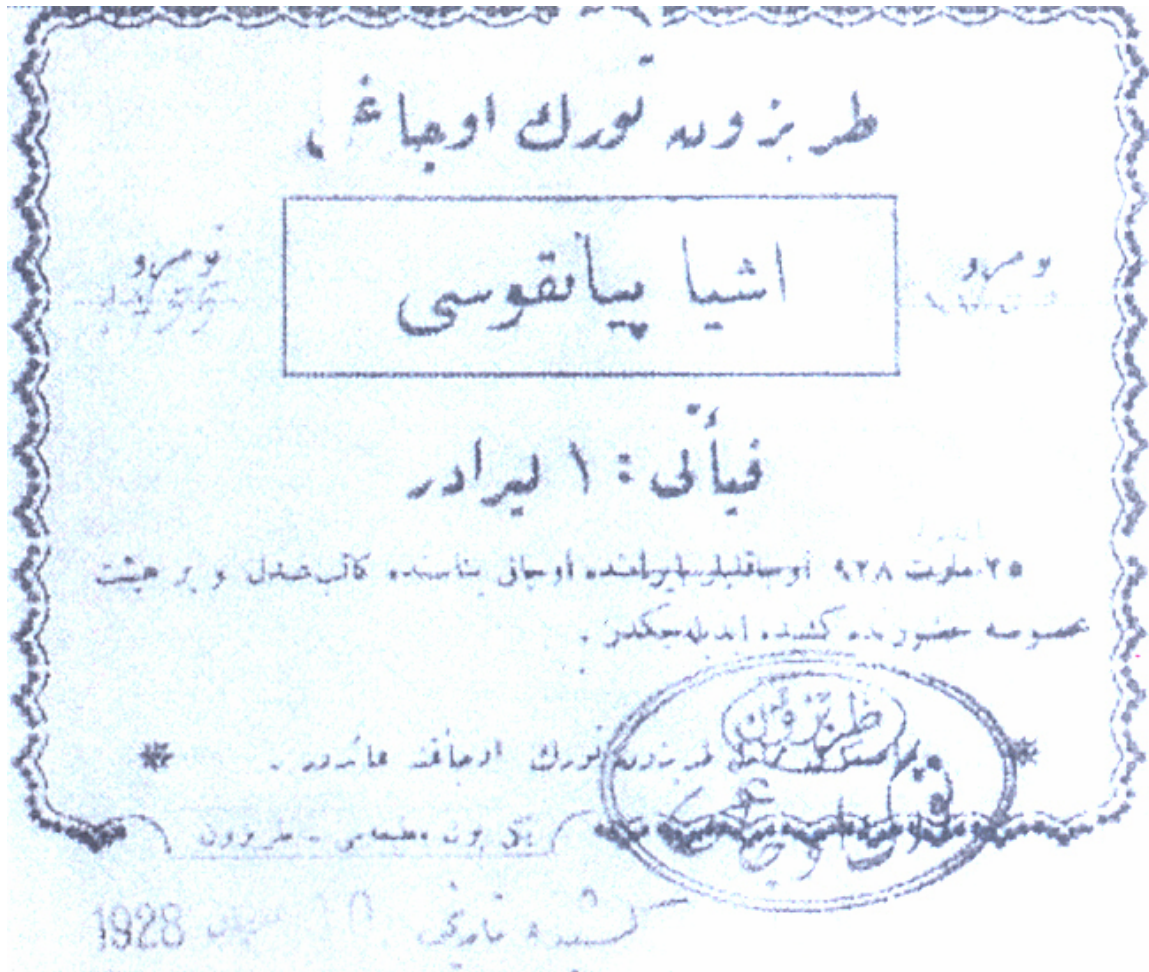
Belge 2- Trabzon Türk Ocağı mensupları, çay ziyafetine giderlerken.

Belge 3- Giresun Türk Ocağı'nın, Trabzonlu sporcular şerefine vereceği çay ziyafeti davetiyesi.

Belge 4- Trabzon Türk Ocağı'nın irşad gezilerinden bir portre.

Belge 5- Trabzon Türk Ocağı eşya piyangosu

Belge 6- Mustafa Kemal Paşa, ikametine tahsis edilen Trabzon Türk Ocağı Binası'ndan çıkarken. 27 Kasım 1930.¹

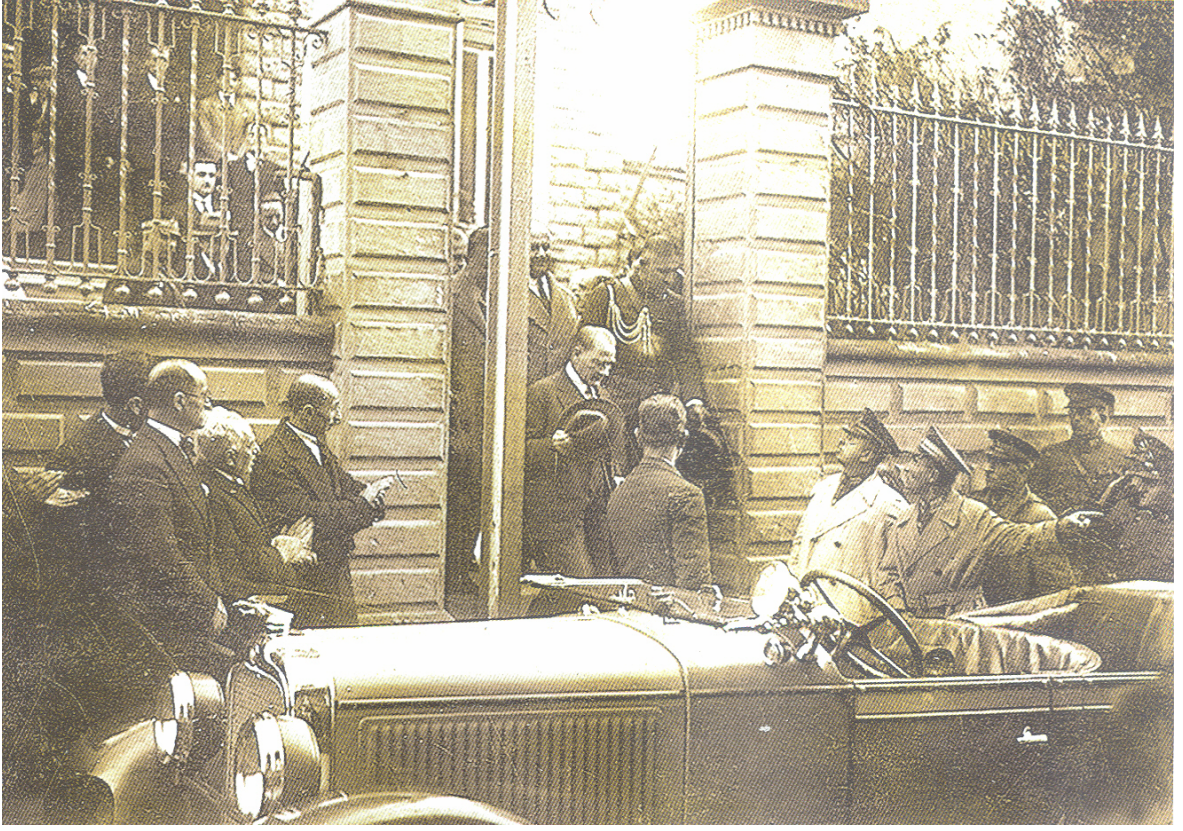
¹ Atatürk ile ilgili fotoğraflar, Veysel Usta'nın "Fotoğraflarla Atatürk" adlı kitabından alınmıştır.

**Belge 7- Mustafa Kemal Paşa, Trabzon Türk Ocağı merdivenlerinde
(27 Kasım 1930).**

**Belge 8- Mustafa Kemal Paşa, Trabzon Türk Ocağı merdivenlerinden inerlerken
(29 Kasım 1930).**

Belge 9- Mustafa Kemal Paşa, Trabzon'dan ayrılmak üzere Türk Ocağı Binası önünde otomobile biniyor (29 Kasım 1930).

TÜRK OCAĞI
TRABZON

22 Hamamî zade İhsan Bey'e Efendiye

Muhterem efendi:

Trabzon tarihini tesanek için saadetiyle ileri bir hareket yapı
Bu hareket maddi alfilerin bu şehirdeki fikri ve ilmi hareketlerini talep
ettiler. Trabzon tarihini için bazı hususlara müracaat edileceğinin il
güleceğini ve ne yolda bu işi başarıya ulaştıracağını bilip, peşinen ilmi
taraf edileceğini arz ederiz efendim.

Sakin dokun

Belge 10- Hamamizade İhsan Bey'den "Trabzon Tarihi" ile ilgili Trabzon Türk Ocağı'nın talep ettiği fikri ve ilmi yardımlarla ilgili mektup.

TÜRK OCAĞI
TRABZON

23/17/20

Hamamî zade İhsan bey efendiye

Ticaret mektebi alisi Türkçe muallimi

İ S T A N B U L

Muhterem efendim:

Sihhiye vekâleti celâlesi tarafından ihbar edilmeyle olan Trabzon
sihhi ve içtimai coğrafyası) ismindeki esere Trabzon'un sihhi ve içtimai
fotoğrafileri alınmak üzere bulundukları yerler ve bilimsel ve edimsel
ki mahallinde dahi edileceği bildirilmektedir.

Matî aliniz tetkikat ve tetebbusta bulundugundan bilizide ve
mahallinde istilade ettirmeniz nasretten rica eder ve hamasetten
takdim ederiz efendim.

Kâtipi U.

TÜRK OCAĞI
TRABZON

SAHİ

Hamamî zade İhsan beye

Ticaret mektebi alisi Türkçe muallimi

İSTANBUL

Belge 11- Trabzon Türk Ocağı'nın, " Trabzon'un Sihhi İçtimai Coğrafyası" konusunda hazırlanması düşünülen kitap için, Hamamizade İhsan Bey'den bilgi talep mektubu.

Belge 12- Hamamizade İhsan Bey'in Trabzon Türk Ocağı hüviyet varakası

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİNE

Yeniden seçilecek olan *Trabzon, Gümüşane, Erzurum, Rize* Mebusluğu için mensup bulunduğum sayın C. H. Partisi adına namzetliğimin konulmasına müsaadelerini saygile dilerim.

İMZA

MEBUSLUK TALEPNAME

T A L İ B İ N	Adı, Soyadı	Reşit Tarakçıoğlu	Esas mesleği	Maarif
	Doğum yeri	Trabzon	İhtisası	Fizik-Kimya
	Doğum tarihi	1308	Tahsil derecesi	Yüksek
	İşi - Meşgalesi	İzmir Maarif Müdürlüğü	Son tahsilini bitirdiği okul	Yüksek Öğretmen Okulu
	Mebusluğunu istediği vilâyet	Trabzon, Gümüşane, Erzurumdan birisinde	Diploma No. ve tarihi	23-Nisan-1332 NO. 19
	İkametgâh adresi			
	Çalıştığı yer adresi	İzmir Maarif Müdürlüğü		
Partiye kayıtlı bulunduğ	Vilâyeti		Kütük No. sı	
	Kazası		Kayıt No.	
	Nahiyesi		Varsa faal vazifesi	
	Mahalle veya köyü			
Şimdiye kadar bulunduğu memuriyetler, gördüğü fahri hizmetler Parti teşkilâtı içinde deruhte ettiği faal vazifeler	Üç yıl Öğretmenlik, On yıl Okul Müdürlükleri, Dört yıl Maarif Müdürlükleri, Bir yıl Maarif vekâleti, Yüksek ve Teknik tedrisat Umum Md. Muavinliği, Beş yıl Maarif Eminliği, Beş yıl Maarif Müşavirliği, bir ay kadar Gümüşane Vali vekilliği. Bu işlere ait ve aşağıdaki işlerin vesikaları Maarif vekâletinde 516 sicil dosyamda vardır. Fahri Hizmetler: 1919 da Trabzon Muallimler Cemiyetini kurdum, 1926 yılına kadar reisliğini yaptım. 1921 de Ankara'da toplanan Muallimler Kongresine Trabzon'dan muarahhas gönderildim. 1922 de Trabzon'da teşkil olunan (Gençler alayı) kumandanı muavinliğini yaptım. Şimdi Diyarbakır Kolordusunda Kurmay Albayı olan Niyazi irtibat zabıttım idi. 1922 de Trabzon'da (Kimsesizlere yardım cemiyeti)nde aza olarak bulundum. 1923 de Trabzon'da Müdafaa-i hukuku Milliye Heyeti müteşebbise faal heyeti arasında bulundum. 1924 te Trabzon'da Türkocağı'nı açtım. 1926 yılına kadar reisliğini yaptım. 1925, 1926 yıllarında Ankara'da toplanan Türkocakları Kurultayına Trabzon'dan muarahhas olarak iştirak ettim. 1926, 1927 yılları Ankara'da toplanan Muallimler kongresine Trabzon ve İzmir'den muarahhas olarak iştirak ettim. 1932 de Trabzon Halk Partisi tarafından Halk Hatibi seçildim. Konferanslar verdim, yazıklar yazdım. 1937 de Üçüncü Umumi Müfettiş Tahsin Uzer tarafından Erzurum, Ağrı, Kars, Artvin, Rize, Trabzon Halkevlerinin çalışmalarını tetkik ve bu çalışmalara hız vermeğe memur edildim. 1942 yılı İzmir Birinci İnönü mahallesi Halk dağıtma birliği re-			

HATIRA : Verilecek cevapların, kısa, açık ve okunaklı olması rica olunur.

Belge 13- Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun mebusluk talepnamesi

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİNE

1316

Yeniden seçilecek olan Trabzon vilâyeti Mebusluğu
için mensup bulunduğum sayın C. H. Partisi adına namzetliğimin konul-
masına müsaadelerini saygıyla dilerim.

İmza

Mebusluk Talebnamesi

T A L İ B İ N	Adı, Soyadı	Edib Resuloğlu	Esas mesleği	doktorluk
	Doğum yeri	Erzurum	İhtisası	dahiliye
	Doğum tarihi	1300	Tahsil derecesi	yüksek
	İşi - Mesğalesi	doktorluk	Son tahsilini bitirdiği okul	mülkiye tıbbiye
	Mebusluğunu istediği vilâyet	T R A B Z O N	Diploma No. ve tarihi	823 1323
İkametgâh adresi	Eskişehir İstasyon caddesi N.90/I hane			
	Çalıştığı yer adresi	Devlet demiryolları Eskişehir yol atölyesi		
Partiye kayıtlı bulunduğ	Vilâyeti		Kütük No.	1 hekimliği
	Kazası		Kayıt tarihi	
	Nahiyesi		Varsa Faal vazifesi	
	Mahalle veya köyü			
Şimdiye kadar bulunduğu memuriyetler, gördüğü fahri hizmetler, Parti teşkilâtı içinde deruhite ettiği faal vazifeler.	323 doğu Bayazıt karabıtına hekimliği ,Pasinler belediye doktorluğu Erzurum belediye ve polis mektebi doktorluğu ,Umumi harpdeğüncü - ordu dahilinde yüzbaşı rutbırsile tabur ve menzil hastaneleri tabipliklerinde ,Tahrisden sonra Tokat hükümet ve merkez tabipliğinde ,Erzincan sıhhat ve içtimai muavenet müdürlüğünde , Trabzon hastanesi baş tabipliğinde naklen Trabzon sahil sıhhiye tabipliğinde ilave tıbbi lise ve kızorta mektepleri tabipliklerinde Trabzon Türk ocağı katipliği ve reisliğinde fahriyen çalıştım ve yine Trabzonda 10 seneden fazla Kızılây cemiyeti idare hey'etinde ve reisliğinde çalışarak -merkezi Ümiden Kızılây fahri azalık unvanı 935 kongresinde verilmiştir bu hayırlı cemiyete şahsi teşebbüsümle ve 1200 liraya irat getiren dükkanları bulunan bir binanın temlikine mu vaffak oldım .. 935 tarihinde terfian İzmir sahil sıhhiye merkezi baştabipliğine nakli memuriyet ederek İzmirde dahi Kızılây cemiyetine fahri olarak çalıştım bilahere yine terfian Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü müfettişliğine tayin edilerek ak ve karadeniz sahillerinde umumî tefişde bulundım bilahere arzumla Çorum vilayeti sıhhat ve içtimai muavenet müdürlüğüne nakli memuriyet ettim bu vilâyetde bir sene zerfında inşaatı nuksen kalan İskilip ,Osmancık ve Alaca dispensarlerinin ikmali inşaatına muvaffak oldum ve yine İskilip kazasında kayri sıhhi olan dabahanenin kasaba cunubunda irmak kenarında yapılmasına ait tahsisat alarak yapılacak asri dabahanenin yapılmasına ait olan bütün formaliteyi ikmal ettim 941 senesinde bu son vazifemden isteğimle takatlişimi isteyerek bir müddetde -devlet demiryollarında çalışmaya karar verdim ve muracatım üzerine Eskişehirde yol atölyesi hekimliğine tayin edilerek iki senedenberi bu çalışarak muhitin teveccühünü celbe muvaffak oldım . bir müddetde köylü vatandaşlarımla yakından temas ederek sıhhi ve içtimai durumlarını yakından tetkik ve alakedar olmak üzere vatanıma bu bakımdan hizmet etmeği arz ederim .. Dr: Edib Resuloğlu			

HATİRA: Verilecek cevapların, kısa, açık ve okunaklı olması rica olunur.

12/943

Belge 14- Dr. Edip Resuloğlu'nun mebusluk talebnamesi

Yeni 3 adet
FOTOĞRAF

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİNE

345

Yeniden seçilecek olan Trabzon veya diğer Vilâyet Mebusluğu için mensup bulunduğum sayın C. H. Partisi adına namzetliğimin konulmasına müsaadelerini saygı ile dilerim.

İmza

S. Kakıcı

Mebusluk Talebnamesi

T A L İ B İ N	Adı, Soyadı	Süreyya Kakıcı	Esas mesleği	Terzi
	Doğum yeri	Trabzon	İhtisası	-
	Doğum tarihi	1317	Tahsil derecesi	İlk
	İşi - Mesğalesi	Terzi	Son tahsilini bitirdiği okul	Behire Hakkının ikisi ve biçki yurdu.
	Mebusluğunu istediği vilâyet	Trabzon veya diğer vilâyet-	Diploma No. ve tarihi	I27:10.Temmuz.1331
	İkametgâh adresi	Anbarlar yolu Uğur Ap.NO.2.Ankara:Yenişehir		
	Çalıştığı yer adresi	" " " " " " " "		
Partiye kayıtlı bulunduğu	Vilâyeti	Samsun	Kütük No.	
	Kazası	Samsun	Kayıt tarihi	
	Nahiyesi		Varsa faal vazifesi	
	Mahalle veya köyü			
Şimdiye kadar bulunduğu memuriyetler, Parti teşkilâtı içinde deruhte ettiği faal vazifeler.	Trabzon ilk okullarında senelerce asaleten Kız Orta okulda Vekâleten iki, Muallim mektebi tatbikat kısmında da iki sene fahriyen di- kiş ve biçki hocalığı yaptım. Trabzon Türk ocağında, Kızılay da, Muallimler birliğinde geceli gün- düzü senelerce çalıştım. 1926 senesinde ilk olarak Trabzon da (Türk Kadınının Türk ictimaiya- tındaki mevkii ve vazifelerini tetkik mevzuu üzerinde) konferans, ve Belediye önünde nutuk verdim. Aynı senede Ankara da toplanacak Muallimler Gurultay'ına murahas olarak iştirak ettim. Kurultay tarafından o zaman Başvekilimiz bu- lunan Milli Şefimiz değerli Başkanımız İsmet İnönü'ne tefrik edilen tazimat heyetine ayrılarak Sayın İsmet İnönü'nün huzurlarına kabul olunmak ve iltifatlarına mazhar olmak gerefine nail oldum. Bunca sai- ve gayretlerim yedinde mevcut vesaikle ve Hemşehrilerimce, sabık Trabzon parti üfettiği Gümüşane mebusu Sayın Bay Şevket'ce de ma- lumdur. Kocam Hulusi Kakıcı'nın memur olması hasebile iki buçuk senedir Ankara'da ikamet etmekteyiz. Efradı ailemin maiyetine medar olmak üze- re mesleğimden istifade ederek Evimde terzilik yapmakta olduğumu hürmet ve tazimatla arz ederim. 23/1/1943			

Belge 15- Süreyya Kakıcızade Hanım'ın mebusluk talebnamesi.

ÖZGEÇMİŞ

Zehra ARSLAN, 15.05.1976 yılında Of'ta doğdu. İlköğrenimini Of'ta, orta ve lise öğrenimini Trabzon'da tamamladı. 2001 yılında Ordu Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü kazandı. Üniversite eğitime, 2002 yılında yatay geçiş yoluyla geldiği, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde devam etti. 2005 yılında buradan bölüm birincisi olarak mezun olan ARSLAN, aynı yılın Eylül ayında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Yüksek Lisans Programı'na girdi. Halen aynı bölümde yüksek lisansına devam etmektedir.

ARSLAN, evli ve iki çocuk annesi olup, yabancı dili İngilizce'dir.